

ÖRDÖGH SZILVESZTER

KOPONYÁK HEGYE

MAGVETŐ KÖNYVKIADÓ BUDAPEST

Lelkes István rajzaival

… Hogy ragaszkodtál mindenhez, uramisten! Tiéddé harácsoltál meg-nem-éltet is! Tieddé mindent: féregnyi életet is, csak érted éljen!

Micsoda feneketlen szomj, testamentumos sóvárgás, milyen önzés!

S közben úgy gondoltad el: alázatos vagy. Hogy szolgálsz! Hogy cserébe önmagad áldozod! Hogy nem mérlegelsz, nem kufárkodsz: fölfeszíted magad a világra:„Tessék, emberek, a tiétek vagyok! A tiétek ez a két ököl, ez a vézna kar, tiétek a szem s a két gödör, tiétek itt minden: használjátok”

És tudtad: öklödet nem tudják szétfeszíteni, hogy ujjaid simogassanak. Tudtad: karjaid vasszögek merevítik – hasztalan várnak tőle ölelést. Tudtad: koponyádban messzi csillagok pislognak – csak a bámész szemet kápráztathatják.

Azt hitted: megváltottál, pedig csak megváltódtál. Még úgy reméled: megváltódtál, hát léteddel megváltattál ...

Csütörtök, péntek

Szerda éjszakája, csütörtök virradása, a virradat hajnala, a hajnal reggele, a délelőtt ébredése, a dél elfáradása, majd szürkület, majd este és az éjszaka.

Csütörtök éjszakája.

Éppúgy, csak olyan gyorsan, ahogyan a Föld megfordul tengelye körül. Ez a forgás az idő. A Földbe, a Földre metsződő, belé-kérgesülő, benne fényesre kopó, rajta piheként fönnakadó.

Fénytelenség, amikor semmi a fény. Hát nem sötétség, csak fényhiány. Aztán a fényesség, amikor semmi a sötét.

És hogy épp szerda vagy csütörtök vagy péntek. És hogy épp az a szerda, csütörtök vagy péntek. A földgömb akkori forgása, a korábbi forgásokra csiszolódó, a későbbi forgások megszokott emlékezése. Egyetlenegy forgás. Néma és fenséges mozdulat mozdulás nélkül. A földgömb egyetlenegy piruettje a Nap hiúságának rivaldafényében.

Hogy csütörtök és péntek – s aztán szombat – s arra a vasárnap.

Próbálja ujján pörgetni a Földet az ember. Gyakorlat és tehetség kérdése a siker. Hogy meglendüljön, és pörögjön eszeveszetten: vasárnapra vasárnap!

Vagy a megszokás tehetetlensége: hogy hétfőre újabb hétfő.

Vagy ölbe ejtett kezek között a mozdulhatatlan Föld: és se hétfő, és se vasárnap.

Úgy mondják, akkor csütörtök éjszaka volt, s rá a péntek nappala következett.

És ha rosszul mondják? Ha kedd volt vagy szombat? Vagy szerda?

A földgömb nem érzett semmit. Akkori forgása csínját már elfeledte. A Nap fénye sem emlékezik vissza már.

Pedig itt akkor, míg a forduló Földet ölelhette a fény, akkor itt péntek volt. Péntek. Már nem csütörtök, és még nem szombat.

Az a péntek akkor és soha többé. Kiirthatatlanul akkor, föltámaszthatatlanul soha többé. Letagadhatatlanul mindörökre.

Beleszédült az a péntek a fénybe, akár pille az örvénybe. És szédült, perdült tovább a Földdel. Akár a véletlen seb: ág-karcolta, fém-hasította, tűz-égette. Rápólyázta magát a Földre. Belévarasodott, mint csiga a kőbe, buborék a jégbe, mint gondolat az agyba, érzés az idegbe.

A Föld észre sem vette, hogy oldalán a heg.

A Föld észre sem vette, hogy ráakadt s ránőtt az a péntek. Az a tetemnek hitt nap. Az a sötétségnek vélt fény.

Hiszen újra elsötétült.

De ez a sötétség már a szombaté volt.

Utolsó vacsora

– Milyen csöndes, hatalmas az este! – mondta elmélázva Jakab, s megvakarta kopaszodó fejét.

– Ilyenkor kell indulni a tengerre! Ilyenkor nagy fogás ígérkezik! – magyarázta Jézusnak Simon. – Tudod, Mester, ilyenkor a halak fönt úszkálnak, egészen fönt, csak épp beveti az ember a hálót…

– Simon! – János feddőn nézett az okoskodó öregre, és a Mesterre mutatott, aki remegő ujjaival a halántékát nyomkodta.

Simont méregbe gurította János figyelmeztetése, de a bíboros indulat gyorsan szelídült tétova alázattá, ahogy Jézus sófehér arcán észrevette a verejtéket.

– Jól van, na, jól van, na … – dohogta Jánosra, Jakabra pislogva. – Nem feledtem én el a Mester csodatételét, amikor mi hasztalan kínáltuk hálóinkat a tengernek … Csak mondom, hogy ilyenkor, mikor ilyen nyugodt az este … ilyenkor ígérkezik nagy fogás.. .

Már senki nem figyelt Simonra. Elhelyezkedtek az asztal körül, Jézust nézték, várták, mikor szólal meg, mikor int, hogy kezdjenek az evéshez.

De Jézus nem szólt. Mintha egyedül lett volna: lecsukta a szemét, a száját, akár alattomos fájdalma volna, összeharapta. Aztán, hogy nem tűrhette már a mozdulatlanságot, újra a halántékát, a homlokát dörzsölte, s végül az asztalra hajtotta a fejét, feje mellett önkínzón görcsölte ökleit.

A tanítványok esetlenül nézgéltek egymásra, majd ki-ki igyekezett hazugságba menekíteni a tekintetét: a plafont, a falat, az asztal lapját bámulták komoly figyelemmel, néhányan ujjukkal doboltak, a körmüket piszkálták.

Csak Júdás, szemközt Jézussal, nézte mereven, szigorú arccal a Mestert. Alig észrevehetően remegett a szája, asztal alá rejtett keze.

Simon nem viselhette tovább a rájuk telepedő zavart, körbekémlelt, s hogy látta, János is maga elé mered mímelt szenvedéssel, s csak a Mestert fürkészi lopva, hát könyökével meglökte csöppet Andrást, intett a fejével, hogy hajoljon közelebb. Amint András odahajolt, Simon, szemében nevető csillogással, suttogva magyarázni kezdte:

– Emlékszel, ugye, milyen ritka jó fogás volt, amikor ott volt velünk a Mester! … Ha még néhányszor kijött volna velünk, már dúsgazdagok lennénk, elhiszed-e?!

András közömbösen bólintott, aztán Jézusra, Jánosra figyelve visszasúgta:

– De te sem mentél halászni azóta … Azóta te is csak abból élsz, amit eléd adnak …

– Hát ez természetes! – Simon szinte sértetten, kikérve magának, mondta. – Hiszen a Mester hívott! Ő mondta, hogy kövessük!? Ez mégiscsak fontosabb, nem?! Halász még bármikor lehetek, de a Mester tanítványa?! .. .Gondold ezt meg, András!

– Simon! Egy kicsit csöndesebben! – János hangja csattant türelmetlenül, éllel. – Nem látod, hogy a Mester…

– Hagyd, János. Csak megfájdult a fejem. Majd elmúlik. – Jézus fölemelte a fejét az asztalról, tenyerével végigsimított arcán, haján. Sóhajtott.

– Az éhségtől van, Mester! Biztosan az éhségtől fáj a fejed! Ma még nem ettünk semmit! – vetette közbe gyorsan Simon a téved – Akkor mosd meg a fejem is, a kezem is, Mester! Az is koszos! A fejed is, a kezed is tiszta. Csak a lábod, amivel járnod kell, az nem volt tiszta még.

– Nézd meg a kezem, a fejem, Mester! Láthatod te is, feketéllik a kosztól!

Jézus erőlködve fölállt, András lába elé tette a tálat.

– Most még nem érted, Simon, mit tettem s miért. Egyszer majd megérted ezt is, akár a halfogás fortélyait.

– Hát persze hogy nem értem! Ezért kérlek, magyarázd el! – Simon kétségbeesetten szólt, könyörögve. – Hiszen hogyan érthetném meg. hogy te az én lábamat megmostad! Ez nem illik hozzád! Ezt neked nem lett volna szabad!

Jézus már András lábát mosta, aki elképedve hol a Mesterre, hói Simonra nézett.

– Ne kérdezz, Simon! Figyelj, és szokj hozzá, hogy nem kérdezel. Szokj hozzá, hogy ezentúl téged kérdeznek, s neked válaszolnod kell!

– De hogyan válaszolhatnék én, amikor te sem válaszolsz világosan!

Jézus elengedte András lábát, és Simon felé fordult.

– Világos válaszra világosan kell kérdezni!

– Hogyan kérdezhetnék világosabban?! Nem tanítottál meg rá! Te sohasem kérdeztél tőlünk semmit. Mester!

– Szeretsz engem, Simon?!

Simon szeméből kicsordultak a könnyek.

– Hát persze, te tudod, hogy szeretlek!

Jézus nem engedte elmenekülni Simon tekintetét.

– Te megmosnád az én lábamat, testvérem, Simon, hogy megmutasd nekem szeretetedet?!

– Én?! Már hogyne mosnám meg. Mester!

– Látod: én nem szégyelleném. Jólesne. Örülnék az örömödnek! – Jézus figyelte még egy pillanatig, ahogy Simon kézfejével szétdörzsöli a könnyeket, aztán megfogta ismét András lábát, hogy megtörülje.

Simon a sírást nyeldeste, majd nyitott szájjal bámulta, akár a csodát látó gyerek, Jézust, amint gonddal törülgeti András bütykös lábát, aztán a saját, tisztaságtól idegen lábát nézte, majd Jézusét, s újra Andrásét.

– De hát, akkor is… hogy te … a mi koszos, poros lábunkat .. . hogy te … Mester… akkor is … – dadogta, s elhallgatott.

A többiek döbbenten, tehetetlenül vártak, a soron következők szolgálatkészen, de a zavartól szinte titokban oldották le saruikat.

– Pedig semmi különöset nem teszek, látjátok. Szinte semmit. Csak a lábotokat mosom meg. Hogy tiszta legyen a lábotok is. A lábotok, amivel jártok. Ugye, érzitek, hogy ez szinte semmi… mégis… – Jézus nem nézett föl, dédelgetve, vigyázva mosta az elényújtott lábakat.

Júdást hagyta utolsónak.

– Az enyémet ne mosd meg, Mester.

– Miért? – mintha Júdás kérésétől zavarba jött volna Jézus.

– Mert tudod, hogy én sem mosom meg a te labodát. Ha megmosnám, rosszul esne neked.

Jézus a többiekre nézett.

– Igazad van. Téged azzal szeretlek, ha nem mosom meg a lábod. – Még ott térdelt, mintha pihenne, Júdás lábánál, aztán a koszos vízben megmosta a kezét, lassan megtörülgette, s – akárha újra rázuhant volna a fáradtság – arcán fájdalommal fölemelkedett.

– Júdással miért kivételeztél, Mester?! – Simon, elfeledve az iménti elbizonytalanodását, az újabb érthetetlen s látszólag igazságtalan cselekedettől fölbátorodva, magabiztosan, szinte követelődzőn kérdezett.

– Nem én. Júdás kivételezett velem. – Jézus megállt, kezében a tállal, s akár a víznek mondta volna csöndesen: – Egyszer talán ezt is megértitek.

A tanítványok tanácstalanul néztek Jézusra, Júdásra. egymásra. Jézus az ajtó elé tette a tálat, s visszaült helyére, kezét, tekintetét ölébe ejtette. János úgy látta, ismét rosszullét környékezi a Mestert, hát segítségre készen fordult feléje.

Pillanatok alatt megülte a termet az előszivárgó, ragadós leplű, hideg testű csönd.

– Kérlek, Mester, kezdd el! – Júdás nem bírta tovább a némaságot.

– Tudom. Júdás, neked még dolgod van … – Jézus sóhajtott, becsukta a szemét, s megrázta a fejét; szakadjon ki belőle a fájdalom.

– Remeg a Mester keze … – suttogta Tamás Fülöpnek.

– A kimerültségtől, biztosan attól súgta vissza Fülöp.

– De mitől fáradt a Mester, nem csinált semmi olyat, amitől ennyire elfáradhatott volna …

Én ezt nem értem … – Tamás Jézusra, azután Júdásra nézett.

– Talán beteg, talán megfázott … – Fülöp zavart volt. A suttogás miatt szúrósan figyelte János, s Máté is meglökte az oldalát, hogy hallgassanak.

– De mitől lenne beteg, hisz egyikőnk sem fázott meg, pedig mindenütt együtt voltunk vele …

– Tamás, légy szíves … – Fülöp korholóan nézte a kételkedő, élénk tekintetet, és szemével a Mester felé intett.

– Hát akkor … kezdem. – Jézus fölnyitotta szemhéját, arcára nyugodt, meleg mosoly virágzott, meghazudtolva az iménti hervadt, szomorú ráncokat.

A mosolyt látva, János szeme fölcsillogott, Simon tátott szájjal hajolt előre, Júdás összekulcsolta az asztal alatt kezét, hogy visszafogja a hirtelen megújult remegést.

Jézus a kenyérért nyúlt, tört belőle. Ujjai tartották a tépett falatot, s ő hosszan, elmerülten nézte, szinte átitatta derengő mosolyával. Nem emelte föl tekintetét, úgy mondta, akár titkot mondana:

– Fogadjátok tőlem úgy, olyan kedvvel, ráéhezéssel, gyönyörködve a kovásztalan kenyér ízében, mintha én szántottam volna a földet, mintha én vetettem volna belé a magot, mintha én arattam volna le a termést, mintha én őröltem volna liszté a szemeket, mintha én gyúrtam volna a tésztát, mintha én sütöttem volna a kenyeret, hogy most, ma este, ezen az utolsó estén húsvét előtt, nektek adhassam, kezemmel szátokba adogathassam, olyan szeretettel, ahogyan az anya eteti kicsiny gyermekét. – Még nézte a kenyérdarabot, s tekintetével követte kezének útját Júdás szájáig. – Néked adom először, ki sorsomat beteljesíted. Emlékezz rám, váljék erővé benned. – Aztán sorban újabb falatokat tépett, odahajolt tanítványai arcához. – Most nektek adom, kik az életemet teljesítitek be. Emlékezzetek rám, váljék erővé bennetek.

Hogy mindenki kapott, tépett önmagának is, a falatot arca elé emelte, s szemét körbehordozva megette.

Majd fogta a kupát, telitöltötte borral, kezében tartva újra elmerengett, mosolyára mintha árnyékot vetett volna az éledő szomorúság.

– Fogadjátok tőlem úgy, mint a kedvderítő igazságot, a szomjat oltót, várva vártán; akárha én ültettem volna a venyigét, én bújtattam volna hideg elől, én kapáltam volna gyomtól védve, én kötöztem volna, én kacsáztam volna, akárha én szüreteltem volna, szüret után én préseltem volna, levét én érleltem volna, hogy most, ma este, ezen az utolsó estén húsvét előtt nektek adhassam, kezemmel szátokhoz illeszthessem kortyolásra a kupát, olyan szeretettel, ahogyan az anya nyújtja emlőjét kicsiny gyermekének. – És ismét Júdásnak adta először a kupát. – Már ne gondolj arra, hogy kár volt tán megszületni. Ne feledj el, hogy az igazságot se feledhesd. – Aztán a többiek felé fordult. – Már nem gondolhattok arra, hogy rossz lesz tán meghalni. Ne feledjetek el, hogy az igazságot se feledhessétek. – Hogy mindenki kortyolt, a kupát, terhétől könnyebbülten, maga elé emelte, szemét körbehordozta, s lenyelte az utolsó csöppeket. Arcán irtózva vibráltak az izmok, akár keserű italt ivott volna. Kezét az asztalra ejtette, tekintetébe sötétség zuhant.

– Most pedig ki-ki fogyasszon kedve szerint.

A tanítványok egymást nézték noszogatva, de nem mert senki a tál felé nyúlni.

– Inkább te adj megint nekünk, Mester! – javasolta a tétovaságtól megkönnyebbülve Simon.

– Már mindent odaadtam nektek, amit én adhattam. A többi a ti dolgotok.

– De hát… még jócskán van a tálban meg a korsóban is …

– Ahhoz nekem már nincs közöm. Ahhoz csak nektek van közötök. – Jézus újra lehajtotta a fejét, lecsukta a szemét Keze élettelenül feküdt az asztalon.

Simon széttárta kezét, odafordult Andráshoz.

– Te érted, mit akar ezzel mondani?!

András alig láthatóan, hogy ne vehesse észre más, megvonta a vállát bizonytalanul.

– Talán .. . hogy ő már jóllakott…

– Ez badarság, testvér! Egy falattól nem lehet jóllakni, kivált, ha peches az ember! Egy falattól inkább megéhezni lehet! – Simon most Jakabra nézett, helyeslést várva.

– Tán azt akarja, hogy most mi osztogassuk a kenyeret egymásnak, ahogyan ő tette velünk … – suttogta eltöprengve Jakab.

– Látod, ez meglehet. Ez nagyon is meglehet! De akkor melyikünk kezdje?! – Simon körülnézett, aztán megállapodott Jánosnál, aki le nem vette riadtan féltő szemét a Mesterről. – Tudjátok, mit – bökte meg Jakabot újra –, elkezdem én. Hát én vagyok a legidősebb, meg … sose lakunk jól, ha csak tehetetlenkedünk … Csak el kell kezdeni valakinek … – És elgondolásában megnyugodva letörülte a tenyerét köntöse alján, s a kenyérért nyúlt.

– Júdás, testvérünk, te elmehetsz. – Jézus nem mozdított a fején, szemét sem nyitotta föl, keze sem rezdült. – Kérlek, tedd meg mielébb, amit meg kell tenned!

Simont megakasztotta Jézus. Júdás fölállt, idegesen, kapkodva megigazította ruháját, s lesütött szemmel az ajtó felé indult.

– Az erszényt ne feledd! – Jézus még mindig mozdulatlan volt.

– Nálam van, Mester, ahogy megbeszéltük. – Júdás zaklatott volt, megtorpant.

– Szomorú vagy, Júdás?

– Igen – mondta gyorsan, fájdalomtól határozottan Júdás.

– Ne légy szomorú. Nem lehetsz!

– Kár, hogy te sem vagy vidám, Mester, nagy kár! Bizonyára nem szomorkodnék! – Júdás hangja keserű volt. Nem tudta uralni arca izmait.

– Most gyűlölsz, testvér?

– Miért?! Hiszen te sem gyűlölsz engem! – vágott vissza élesen Júdás.

– Gondolod: jobb lenne, ha gyűlölnélek?

– Jobb nem lenne, de könnyebb lenne! Sokkal könnyebb! -Júdás már szinte kiabált.

– Ha azt akarod, mert úgy könnyebb, hát gyűlöllek. Most úgy szeretlek, hogy gyűlöllek.

– Indulnék, Mester!

Jézus hátrafordult. Szemében mosolygott a gyűlölet.

– Béke veled, Júdás.

– Legyen veled is, Názáreti Jézus! – hiába akart ő is mosolyogni, a szándék csak torz fintort tört szája köré. Intett még, és sántaságától esetlenül igyekezve eltűnt.

A többiek arcára dermedt a megcsúfolt értetlenség. Hogy a csönd újra olvadozni kezdett, Fülöp motyogta:

– Biztosan alamizsnát oszt a szegényeknek.

– Vagy bevásárol az ünnepre – tette hozzá András.

– Vagy valami egészen másért ment el Júdás … – suttogta Tamás inkább csak magának.

– Mondtam már: fogyasszon ki-ki kedve szerint! – szólt türelmetlenül Jézus, hangjával széttiporva a szerencsétlenkedő találgatásokat. – Még megszárad a kenyér, megmelegszik a bor! – és föl-hevültségében telitöltötte a kupákat.

– Fogyasztanánk mi, Mester, csak azt nem tudjuk, hogyan is tegyük?! Hogy úgy járjunk-e el mi is, ahogyan te mutattad?! Mert akkor, szerintem, nem laknánk jól soha, hát nincs igazam?! Mert szerintem az más volt, amit te csináltál, Mester! Az nem az evésért volt, hanem valami másért! Én így gondolom, vagy rosszul gondolom? – Simon magyarázott, a fejével bólogatott hozzá.

– Jaj, egyetek már! – kiáltott újra könyörögve Jézus, s mint akibe hirtelen hasít a fájdalom, kezét tarkójára kulcsolta, összeszorította fogait, és keservesen sziszegett. – Ne haragudjatok rám … az agyam … mintha vihar készülődne az agyamban … ne haragudjatok …

A tanítványok megdöbbenve néztek össze.

– Hát akkor… jó étvágyat … – dünnyögte Simon, félszegen a Mesterre pillogva, jó darabot tört a kenyérből, s zavartan falni kezdte.

János kivételével követték példáját, suta előzékenységgel kínálva egymásnak a kenyeret.

– No hiszen ez is furcsa lakoma … húsvét előestéjén … – morogta Simon, ahogy körülnézve látta a riadt, értetlen szemű arcokat. Mert az még rendben lenne, gondolta, hogy nem értik a Mester szavát. Eddig is így volt általában, hogy nem értették, de a Mester nem is haragudott érte, mindig mondta, hogy egyszer majd megértik. Hát biztosan úgy is lesz egyszer. Hogy akkor majd mindent megértenek, utólag. De az mégse tetszett neki, hogy a Mestert ilyennek még nem látta soha. Ilyen furcsának. A látványtól és a felötlő gondolattól, hogy tényleg beteg lehet a Mester, szinte indulatba jött. Ökölbe kellett szorítania a kezét, nehogy kifakadjon belőle a régóta készülődő szemrehányás. Hogy ő tudta, ő érezte előre, hogy ez így nem lesz jól. Hogy nincs értelme ennek a sok fölösleges koplalásnak. Meg a tanítást is be lehetne ésszerűbben osztani, akkor gyalogolni is kevesebbet kellene a tűző napon. Néha még az állatnak is sok lett volna ezeken a rissz-rossz utakon s ilyen hőségekben! Mert néha már állatkínzás lett volna, pedig az is bűn! Hát még emígy, az emberfiával! .. . Hiszen nem kergeti őket a szükség! De ő ezt hasztalan mondja! Őrá nem hallgatnak! Öt mindig leszólják! Ez a szemtelen kamasz, a Zebedeus fia, János, kiváltképp! Hát mit tudja még ez a kölyök!? Nem lehet csak úgy fölfalni a világot! Egyszerre! Mindennek megvan a módja, mint a halászásnak is! Azt se lehet elkapkodni, mert akkor csak vizet fog a háló! De hát ez a kamasz is könnyen jártatja a száját ellene, nem inti le a Mester. Bár ezt sem érti. De legalább azt tudná, csak azt, hogy mért nem hallgatnak rá?! Nem akar ő rosszat, sőt! Ö jót akar! Hát ezért is mondja mindig az igazságait! Hát mért nem hallgatnak rá?! Mikor ő itt a legidősebb, a legtapasztaltabb! Ő okult legtöbbet! Hiszen ő ezt is tudta, érezte előre! Hogy nem lesz ennek jó vége, ennyi koplalásnak, ennyi maguk-emésztésnek! Most aztán tessék: beteg a Mester! Pedig ő figyelmeztette!

– Pihenj le, Mester, jót tesz. Mi virrasztunk … – ajánlkozott János gyöngéden.

Jézus nemet intett a fejével.

– Virraszthattok még eleget …

– De sápadt vagy …

– Az az én dolgom! – Jézus hangja megkeményedett. Megfeszítve minden erejét kihúzta magát. Észrevette, hogy a kupák érintetlenek. – Igyatok js! Az én egészségemre! – tekintete olyan lett hirtelen, mint a tébolyultaké. Mosolyt erőszakolt, fölemelte kupáját, és egy hajtásra kiitta.

A tanítványok megrettent kínnal-örömmel szintén ittak. Jézus az asztalra csapta a kupát, és hunyorítva könyörtelenül magához kötözte a gyávult tekinteteket.

– Azt akarom, hogy nevessetek! Hogy jókedvetek legyen! Nem akarom látni arcotokon ezt a tétova rémültséget! Hát nevessetek! Miért is szomorkodnátok?! Hát lakomázunk! Hát a húsvéti vacsorát fogyasztjuk, nem?! Hát együtt vagyunk mindannyian!

– Csak Júdás hiányzik … – vetette közbe ártatlan helyesbítéssel János.

– Júdás?! – kapta föl hisztérikusan a fejét Jézus. Mintha valóban megzavarodott volna: szemében eszelősség és bolond vígság tombolt. – Mért?! Hová ment Júdás?!

– Júdást te küldted el, Mester, az imént. Hogy dolga van! -sietett a válasszal János.

Jézus váratlanul a tenyerébe temette az arcát, és följajdult.

– Hát elment?! … Mégis elment?! …

– Igen, Mester. Te küldted … – most már csak suttogott János zavarában.

– Nos, ha elment, hát elment! – kiáltott föl Jézus tettetett közömbösséggel. – Ez nem árnyékolhatja az örömünket, igaz?! Mert szeretjük Júdást!

– Szeretjük, Mester… – imbolyogtak elő a válaszok.

– S ha szeretjük igazán, akkor hiába nincs közöttünk, mégis velünk van! Mert a szeretetünkben van! Igaz?! – Jézus már őrjöngött, akár részeg lett volna.

– Igen, Mester… mert szeretjük, velünk van ő is… – motyogták.

– Tehát nélküle is örülhetünk vele! Igaz?! Mert szeretjük őt!

– Nélküle is… vele – visszhangozták.

– És ha bárki elmenne közülünk, ugyanúgy velünk maradna! Akár Simon, akár János, akár

András, akár én! Hiába lenne távol, velünk lenne, mert bennünk van! A szeretetünkben! Mert csak akkor hiányozna, ha nem szeretnénk, igaz?!

– Ha nem szeretnénk, csak akkor… – megigézetten, egyre hangosabban mondták Jézus után a szavakat.

– Tehát mi a legfontosabb, a legeslegfontosabb a világon: hogy szeressük egymást! Hogy ne gyűlöljük, hanem szeressük egymást! Még ha ellenségek vagyunk, akkor is! – Jézus már ordított, már állt, már hadonászott. – Mert a szeretet az egyetlen lehetőségünk! Az egyetlen, hogy elkerüljük a fájdalmat! Mert csak a szeretet öröme, jó érzése fájhat, ha hiányzik belőlünk! Mert nem fáj a gyűlölet hiánya, nem a harag hiánya! Az nem tud fájni! Csak a szeretet tud fájva hiányozni az emberből! Csak a szeretet! …

– Csak a szeretet tud fájni, ha …

– Tehát szeretnünk kell egymást! Kötelességünk! – Jézus hirtelen kimerült. Még állt, lassan kezébe vette a kupát, telitöltötte, aztán lecsukta a szemét, s rekedtté szelídült hangon megszólalt: – Ha ezt megértettétek, engem értettetek meg, ha ezt elfogadjátok, engem fogadtok el, ha engem szerettek, egymást is szeretitek, ha egymást szeretitek, mindenkit szerettek. Hát mosolyogjatok. Ne homályosítsa szemeteket a szomorúság. Hiszen minden öröm a tiétek már, mert tudtok szeretni. Hát semmi nem fájhat nektek … semmi… bármi történjék is.. . bármi fog történni… bárkivel … közülünk … Ez a szeretet lesz a ti munkátok … Igyunk arra, hogy szeretjük egymást … hogy Júdást is szeretjük … – kiitta a kupát, aztán leült, verítékes homlokát nekitámasztotta az asztal szélének, kezét, nyitott ujjakkal, feje előtt pihentette.

– Hát most már… igazán behozhatnák a húsvéti bárányt is … Csak jobban csúszna a bor is, mint erre a kenyérre! – nevette el magát Simon, szemében őszinte örömmel.

– Nyughass már, Simon! – pisszegett felé haraggal János. Miért?! Hát azt mondta a Mester, hogy örvendjünk, hogy ne

kókadozzunk! Hát én már meg sem szólalhatok kedvem szerint?! – csattant föl Simon.

– Ne izgasd magad … – csitította András.

Mért ne izgassam föl magam?! Hát mit leckéztet engem folyvást ez a taknyos?! Legalább a kort tisztelné bennem! Hogy én már öreg vagyok! Az én két kezem, fiacskám, mikor te a világra jöttél, már akkorra annyi halat fogott, hogy egy teljes esztendeig azt ehetne a fél világ!

– Nincs igazad, öreg, te is tudod, hogy nincs igazad – csendesítette most már Jakab is.

– Persze hogy nincs igazam, amikor ti is ennek a kamasznak a pártján vagytok! Tudom én azt! Mert neki jobban vág az esze! Még szép! Ha én is ennyi idős lennék csak, meg ha nem nehezítette volna[1] el a gondolkodásomat nap mint nap a tenger zúgása, hát az én eszem is jobban vágna!

– Na, békélj meg, Simon, minek östörögsz állandóan – szólt Fülöp.

– Minek, minek! Semminek! Csak rosszul esik, hogy le sem köpitek az öregebbet! Hogy én hasztalan beszélek! …

– Simon, Simon … – Jézus nem mozdult, úgy mondta nyugodt, csöndes hangon. – Látod, én hittem benned. Péternek neveztelek, és azt mondtam, rád bízom az embereket, mert tudom, hogy hiszel bennem és szeretsz. S látod, fáradt vagyok, te pedig semmiségek miatt vitatkozol.

– De Mester, mért bántasz még te is?! Tudod, hogy szeretlek, de az én pörömben soha nem teszel igazságot!

– Nincs neked pöröd, Simon, hát nincs miben igazságot tennem.

– És az, hogy János nem tiszteli bennem a kort?!

– A kor még nem érdem, Simon … Bármilyen korban az embert kell tisztelni és szeretni… Bizony mondom, nem szeretsz te még igazán engem, mert nem értesz igazán …

– Hogy én nem?! Hogyan mondhatsz ilyet, Mester?! Rólam?!

– Emlékezz szavaimra majd reggel … Emlékezz meg róluk, de ne énmiattam, hanem önmagadért…

Simon tehetetlenül, kiszolgáltatottan nézett körül. Szemén újra hártyázott a könny. Senki

nem szólalt meg, hogy védje őt. Ki-ki kenyeret tört, s evett, bort töltött, s ivott.

– Még pihenek egy kicsit, ti egyetek jó étvággyal … Később kimennék a Getszemáni majorba, a fák közé … Gondolkodnom kell… Szeretném, ha elkísérne János, Simon, András és Jakab … szeretném, ha együtt virrasztanának velem … Jólesne, ha ők ma éjjel velem lennének … De most még pihenek csöppet . . addig falatozzatok, igyatok … hiszen ünnep előtt vagyunk … illendő az öröm … – Jézus mozdulatlan maradt. Mintha elaludt volna. Mintha az ujjai is elaludtak volna az asztalon.

A többiek eszegettek.

János büszkén nézett körül. Ö volt az egyetlen, aki azóta, hogy Jézus adta, nem vett a szájába falatot.

Az Olajfák Hegyén

Megijedt, annyira egyedül volt. Hiába szorította ökölbe a kezét, a remegés csak erősödött. Üvölteni akart, visszarohanni a tanítványokhoz. Megfordult, de olyan nehézzé lettek a lábai, akár combig iszapban állt volna.

Lecsukta a szemét, engedte, hadd vacogjon ernyedt, vízlucskolta sziromként a szája. A szája: a mindig szigorú, a mindig kemény, a mindig határozott.

ügy vélte: körme közé fogja, fölemeli, s az avarba pottyantja a sötétség. Hogy a testét magába szívja a ruha, s a verítéktől nehezült ruhát pillanatok alatt rostjaira szikkasztja a perzselő levegő, s a rostokat, akár pókháló-foszladékot, fölzabálja az éjszakai vakság.

Érezni vélte, hogy megsemmisül. Hogy már nincs. Talán csak csontjait szopogatja még az ődöngő, hájas hőség.

Testére jeges izzadság virágzott, fogai összevacogtak.

Ismét üvölteni akart, vonítani. Nyitódó, formátlan szájába kúszott a forró sötétség – mozdulhatatlanná szárította a nyelvet, szájpadlását szikesre nyalta.

Szinte hallotta, ahogy a vakságra nyílnak szemhéjai.

Össze akart rogyni. Fetrengeni akart. Kínjában saját kezét harapdálni, az avart, a földet, a fák kérgét.

E1 akart ájulni.

Azután – nem tudta, mikor – észrevette, hogy nem rogyott össze. Hogy mozdulatlanul áll, arccal arra. amerről jött. A vele virrasztó tanítványok felé.

Fölemelte a kezét, végigsimított homlokán, arcán.

Hát a keze is megvan. Csont, hús, vér. Nem falta föl a sötétség. Nem rágta le a bélpoklos hőség. Hát épek a kezei. És az arca is. Rányálkázódott ugyan a verejték, de ahogy szétmajszolta. ujjai érezték, hogy ráncos bőr feszül a homlokra, hogy borostás bőr takarja a pofacsontra nőtt mezítelen izmokat, hogy szemgödrei még nem gödrök.

Hát az arca is megvan. Az ő arca.

S ahogy önkéntelenül, megszégyenülve a hazug képzelgéstől, lépett – keze legyintőn lendült: hiszen a lábai is megvoltak, nem béklyózta combig iszap, de térdig sem, bokáig sem.

Hát nem semmisült meg.

Verítéktől nehezült ruháját sem a hőség foszlatja. Meghunyászkodón tapad testéhez. Alázatosan. Még a ruha is.

És észre kellett vennie, hogy a sötétség sem könyörtelen. Még inkább szolgaian együgyű: szétszitálja magán a hold meg a csillagok lisztfényét.

És már lehetetlen volt nem észrevennie, hogy hőség sincs. A kellemes, hűlt langyosságban jólesőn alusznak a fák s alattuk az avar.

Fölrémlett neki, hogy vissza akart rohanni. Hogy be akarta vallani, hogy fél. Hogy azt akarta ordítozni, hogy nem akar megdögleni! Hogy élni akar! Élni! Velük: Jánossal és Simonnal. Júdással és Jakabbal, Mártával és a házasságtörő asszonnyal!

Hogy nem akar több fájdalmat okozni az anyjának! Eleget szenvedett eddig is miatta! Hiszen érte, a fiáért, még az urát is otthagyta! Otthagyta a szerencsétlent a fűrészeivel, szekercéivel együtt!

Hát nem hagyhatja most már végképp egyedül az anyját!?

És mindazokat, akik hisznek benne, akik szeretik! Mert jó szót szólt, mert segíteni akart, mert nem kergette el őket! A leprást és az állandóan vérző asszonyt, a vakokat és a bénákat! Hát nem hagyhatja magukra őket!

Nem csalhatja meg őket azzal, hogy meghal!

Élnie kell, élnie muszáj még! Hát mit tett eddig?!

Akarta, hogy szeressék, akarta, hogy ismerjék! Akarta, hogy higgyenek neki, hogy higgyék el neki: élnünk csodálatos!

Csodálatos, mert szerethetünk, és szeretettek lehetünk!

És tudta, nem rohanhat vissza.

Tudta, hogy elhagyja az anyját, elhagyja Jánost és Simont, elhagyja Mártát és a házasságtörő asszonyt. Elhagyja mindazokat, akiket szeret, akik őt szeretik.

Mert elküldte Júdást.

Sokáig húzta-halasztotta, de már nem várhatott tovább. Már nem böjtölhetett újabb alkalomra. Megalkuvó hazugság lett volna.

Már képtelen volt több csodát tenni. Már nem tudott semmi újat mondani. Már röstellte, ha ismételte önmagát. Már látta, hogy néha elfáradtak a tanítványok. Már nem figyeltek oda, amikor beszélni kezdett. Amikor újra és újra elmagyarázta, szájukba rágta a bámészkodóknak azt a keveset, amit tudott. Hogy ez az egyetlenegy életünk van. Hogy nincs több, csak ez az egyetlen! Hát úgy kell élnünk, hogy ne fájjon nekünk az élet, és mi se fájjunk az életnek! Hogy higgyünk egymásban! Mert hinnünk kell egymásban, hogy szerethessük egymást! Mert szeretnünk kell egymást: ez az egyetlen megoldás! Ez az egyetlen út! Az egyetlen igazság! Mert csak szeretve élet az élet!

Mi többet mondhatott volna? Nem akart hazudozni.

Hát el kellett küldenie Júdást. Ez maradt utolsó lehetőségnek.

Előtte gondolta még: visszamegy az apjához, s vele dolgozik. De mi lenne akkor az anyjával?! Hogy hová lett az ő fia, akire annyi ember hallgatott? Hová lett az ő fia, akiért elhagyta az urát?! Az urát, aki máshoz sem értett, csak a fához meg a szekercéhez meg az evéshez meg az alváshoz! Hogy hová lett az ő fia, aki értelmet adott a fájdalmainak is?!

Hogyan is mehetett volna vissza az apjához?

Aztán gondolta még: beáll halászni. De akkor mit mondtak volna Simonék?! Hiszen ő hívta őket: hagyják ott a ladikokat, a hálókat, kövessék őt, jegyezzék meg minden szavát, mert egyszer ők fognak beszélni az emberek előtt! Ők fogják hirdetni az igazságot, hiszen egyedül nem boldogult volna. Egyedül – bolondnak nézték volna.

Hát mit szóltak volna, Simon, András. Jakab, ha fogja magát, s azt mondja egy nap: gyerünk halászni, adjunk étket az éhezőknek! Nem elegendő csak a lelket táplálni, mert az élethez az kevés! Gyertek: tápláljuk most az éhező, szomjúhozó, nyomorult testeket is! Egyelőre elég volt a csodákból, a szónoklatokból, a példabeszédekből!

Talán leköpték volna, amilyen hirtelen-indulatúak, mert becsapta őket.

Hát nem tehetett mást. Muszáj volt rábeszélnie Júdást. Muszáj volt elhitetnie Júdással, hogy így lesz jó. Hogy csakis így lehet jó, sehogyan másképp! Hogy ez lesz az előrelépés, hogy minden más alamuszi gyöngeség lenne!

Hanyatt feküdt a földön, kezét a feje fölé nyújtotta. Szájában érezte a vacsorabor nyelvére keseredett ízét. Talán többet kellett volna innia. Hogy mindent kifecsegjen! Hogy részegen, magatehetetlenül eldőljön horkolni a sarokba! Hogy a hajnali józanodás fanyar, bölcs mosolyt élesszen a száján s ne lelkifurdalást!

Nem hittek volna neki, ha elárulja a titkot. Vagy ha mégis, Júdást, útjának felén, agyonverték

volna.
Most már mindegy. Már nem változtathat semmin. Most már csak várnia kell.
Anyja zokogni, ájuldozni fog, s nemsokára utánahal.
Márta leányözvegy marad. A házasságtörő asszony keserves kínjában újra vétkezni fog.
Simon nem érti majd az egészet. Miért is kellene értenie? Összevissza fog kiabálni együgyű zavarában.
János költői lélek, ő gyászolja majd, s boldognak-boldogtalannak legendázik az életéről. Hogy mások irigyelhessék, mert ismerte őt.
A többiek? Tétovaságukban azt teszik majd, amit Simon mondani fog. Hiszen ő a legöregebb. A legtapasztaltabb.
És vajon Júdás?!
Fölült fektéből.
Mintha ott guggolt volna előtte, furcsán a púposságtól. Júdás. Nézett rá, egész tekintetével őt hallgatta.
Ő meg suttogva, hévvel magyarázott.
– Értsd meg! Muszáj! Az apró csodák csak arra voltak jók, hogy néhányan rám figyeljenek! Ahogyan a halfogással megnyertem Simonékat! De ehhez az ügyhöz nem elegendő csupán néhány ember! Ehhez mindenki kell! Az ellenség is! Mindenki, aki ember! Különben nem ér az egész semmit! Csak akkor győztünk, ha mindenki a miénk lesz!
– De miért kell ehhez meghalnod, Mester?! Mit kezdünk az emberekkel, ha már nem leszel?
Jézus szinte könyörgőn nézett Júdásra.
– Hát nem érted, te sem érted meg. Júdás, hogy mit akarok?!
– Hogyan érteném meg a halálodat, Mester?!
– Az én halálom az ügy igazsága! Az igazságunk fedezete!
– Hogyan lehetne igazság a halál, Uram?! Nem te mondtad
31
Lázár nővérének, Máriának, hogy mindaz, aki benned hisz, nem hal meg soha?!
– Én azt mondtam, hogy mindaz, ki bennem hisz: ha meghalt is élni fog! Mert élni fog elmúlott testi élete által az igazság! Mert a szeretet nem halhat meg a testtel! Mert a szeretet maga az élet!
– De te mondtad, Mester: hogy az élet, a szeretet, az igazság, amit hirdetsz, egy veled! S ha te meghalsz, mivé lesz?!
– Az én halálom is csak a testem halála lesz! Ha a testem meghal: már nem az enyém, csak a tiétek lehet az igazságom! Az én halálom életet ad nektek!
– A halál nem adhat életet! A halál csak fájdalmat adhat az élőknek!
– Az én halálom igenis életet adhat! Életet a mozgalmunknak!
– A mozgalmunk most is él, Mester! A mozgalmunk egyre több életet hódít az igazságunknak! A mozgalmunknak nincs szüksége a te halálodra!
– De gondold meg, Júdás! Észre kell venned! Hát az emberek nem az igazságunkat látják, csak engem! Az emberek a tanításomat csak hallják, de nem értik! Az emberek a szeretetemet csak elfogadják, de ők maguk nem élnek szeretetben! Hiszen láthattad, Júdás: az emberek nem kezet szorítani akarnak velem, csak hozzám érni, nem vitatkozni akarnak, hanem megsemmisíteni, nem okulni akarnak, csak félni, nem győzni akarnak, csak győztesnek lenni, nem megszenvedni akarnak, csak szánandónak lenni! Hát te is láthattad, Júdás: az emberek már sírni sem mernek, nevetni sem, beszélni sem, lépni sem! Csak utánam sírnak, értem nevetnek, engem majmolva beszélnek, a lábnyomomban lépnek! Az emberek elkápráztatva bámulnak engem, de nem látnak! Elszenvedik tőlem a jót, de nem cselekszik! Érted-e, Júdás?! Az emberek csak engem ismernek, az igazságot csak bennem ismerik, de nem önmagukban! Ha viszont meghalok, engem már nem láthatnak, nem hallhatnak, már nem érhetnek gyógyulást remélve hozzám, nem várhatják csak tőlem a segítséget, a megváltást! Arra kényszerülnek, ha

meghalok, hogy az igazságot lássák önmagukban! Arra kényszerülnek, hogy éljék az igazságot! Hát eddig csak a hiúságomé a győzelem, nem az igazságomé! Muszáj meghalnom, hogy az emberek ne haljanak meg!

– De az igazság benned van, Mester, mindig ezt hirdetted!

– De ha csak bennem marad. Júdás, ha csak bennem, akkor hogyan lehetne másé is, hogyan lehetne mindenkié?! Ha csak az enyém az igazság, már nem igazság. Júdás!

– Az igazságod már az én igazságom is, Uram! És nem kellett hozzá meghalnod!

– Érted nem, Júdás! Te vagy az egyetlen, aki nemcsak hitt nekem, de értett is! Aki nemcsak követett, de maga is lépett! De láthatod: Simon nem ért engem, csak hisz bennem! Jakab nemért, csak bízik! János nem ért, csak szeret! És én azt akarom, hogy ne csak bennem higgyenek, hanem önmagukban! Azt akarom, hogy ne bennem bízzanak, hanem önmagukban! Azt akarom, hogy ne csak engem szeressenek, hanem egymást, mindenkit! Én csak példa vagyok, Júdás, egy ember! Nem isten! Hiszen tapasztalhattad: már Messiásnak tartanak! De én ember vagyok! Ember, nem isten! Nem akarom, hogy imádjanak, hogy féljenek tőlem, hogy rajongjanak értem, hogy fohászkodjanak hozzám! Én csak azt akarom, hogy emberként szeressenek, és emberként szeressék egymást! Nem akarom, hogy végképp Isten fiának higgyenek, hiszen ez hazugság!

– De a halálod is hazugság lesz, Mester! A haláloddal nem érhetsz el semmit! Ha meghalsz, mitől értene, mitől értené önmagát Simon, miként bízna önmagában Jakab, s hogyan szerethetne mindenkit János?! Ha meghalsz, ha nem leszel: mindörökre elvesztik az emberek remény-ön magukat benned!

– Nincs igazad, Júdás! Ha meghalok: önmagukra maradnak! Rákényszerülnek, hogy önmagukban találjanak meg engem! Önmagukban az igazságot! Eddig én cselekedtem, én beszéltem, én gyógyítottam, én hirdettem az egyetlen igazságot ! Eddig csak én éltem ezt az igazságot! De ha meghalok: cselekedni kényszerülnek! A hiányom miatt! Mert nem leszek, hogy helyettük cselekedjem!

– De akkor is, Mester! Hiszen egyszer úgyis meghalunk. Egyszer úgyis meghalsz! De addig még, gondold el, hány ember hihet a szavaidnak, hány ember bízhat benned! Hányan szerethetik meg benned az igazságot !

– Hát nem érted, tényleg nem érted, Júdás?! Nekem már nincs életem! Én már mindent nektek adtam! Mindent odaadtam az embereknek! Mindent, amim volt! Én már mindent elmondtam, amit elmondhattam!

– És hol van a bizalmad, a hited, a szereteted, a türelmed, Mester? A haláloddal önmagadat cáfolod meg! Az igazságot! Hogyan képzelheted, hogy nincs más megoldás, csak a halál?! A halál hazugság! A halál a tűrhetetlen nem-igazság!

– Júdás, hát érts meg: elérkeztem a lehetőségeim határaihoz!

– Ez nem igaz, ilyet te nem mondhatsz, Mester! Ez nem lehet igaz! Az ember nem mondhat le soha önmagáról! Az életéről! Te mondtad!

– Én nem mondok le az életemről, éppen hogy nem!

– De meg akarsz halni!

– Én nem meghalni akarok, hanem azt akarom, hogy az igazságom éljen! Hogy az igazságom mindenki által éljen! Én azt akarom, hogy mindenki igazi életet éljen!

– Ez képtelenség! Ehhez semmi köze a te halálodnak!

– De igen! Mert nem akarom, hogy meghaljon bennem az igazság!

– Hiszen éppen így hal meg!

– Nem igaz! Ha meghalok: az igazságom élni fog! Ha élek: az igazság belém hal!

– Ez önző kegyetlenség! Ez embertelenség! Gyalázatos hazugság, Mester!

– Tévedsz, Júdás! Az én ártatlan halálom lesz az a csíra, amiből fölvirágzik az emberekben az igazságunk!

– Ezrek és ezrek haltak meg ártatlanul, Mester, az emberek mégsem okultak! Mért

okulnának épp a te halálodból?!

– Azért, mert te fogsz elárulni engem!

Júdás a döbbenettől szólni sem tudott. Jézus idegesen elfordult. Júdás hitetlenül nézte a Mestert. Nem kérdezett semmit, csak foglyul ejtett, remegő tekintete mondta: „Tudod-e, Mester, mire szánsz ezzel engem?!” De Júdás hallgatott. Aztán Jézus váratlanul, arcán tehetetlen kétségbeeséssel Júdás felé fordult.

– Meg kell tenned, testvér – a szavak rekedten, akár görcsbe rándult kézből az összegyűjtött kavicsok, elnehezülten szakadtak ki belőle. – Ez az a pillanat, amikor még minden sikerülhet. Amikor még értelme van az egésznek. Már elég sokan követnek bennünket ahhoz, hogy a főtanácsnak is cselekednie kelljen. Kaifásék már tudják: ma még eldönthetik, hogy övék marad-e a nép, vagy a miénk lesz. Mert holnap már valakinek végérvényesen veszítenie kell. S mi hasztalan győzünk holnap, ha addigra elvész az igazságunk. Mi úgy győzünk, ha Kaifásék győztesnek hihetik magukat. Mi nem vallás vagyunk, hanem igazság. Mi nem Templom vagyunk, hanem az élet. Holnap már templommá kellene lennünk. S a templomban meghal az élet. Mi a népet úgy nyerhetjük meg, ha embertársaknak nyerjük őket s nem híveknek.

Júdás a fejét rázta megigézetten, de nem szólt.

– Te ezt megérted, Júdás. Te vagy az egyetlen. Te tudod, hogy nekünk nem a látszat kell, hanem a valóság. Nekünk nem a hit kell, hanem az élő igazság. Mi úgy győzhetünk Kaifásékkal szemben, ha nem harcolunk ellenük. Hiszen mi nem harcolni akarunk, hanem győzni. Meggyőzni. S ha harcolnánk, elveszítenénk az igazságot. S akkor győztesen csak a parancsokat adhatnánk a népnek, nem igazságot. S ha így lenne, meghazudtolnánk önmagunkat. Farizeusokká, írástudókká lennénk, s nem igaz emberekké. Ezt neked meg kell értened. Hogy nincs más lehetőség, ha az igazságunkat tartjuk a legfontosabbnak.

– De miért én, miért én áruljalak el nekik, Mester?! Hogy juthatott ilyesmi az eszedbe, ilyen gyalázat?! – Júdásnak könnyek robbantak a szemébe.

– Mert téged szeretlek legjobban. Mert te egy vagy velem az igazságban. S tudnod kell: hasztalan gyűlöl a főtanács, hiába kötnek belém a farizeusok, nem találnak okot az elfogásomra. S a helytartó sem fogat el, mert ártatlan vagyok a római törvények szerint. Hát ezért, Júdás, mert te vagy az egyetlen lehetőség!

– De akkor is, ha én elárullak nekik, Mester: akkor is ártatlan leszel, az írástudóknak és a főtanácsnak akkor sem lesz érvük ellened! Hát akkor meg miért ez az egész iszonyatos komédia?! – Júdás öklében reszketett a fájdalom.

– Igen. Ártatlan leszek, és nem tudnak rám bizonyítani semmit. De te árulsz el engem, Júdás! Te, a tanítványom!

– És ez miért lehet jó nekik?! Ez miért jelenthet jogot az elítélésedre?! Ez képtelenség, ez hazugság!

– Azért, Júdás, mert ha te árulsz el nekik, te, aki engem követtél, aki megértettél, aki hittél nekem, aki magad is vallottad az igazságaimat, ha te árulsz el: akkor biztosan tudhatják, hogy nem vagyunk különbek! Hogy nem vagyunk igazabbak! Hogy csak ugyanolyanok vagyunk, mint ők! így jogosan azt gondolhatják, hogy ellenükre törünk, hogy meg akarjuk szerezni a hatalmat! Érted: azt hihetik, hogy az igazságunk nem igazság! Hogy valóban hazugság, amit a népek mondanak rólam, mert nem én vagyok a Messiás!

– De hiszen nem vagy!

– Épp ezért! Ha Isten fia lennék, tudnák, hasztalan küzdenek ellenem, hiszen akkor értük is vagyok, s nem ellenükre! Hiszen ők is a Messiást hirdetik! De ha kiderül, hogy csak ember vagyok, akkor már nem a hitük, hanem a hatalmuk forog kockán, Júdás?! Akkor joggal mondhatják, hogy ellenükre szövetkeztünk! Akkor joggal gondolhatják, hogy amit hirdettem, az nem cáfolhatatlan igazság, hanem megvesztegető, tömegszerző szónoklat csupán! S mindent csak azért tettem, hogy elnyerjem tőlük a népet! S ha a nép hozzám pártol, a hatalmat át kell adniuk nekem! Érted, Júdás?! Mert ha te, a legértelmesebb követőm, árulsz el nekik, akkor

látszólag nemcsak engem, de az igazságunkat is leleplezed! Hogy nem értük élek, hanem ellenükre!

– De hiszen te, Mester, az emberekért élsz, az emberi rosszak, gonoszságok, hamisságok ellenére! Hát nem emberek ellenére, csak a rossz tulajdonságaik, szokásaik, tévhiteik ellenére!

– De ez Kaifáséknak nem elegendő! Nekik azt kell tudniuk, hogy nem a hitük, a törvényeik ellen, hanem személyük és a hatalmuk ellen lázadok!

– Ha én elárullak, Mester, Ők valóban ezt hihetik! Hogy ellenükre élsz!

– Igen: én ellenükre vagyok értük!

– De ez képtelenség! Ez hazugság, Mester, amit akarsz! Te is tudod, hogy az árulás aljas hazugság! Félrevezetjük őket! Becsapjuk őket!

– Igen: becsapjuk őket, mert megerősítjük őket a hitükben! Hogy szándékunk ellenére jogossá hazudjuk a félelmüket.

– De így nem szándékunk ellenére, Mester, hanem szándékosan!

– Igen, szándékkal! Az igazságunkba vetett hit tántoríthatatlan szándékával!

– Ez iszonyatos!

– Igen, iszonyatos! De végig kell csinálnunk, testvér! Hogy azt hihessek: valóban olyanok vagyunk, mint ők! Hogy nem vagyunk bűntelenek, mint hirdetjük! Hogy nem vagyunk jók, mint cselekedjük! Hogy mi is csak emberek vagyunk, mint mindenki!

– Hiszen csak emberek vagyunk, Mester!

– De hitünkben, akarásunkban mások! Különbözők! Különbek! Mert tiszta emberek akarunk lenni!

– Most mégis bűnnel mocskoljuk magunkat!

– Őértük, Júdás! Az emberekért!

– Ez képtelenség! Hagyd abba! Lealjasítod magad a szintjükre, hogy tisztává tedd őket?! Ahelyett hogy őriznéd a tisztaságodat! Ez lehetetlenség! Hagyd abba!

– Meg kell tennünk mégis, Júdás! Nincs más megoldás, most már te is tudod! Csak így győzhetünk! Át kell vennünk a bűneiket!

– Bűnt nem lehet átvenni! Bűnt csak megbánni lehet, jóvátenni!

– Hát éppen ezt akarom! Példát akarok mutatni! Példát kell mutatnunk! Az igazság csak így győzhet!

– És a szeretet? Hová lesz a szeretet, mivé gyalázod így, Mester?

– Éppen ez a szeretetem! Csak ez lehet!

– így, megbecstelenítve magad és engem?!

– Érts meg, Júdás! Már nem bírom tovább! Már észreveszem: kezdek gyűlölni! Már nincs több erőm, türelmem, szeretetem! Már mindent odaadtam! Már nincs bennem erő, hogy elfojtsam az indulatomat! Már éled bennem a gyűlölség! Hát láthattad : már a kufárokat sem tudtam megérteni! Nem tudtam őket szeretni! Nem tudtam velük emberként beszélni! Nem tudtam az igazság szavával elmondani nekik, hogy hívságos portékáikkal ne fertőzzék a templomot! Érted: a Templomot! Már korbácsot ragadott a kezem, és ütött! Érts meg! Gyűlölöm a gyűlöletet! Ki kell irtanom magamból!

– De miért így, ilyen áron, Mester?

– Mert másként nem lehet! Mert megalkudva nem lehet!

– De a halál így megalkuvás! Gyávaság! Menekülés!

– De a bátorságot mégis az emberekre hagyhatom! A szeretetet mégis szeplőtelenül az embereknek adhatom! Júdás! Ez százszor többet ér az én testi halálomnál!

– Nincs igazad! Nincs igazad! Mindenkit elveszítesz! Ha ezt teszed: valóban kiderül, hogy nem vagy különb! Hogy nem vagy több! Hogy csak látszat volt minden! Látszat a szó, a tett! Mert te sem vagy bűntelen! Elveszíted a tanítványaidat! Elveszíted az embereket! Mindenkit!

– Nem! Nem veszítek el senkit! Ha meghalok, nem veszíthetek el senkit! Mert megtalálnak önmagukban az emberek! Megtalálják a hiányomat önmagukban! És ha engem nem

veszíthetnek el, akkor már önmagukat sem veszíthetik el! Az igazságot sem veszíthetik el! Engem csak te veszíthetsz el, Júdás! Egyedül te!

– Elég! Elég volt! – Júdás följajdult, kezét tarkójára kulcsolta, és kegyetlen erővel a földre rántotta a fejét.

Jézus remegett a kimerültségtől. Halkan, akadozva mondta:

– Te vagy az egyetlen, aki ezt megértheti. Te vagy az egyetlen, aki tudja: ha tovább élek, magam mocskolom be akaratlanul és helyrehozhatatlanul az igazságomat. Te vagy az egyetlen, akire rábízhatom magam. Te vagy az egyetlen, aki ugyanúgy akarja, mint én, hogy az igazságunk mindenkié legyen. Te vagy az egyetlen, aki nem tudná elviselni, hogy eltékozlódjék az igazság. Te vagy az egyetlen, aki megérthet engem, akinek hinni fognak az írástudók meg a főpapok, amikor kiszolgáltat nekik. Te vagy az egyetlen, Júdás, aki hittel árulja el az igazságot, hogy az megmaradhasson tisztának. Te vagy az egyetlen, aki ezt értem, akár önmagáért tenné, meggyőződéssel végigcsinálja. S nemcsak értem, s nemcsak önmagáért, de mindenkiért. Te, Júdás. – Többet nem mondott, a földre ejtette tekintetét. így ült, kábultan a fáradtságtól. Sokára vette észre, hogy Júdás az övére tette a kezét. Megadóan, félve nézett föl.

– Rendben van, Mester, ha így gondoltad el, rendben van – mondta Júdás fakó hangon.

És akkor hirtelen Jézus, mivel a beleegyezés után már nem tudta elviselni a pillanatok iszonyatos csöndjét, Júdás szemébe üvöltött:

– Vagy tudsz jobbat?! Mondd, ha tudsz! Hát te is láthatod, mennyit ér a szép szó! Szerencsétlenek meg sem értik a példabeszédeket, és kölcsönösen megalázó az Örökös, szájba rágott csodatétel! Hát te is láthatod! Nincs más megoldás! Nincs! Csak ez az egyetlenegy! Értsd meg! Nem tehetek mást! És érts meg engem is! Én tudom, hogy a te szereped az enyémnél is kegyetlenebb!

Júdás dühödten legyintett, de nem szólt. Jézus kínjában elfordult, verítékező homlokát dörzsölte, halántékát nyomkodta, aztán ismét Júdás szemébe nézett.

– Vagy tudod, mit? Hagyjuk abba! Hagyjuk itt abba az egészet! Mondjuk meg mindenkinek, hogy csak játék volt! Mondjuk meg Simonéknak, hogy menjenek haza halászni! Mondjuk meg Kaifásnak: nem kell tartaniuk tőlünk! Nyugodtan hirdethetik tovább: szemet szemért, fogat fogért! Nyugodtan gyűlölhetik a bűnöst! Megkövezhetik a házasságtörő asszonyt! Mondjuk meg a sántáknak, vakoknak, leprásoknak, hogy nincs remény! Mondjuk meg a szegényeknek, hogy hallgassanak ezentúl a farizeusokra, hiszen azok bölcsek! Valljuk be mindenkinek, hogy elakadtunk! Hogy nincs tovább! Hogy feledjenek el mindent, mert csak próbálkozás volt, látszat, szemfényvesztés! Hazugság!

– Mondtam már, hogy rendben van! Hogy megértettelek! – csattant ingerülten Júdás hangja. – Ha engem hívnának Jézusnak, és téged Júdásnak, valószínű, ugyanerre kérnélek!

A mondatot gyorsan fölitatta a sötétség csöndje. Sokáig hallgattak benne mozdulatlanul, míg Júdás váratlanul fölegyenesedett.

– Menjünk. Nem érthetik a többiek, hogy elmaradtunk – és elindult.

Jézus az úton annyira akarta mondani Júdásnak, hogy „köszönöm", de a szája képtelen volt megformálni a szót. Júdás nagyon halkan, szinte magának suttogta még:

– Csakhogy nem én vagyok Jézus, hanem te, s nem te vagy Júdás, hanem én.

… Ismét hanyatt dőlt. Testét elárasztotta a jeges veríték. Szinte a csontjai is fáztak. De nem mozdult: akarta, hogy fájjon.

Most már mindegy volt. Hiába szaladt volna Júdás után.

Újra érezte nyelvén a bor epéssé vált ízét.

Nem kellett volna innia. Józanon, egy kupányi bor segítsége nélkül kellett volna végigcsinálnia. Képtelen volt rá. Ahhoz túl gyönge. Széthasadt volna az agya, ha nem hűsíti azzal a kupa itallal.

Most már mindegy.

Ő találta ki ezt az iszonyatos hazugságot. Hogy nincs más megoldás. Csak ez az

egyetlenegy.

És Júdás ezt senkinek nem árulja el. Soha.

Becsapott mindenkit.

Azt szajkózta lázas hittel, hogy ez az egyetlenegy életünk van! Hogy szeretnünk kell egymást! Hogy ne okozzunk egymásnak fölösleges, hát gyógyíthatatlanul fertőző fájdalmat! Mert ez az egyetlenegy, rohadt életünk van csak! És még így is annyi minden fájhat: az, hogy egyetlen, az, hogy elveszítjük, az, hogy elébb vagy utóbb, az, hogy betegségben vagy balesetben, az, hogy mások meghalnak, az, hogy mi meghalunk másoknak … Hát szeretnünk kell egymást, muszáj, nem engedhetjük meg magunknak …

Mindenkit becsapott. Az anyja jobban egyedül marad, mintha hazament volna az apjához. Mártának annyi öröme sem marad, hogy néha ránézzen tömérdek munkája közben. Simon már képtelen lesz újra tengerre szállni, hogy örüljön a zsákmánynak. A mindig mosolygó, lányos arcú János elsírja magát.

Becsapott mindenkit. Példa akart lenni – s íme az ő egyetlenegy élete! Íme az anyjáé, a szeretteié!

És Júdást leköpdösik! Júdásra ujjal mutogatnak! Júdásnak el kell fogadnia a pénzt! Őmiatta, őérte! És Júdás nem fog tiltakozni, mert nem tiltakozhat! Júdás állja rezzenetlenül a szitkokat!

Júdást ő öli meg! Hogy soha el ne árulhassa!

Milyen gyalázatosan kitalált mindent! Milyen csodálatosan!

Idehívta a többieket is, holtfáradtan, bortól nehezült fejjel, hogy virrasszanak vele! Hiszen tudhatta előre, hogy képtelenek lesznek rá! Miért is virrasztanának?! Egy nap a sok közül! Eddig sem kellett virrasztaniuk, mért szoktak volna hozzá?! És nem tudnak semmiről, nem értettek meg semmit, nem sejtenek semmit: hát mitől lenne nekik rendkívüli ez az éjszaka?!

De az ő lelkiismerete nyugodt lehet! Később majd megemlegetik szavait szégyenkezve: „Látjátok, pedig mondta, hogy virrasszunk! Mi meg, gyarló férgek, elaludtunk, és nem vettük észre a fegyvereseket!”

Az anyja is nyugodtan alszik. Márta is a fáradtságtól. A házasságtörő asszony tán épp álmodik.

Hiszen miért is árulta volna el a tervet: ő nem akart, nem akarhatott fájdalmat okozni! Ő nem akart másoknak álmatlan éjszakát! És mások majd ebben is azt látják, hogy ezt is csak értük tette! Értük: az emberekért, mindenkiért!

És arra senki nem fog gondolni, hogy az egészet önmaga miatt, önmagáért kellett végigcsinálnia! Mert neki kevés volt, hogy szereti az anyja, Márta, a házasságtörő asszony, mert neki kevés volt, hogy rajong érte János, hogy otthagyta érte a tengert Simon, hogy szemrebbenés nélkül mondta Júdás: „Rendben van, Mester!”

Mert neki kevés volt mindez, még mindig kevés! Ő azt akarta, hogy mindenki szeresse, hiszen ő is mindenkit szeret!

Ismét remegni kezdett a teste. Ütemesen vonaglott a karja, lába, akár egy döglődő állatnak. Kínjában fetrengett az avarban, üvölteni akaró szája a fűbe, a földbe harapott. Zúgott a feje, akár a szél hasogatta volna a sötétség kárpitját. Égett a szeme, akár belezuhant volna a Hold meg a csillagok.

Aztán elájult.

Arra eszmélt, hogy Júdás mellette guggol, és megcsókolja.

Annás és Kaifás

Kaifás ideges volt.

– Beszélni kellene ezzel az emberrel !

A csöpp helyiségbe behallatszott a morajlás, a katonák többször bekiáltottak: „Meghoztuk az embereteket, Rabbi!”

De Kaifás mindig ingerülten intett, hagyják tanácskozni Árulással, várjanak.

Annás nyugodt volt. Arca hamuszínű, akár haja, szakálla. A fal mellett ült, Kaifást nézte.

– Mi szükség volna rá?

– Mert izgatott a nép! – Kaifás szinte rikácsolt.

– Majd megnyugszik. A nép mindig megnyugszik, ha történik valami.

– De Messiásnak tartják! – ugrott hirtelen Annás elé Kaifás, és a mutatóujját Annás arcának szegezte fenyegetőn-kérdezőn. – Az én felelősségem, ne feledd! Az enyém!

– Tán te is elhiszed, hogy ez az ember a Messiás?! – Annás higgadtan elmosolyodott. – Dyen alapon te is lehetnél Messiás, vagy akár én, nem gondolod?! – hangjából bölcsességgel Ötvöződött szarkazmus áradt. – Akkor mindenki lehetne Messiás, ha ő az?! Hát nézz rá! – az ablak felé bökött.

– Nem rólam van szó, Annás! A népről! A nép hisz benne! A nép látta, hallotta, hogy ez az ember ismeri az Írásokat! A nép szereti ezt az embert! És akkor is ott volt a nép, amikor a farizeusok zavarba akarták hozni, amikor meg akarták leckéztetni! Ő meg kifogott rajtuk! Átlátott rajtuk! Hogy azt ne mondjam: nevetségessé tette az írástudókat! S mindezt a nyilvánosság előtt!

– Annál inkább! – Annás emelt a hangján. – Az igazi Messiásnak nem kell ismernie az írásokat! Hol van az megírva, megjövendölve?! Sehol! Egyik prófétánál sem! Hiszen miért is kellene ismernie? Ő maga lesz az írások megtestesülése! Ő lesz a jövendölés beteljesülése! Ez csak egy szélhámos! Akár az a másik, akit ülésnek tartottak az együgyűek! Az a János, aki keresztelt! Na látod: van itt Messiás, ahányat csak akarsz!

– De én most nem Jánosról, hanem erről a Jézusról beszélek!

– Na aztán?! Mi különbség van kettejük között?! Mind a kettőt Megváltónak híreitek! De egy Megváltónak nem lehet csak úgy levágni a fejét, mint Jánosnak is! A népre nem szabad hallgatni! A nép megtéveszthető! Mert buta!

– Te is tudod, hogy azt a keresztelő Jánost én is csak egy habókos félkegyelműnek tartottam. De Jézus más! Őrá nem csak az együgyűek hallgatnak! Neki valóban hisz a nép! Ez az ember nem félkegyelmű! Ez félelmetesen okos!

– Hát persze hogy okos! Azért spekulálta ki ezt az egészet! Buta embernek ilyesmi nem jut az eszébe!

Kaifás föl-alá járkált, a szakállát motozta, néha megállt, Annás felé fordult, aztán az ajtó, az ablak felé. Már-már bólintott volna, hogy indul, aztán visszanézett, egész elbizonytalanodott tekintetével kereste a szavakat.

– Hát éppen ezért kellene vele beszélni! Mert okos! Mert a hasznunkra lehetne! Gondold meg, Annás! Mi minden történhet, ha mi egyszerűen elítéljük!? Anélkül hogy beszélnénk vele, hogy meggyőződnénk arról, hogy valóban ellenükre cselekedett?! Mit szól a nép?! Mit szólnak azok, akik már inkább neki hittek, mint az írástudóinknak?! Föllázadhatnak ellenünk, Annás! Elpártolhatnak tőlünk! Meg kell mentenünk az embereket!

– De te nem az embereket akarod megmenteni, hanem ezt a szélhámost! – vágott közbe Annás.

– Nem igaz! Én az emberekről beszélek! Azokról, akik hozzápártoltak!

– Azokat pedig nem megmenteni, hanem visszaszerezni kell!

– Ezt akarom! Visszaszerezni! De hátha nem jönnek vissza hozzánk Jézus nélkül?! Hátha még többen elhagynak minket, ha mi egyszerűen csak elítéljük ezt az embert? Gondold meg, Annás: mi nem osztódhatunk meg! Nekünk nem szabad széthúznunk! Ha megoszlik a nép: végünk van! Hiszen meg van írva! Hát ezért kell beszélni ezzel az emberrel! Mert okos! Mert megértheti! A hasznunkra lehet!

– Ugyan miben lehetne hasznunkra egy szélhámos?! S ha igazad is lenne, ugyan mivel győznéd meg, mivel nyernéd meg?!

– Jól megfizetnénk!

– Miért? Hogy fogja be a száját, vagy hogy jobban jártassa?

– Hogy ne ellenünk, hanem nekünk dolgozzon! Meggyőzném, hogy egyet akarunk! Hogy mind a ketten azt akarjuk, hogy a nép maradjon együtt békében! Ezt be kell látnia, hiszen okos! És azt is be kell látnia, hogy elvész a nép, ha nem marad egy hiten! Tudnia kell! Ismeri az írásokat! Hát tudnia kell!

– És te azt képzeled, hogy majd épp ő fog veled egyezkedni?!

– Mondom: jól megfizetnénk!

– Bemocskolnád a hitünket a pénzzel, amit neki adnál! Meggyőződést nem lehet vásárolni!

– Nem én lennék az első, aki bemocskolja a hitünket! És egyáltalán nem biztos, hogy bemocskolnám! Mert a népünk békéje érdekében tenném! S ha nem teszem, lehet, hogy sokkal nagyobb koszba keverjük magunkat !

– Ezt a képtelenséget meg honnét veszed?!

– Nem tudom, csak érzem! Mert látom és féltem a népet!

– Ha igazán félted a népet, akkor kötelességed elítélni ezt a szélhámost!

– De semmi jele, hogy szélhámos! A törvények szerint él, és kitűnően ismeri az írásokat!

– Hát én is ismerem az írásokat, vedd tudomásul! És azt is tudom, hogy nincs megírva, hogy szélhámosok nem ismerhetik! Ez az ember visszaél az írás szellemével! Mert megzavarta a nép hitét!

– De ha meggyőzném, ha mellénk állítanám, ha népünk hitének, egységének az érdekében megnyerném?!

– Ezt az embert nem lehet megfizetni! Ez nem bolond! Ez túlontúl tudja, mit csinál! Ennek nem pénz kell! Ennek hatalom kell! A mi hatalmunk! Neki a nép kell!

– Hát éppen ezért magyarázom, Annás! A népünk miatt! Én nem vitatkozni akarok vele, mint a farizeusok! Én beszélni akarok vele! Én, a főpap! Látszólag engednék neki, igazat adnék neki, azt mondanám, hallottam az újszerű tanításairól, tudom, hogy szereti és követi a nép! Azt mondanám, hogy én is elhiszem és vallom a tanait! Hiszen mind a ketten egy hiten vagyunk! Egy igazságot vallunk! Azt mondanám neki, hogy úgy gondoltam, talán neki is jobb lenne, ha itt, a Templomban tanítana! Hiszen itt mégiscsak több ember él! Itt mégiscsak hatékonyabbak lennének a beszédei! Hiszen Jeruzsálem mégis más, mint Jerikó, Kafarnaum, Perea, Betánia vagy a kis falvak?! S ha ezt elhinné, ha az ajánlatomat mint kérést, mint megtiszteltetést elfogadná: itt lenne a felügyeletünk alatt! Itt lenne a kezünk között! Nem bújhatna ki többé a törvény alól, a Templom törvényei alól! Be kellene tartania az írások szavát! Ha nem tartaná be, nem hallgatna rá a nép! Hát kénytelen lesz hozzánk alkalmazkodni! – Kaifás a végén már lelkesülten kiabált, szemében örömkönnyek vibráltak.

– És ha nálad is okosabb? Ha átlát rajtad, akár a sekély vízen? Ha leleplez, nevetségessé tesz a nép előtt, mint a farizeusokat?! Mert meg akartad vesztegetni, mert meg akartál alkudni vele?! Ha ezt teszed: beismered a gyengeségedet! Hogy nincs már a kezedben a nép, a hatalom! Ha ezt teszed, látni fogja, hogy ő az erősebb! Mindig a békét fölajánló hadsereg a vesztes! Hát nem érted, Kaifás?! Neked teljes győzelem kell, megsemmisítő győzelem, s nem kialkudott béke! Vele nem beszélni kell! Őt elítélni kell minél előbb! Addig, míg a kezünkben van az okossága is! Ha megegyezel vele, véged van! S a nép is elvész, mert elhódítja előbb-utóbb az eszével! Az ilyen embernek nincs becsülete, adott szava! Ez az ember hitetlen! Hát legalább mi nem hihetünk neki! Nem elég baj, hogy a népet már majdnem meghódította? Nem lesz elegendő munka visszaszerezni a népet?! Gondolkodás nélkül kell elítélned őt!

– No-no?! És Pilátus?! Végül csak neki kell kimondania az ítéletünket! – vágott közbe Kaifás.

– Tudod jól, hogy ő örömest kimondja a békesség kedvéért, de ahhoz neked kell kimondani először!

– Rabbi, türelmetlen a nép! Ha sokáig vársz még, szétszednek bennünket meg a cimborátokat is! – egy katona nyitott be közömbös arccal. – Mi ráérünk, Rabbi, nekünk igazán

mindegy, én csak szóltam …
– Azt mondtam, várjanak! – ordított Kaifás, arca fölismerhetetlenné torzult a hirtelen dühtől. – Azt mondtam, tanácskozunk! És azt mondtam: ne zavarjon senki! Senki! Világos?!
– Jól van, Rabbi. De akkor mi nem felelünk tovább a madaratokért. És fölöslegesen mi sem szeretjük leköpetni magunkat… – és bevágta maga után az ajtót.
– Fölháborító! Hogy ennyit nem kérhet az ember? î A főpap! Panaszt teszek Pilátusnál! Szemtelenek a katonái! Nem ez az egyezség! Ez mégiscsak tűrhetetlen! – Kaifás rohangált a szobában, a hangja elfulladt.
Annás, mintha nem hallotta volna, fürkészve nézte Kaifást, s aztán, hogy abbamaradt az ordibálás, komótosan, erőltetve köhécselni kezdett.
– És különben is nem lenne bölcs dolog most, ünnep előtt… Ha kiengeded a kezedből, könnyen lehet, hogy az ünnep után már nem te leszel a főpap.
– Hogyhogy nem?! Hát én vagyok még a főpap!
– Hát mit gondolsz, Kaifás, mért jött Jeruzsálembe újra ez az ember?! Maradhatott volna Jerikóban is! Enni-inni ott is adtak volna neki!
– De ő nem akar főpap lenni! Azt sohasem mondta!
– Értsd már meg: hát mi szükség lesz rád, ha mindenki azt hiszi végül róla, hogy ő a Messiás?! Ha már a nép hozzápártol: mi szükség lesz akkor még rád?!
– De hát ezt nem hihetik el! Hiszen ő nem a Messiás! Te is mondtad! S ha velünk dolgozik ez az ember, a nép is látni fogja!
– De a nép most, ma még annak tartja! És ellenünkre tartja annak! Önmaga ellenére, Kaifás! És másként nem semmisítheted meg a nép tévhitét, csak ha megsemmisíted azt is, aki ennek a tévhitnek az okozója !
– De ha én beszélek ezzel az emberrel, és meggyőzöm, akkor a nép már nem hiheti, hogy valóban Messiás!?
– Neked is elhiszik, hogy főpap vagy! Főpapnak való! Senki nem kételkedik a rátermettségedben, a jogosultságodban! Ezért lehetsz főpap! Te szerencsétlen!
– Miért is kételkedne, engem megválasztottak!
– Hát én is csak ezt mondom. Süket vagy?! Hogy mért is kételkedne, hiszen eddig nem cáfolta senki! És őt is kiválasztotta a nép tévhite Messiásnak! – Annás elvesztette a türelmét, erősen tagolta, szinte köpködte a szavakat. – Fölfogtad végre, mit beszélek?
Kaifás hirtelenjében nem tudott válaszolni a sértésre. Tétován, földúltan állt egy pillanatig, aztán, mintha váratlanul új érvre bukkant volna, eszelősen Annás képébe vágta:
– És ha a népnek most igaza van?! És ha én hiszek a népnek, mint hittem nekik, amikor megválasztottak?!
– Téged nem a nép választott meg, tudhatnád !
– De a nép előtt, a nép nevében választottatok!
– Az egészen más!
– De ha a népnek van igaza, és én elítélem ezt az embert, anélkül hogy beszéltem volna vele, akkor te leszel a bűnös, Annás, egyedül te!
– Nem vitatkozom veled! Értetlenekkel nem vitatkozom! – most már Annás is fölállt indulatában.
– Te vagy az értetlen! Te, nem én! Mert semmi sem olyan egyszerű! Te is tudod! Mert az írások sem egyszerűek! Azokat sem mindegy, hogyan magyarázzuk! És most a népről van szó! A népünkről! A nép egységéről, békességéről! Ezért üvöltöm, hogy beszélni kell ezzel az emberrel! Mert hisz neki a nép! Csodákat művelt!
– Trükköket! Vajákosságot!
– Akkor sem egyszerű! Ha szemfényvesztés, akkor sem!
– Minden nagyon egyszerű, ha nem túlozzuk el! Ha nem bonyolítjuk fölöslegesen! Ha nem vagyunk gyávák dönteni és cselekedni!

– Én nem vagyok gyáva, kikérem magamnak! És én nem bonyolítok! Én megfejteni akarok, megérteni, hogy igazságosan ítéljek! A nép érdekében! Ezért vagyok főpap! Az én felelősségem!
– Hát akkor ne fejtegess, hanem gondolkozz! Láss világosan, és cselekedj, amíg más nem cselekszik helyetted ellenedre! – Annás Kaifás elé állt, a szemébe kiabált, az erőfeszítéstől bíborszínű lett az arca.
– Hát én gondolkozom! Igenis gondolkozom! Ezért akartam beszélni ezzel az emberrel! Ezért akartam megnyerni! Mert akkor semmiképpen nem veszíthetünk!
– Csak úgy veszíthetünk! És különben is, mondtam már, a szádba rágtam: egy szélhámost nem lehet megnyerni, csak spiclinek!
– És ha ő a Messiás?!
– A Messiást akarod megnyerni, te, Kaifás?! Egy Messiást a saját ügyének?! A Messiást?! Nevetnem kell! – Annás imitálva a csúfondáros nevetést, elfordult Kaifástól, és visszaült a helyére.
Kaifás nem tudott mit mondani. Járkált. Kínjában a szakállát tépdeste.
– És ha ellenünk fordul majd a nép?!
– A nép soha nem áll ki egy emberért, tudhatnád! Azért a keresztelő Jánosért sem állt ki senki! Mindig csak egy ember áll ki a népért! Soha fordítva!
– De ha mégis zúgolódni fognak?
– Lecsöndesíted őket!
– Mivel? Mesével? Hazugsággal?
– Igen: kitalálsz egy hihető mesét!
– És ha az sem hat, akkor mi van?!
– Akkor parancsolsz nekik! Jogodban áll! Neked magyarázzam: te vagy a főpap!
– De én nem vagyok zsarnok !
– Egy nép sorsa van rád bízva, Kaifás! És igenis zsarnoknak kell lenned, ha másként nem biztosíthatod a néped békességét!
– De én a hitemet féltem! A hitünket! Az igazságot!
– Hát épp ezért ordibálok veled, te szerencsétlen! A hited miatt! A hitünk miatt! Az igazságunk miatt! Hát hová lesz a hitünk, ha mi is elhisszük, hogy ez a senkiházi a Messiás?! Nem úgy van-e megírva, hogy a Messiás Dávid Házából való lesz?! Hát mi a biztosíték csak arra, hogy ez a szélhámos királyi sarjadék?! Vagy az írások hazudnak?!
– Az írások nem hazudnak!
– Akkor meg hogyan hihetnénk ennek a gazembernek?! Hová lenne a hitünk? Hová lenne az igazságunk, az írás, ha mi is igazat adnánk ennek a lázítónak?! Mert ez az ember tudatos lázító! Fölforgató! Az ártatlansága mellett az nem érv, hogy okos! Ellenkezőleg: az okossága cáfolja ártatlanságát! Az okosság csak a vétkességét súlyosbítja! És az sem lehet érv, hogy leleplezhetetlen szemfényvesztő! A csodái is mind a bűnössége mellett szólnak! Az igazi Messiásnak nem lesz szüksége csodákra! Benne csodák nélkül hisznek majd az emberek!
– De nem követett el semmi bűnt, értsd meg, Annás! Nem lopott, nem csalt, nem ölt!
– De igenis lopott! Meglopta az emberek hitét! De csalt! Mert megcsalta az emberek nyugalmát! De ölt! Mert megölte az emberek igazságát! Hát már a tiédet is majdnem meglopta! Téged is majdnem becsapott! És ha elengeded, holnap megöl!
– De én a barátommá akartam őt tenni!
– Gazembernek csak gazember a barátja! Vagy te is az vagy?!
– Én?! Nem szégyelled magad, Annás!?
– Rabbi, nem várhatunk! Őrjöng a nép! – a katona csak bekiáltott, s futott vissza.
– Eridj! Le kell csillapítanod az embereket! Ma még várják a szavadat! Ha nem mondod ki az igazságot, elveszíted a népet! S ha őket elveszíted, mi is elveszünk! Tudnod kell: ma még te vagy a nép biztonsága! Ma még! – Annás zihált, hirtelen elkapta egy köhögési roham.

Kaifás fájdalomtól torzult arccal, fehéren állt a szoba közepén. Kezét a gyomrára szorította. Tekintetét Annásra vánszorogtatta, nézte, ahogy apósa tehetetlenül küszködik az ugató köhögéssel. Aztán a falhoz tántorgott, homlokát nekiszorította. Fülében viharzott a kinti kiabálás, Annás csillapulhatatlan, tüdőt szaggató köhögése. Lecsukta a szemét, összeharapta a száját, újra és újra gyomrába hasított a fájás. Aztán, egyszer csak, nyögő, csöndesülő zihá-lást hallott meg tompán beszűrődő zajongást. Ez megnyugtatta, de még nem tudott elmozdulni a faltól.

Annás a földet nézte kimerülten, vérеres szemekkel. Kezét a mellén nyugtatta. Lassan, akadozva, rekedten szólalt meg:

– És hidd el, testvérem, akárhogy is van … a nép miatt tudnod kell… jobb, hogy egy ember haljon meg a népért, mint hogy a nép pusztuljon el egy ember miatt… – nem emelte föl tekintetét, csak a falnak döntötte a hátát.

Kaifás leeresztette ökleit. Fáradt volt. Odalépett az ablakhoz, kinézett, aztán a kezére ejtette pillantását. Öntudatlanul figyelte, ahogyan fölemelkedik a keze, és simogatni, fésülni próbálja a szakállat.

– Légy határozott – motyogta Annás, s pihentetőn lehunyta a szemét. – Határozottnak kell lenned. Te vagy a főpap.

Kaifás még mindig a kezét nézte elrévülten, ahogyan visszahullott, s ahogyan ismét a teste elé emelkedett.

– Kár. Beszélni kellett volna ezzel az emberrel. Kár.

– Káromkodott. Ez a legnagyobb bűne. Ne feledd. Azzal, hogy a Messiásnak hazudta magát. Káromolta az Eget. Káromolta a hitünket, az igazságunkat. Bennünket káromolt. A népet.

– Igen. Káromkodott. – Kaifás kábultan ismételte Annás szavait. – Igen. Káromolta az Istent. A hitet. Bennünket. Káromkodott.

– No, eridj. A népet nem szabad várakoztatni.

– Nem szabad várakoztatni… a népet … – Kaifás az ajtót nyitotta.

Simon-Péter

Éjszaka óta nem értett semmit. Semmit. Mióta a Mestert elfogták, megkötözték és elhurcolták. Nem értette. Hiszen annak lehetetlennek kellett volna lennie! Hogy a Mestert! Aki parancsolt a tengernek! Aki föltámasztotta, pedig már szaga volt, Lázárt! Aki azt mondta a fügefának, hogy „száradj ki!”, és az kiszáradt! Hogy a Mestert csak úgy el lehet fogni, meg lehet kötözni, és el lehet hurcolni?!

Hát hogyan is érthette volna azt, ami érthetetlen!?

Sokáig nem hitt a szemének. Azt hitte, hogy álom. Rossz álom. De meg is csípte magát, mikor körülvették a Mestert! Hát álom sem lehetett, hiszen ébren volt. Fölriasztották, talán Jakab, talán András, pedig jóízűt aludt. És a kábulatban, a hihet étlen ségb en, hogy megzavarták káprázó szemét a lándzsák meg a sisakok, még azt hitte hirtelenjében, hogy őket is elfogják! Hogy őt is, Simont, a legöregebbet! S aztán majd a nép megnevettetésére végigtuszkolják az utcákon! Hogy őt is, Simont, akinek a két keze annyit birkózott a hálókkal és a tengerrel, akinek a két keze annyi temérdek halat fogott ki, akinek a két keze annyi temérdek éhes szájnak adott már enni! Hogy őt is, aki tisztességben őszült meg!

Hát ijedtségében kapta magát, s odasújtott kardjával a katonára. Honnan tudhatta volna, hogy az csak feléröhögött?! Ő csak azt hihette rémületében, hogy a röhögés után lépni is akar, odalépni hozzá, hogy elfogja, hogy megkötözze őt is! És attól a vigyorgó arctól ő úgy megriadt, úgy felbőszült, hogy odavágott a kardjával!

A többiek fogták le. Őt is meg a katonát is. Mert az hirtelen üvölteni kezdett a fájdalomtól, akár az állat.

Akkor vette csak észre, mit tett: hogy a katonának mintha nem volna füle. Hogy ömlik a vér

a füle helyén. Erre aztán úgy megijedt, hogy el akart szaladni. El akart menekülni, de erősen tartották, hát kínjában, félelmében ő is jajgatni kezdett.

Még szerencse, hogy a Mester lecsöndesítette a hangzavart, hogy bénító nyugalmával lehajolt az avarba a katona füléért, s visszaillesztette a helyére. És akkor egyszerre megszűnt a vérzés, és mindenki tátott szájjal álmélkodott! Még a katona is, aki pedig toporzékolt, amikor hozzáért a Mester!

Borzasztóan szégyellte magát. Kimondhatatlanul.

De azért az újabb csodatétel megnyugtatta. Hogy ezek után nem foghatják el a Mestert, nem kötözhetik meg, nem hurcolhatják el fegyverek között! Hiszen velük, a katonákkal is jót tett! Fájdalom nélkül meggyógyította a csúffá tett fület !

Aztán mégsem értette, mi történik. Mert a döbbent csöndben a Mester szelíden nyújtotta a kezét, és azt mondta: „Indulhatunk”. És akkor elindultak a város felé.

Ő meg ott ácsorgott hitetlenül, tehetetlenül. Alig érzékelte, hogy a katona feléköpött, amint morogva, a fülét tapogatva elhaladt mellette.

Mert nem értett semmit. Csak ácsorgott béklyózottan, s bámult a sötétségbe vesző, csörömpölő csoport után.

És egyszer csak a Mestert is elnyelte a homály! Még a Mestert is! Aztán a fegyverek csörgése is szétporladt a csöndességben.

Ő még mindig ott állt, kezében a karddal. Kitapogatta, véres volt.

Hirtelen becsukta, kinyitotta a szemét. De nem volt ott a Mester! Nem állt ott, ahol az imént! Nyoma sem látszott!

De ez iszonyatos! Hiszen csodát tett! Fölvette az avarból a katona fülét!

Szemét a fűbe meresztette. Nem volt ott a fül! Mintha soha nem is lett volna ott! Mintha ő le sem vágta volna!

Gyorsan a katona felé nézett. Ő sem volt már a helyén! Már nem toporzékolt, nem ordított kínjában! Már nem is morgott, és felé sem köpött!

Mintha semmi, de semmi nem történt volna! Mintha senki nem járt volna itt! Mintha ő sem csapott volna a kardjával!

De akkor hogyan lehetséges, hogy nincs itt a Mester?! Hiszen nem álmodik! Ébren van! Ébren! Itt, a Getszemáni Kertben, az Olajfák Hegyén!

Hát akkor mért nincs most itt a Mester?! Hiszen idejöttek együtt: Jánossal, Andrással, Jakabbal!

Hát egészen biztosan nem álmodta, hogy a fegyveresek megkötözik és elviszik!

Vagy ez, hogy most nincs itt, hogy eltűnt, el, ilyen hirtelen, ilyen hihetetlenül, ez is csoda lenne?! Csoda, mint a füllel, a fügefával, a tengerrel, a leprással, Lázárral?! Hogy ez is csoda lenne?!

De akkor a fegyveresek, a fegyverek, az ő kardján a vér, és a többiek?! …

Még egyszer körülnézett. Lassan, könyörtelenül. Egész testével körbefigyelt.

Tényleg nem volt ott a Mester. De nem volt már ott senki sem. Jakab sem, András sem, János sem.

De ez nem lehet! Hogy Jakab sem, András sem, János sem! Biztosan nem lát jól! Rossz a szeme! Öreg! Meggyöngítette a tenger meg az égbolt! Az a rengeteg víz, az a rengeteg égbolt! Hát nem láthatja jól!?

Aztán hirtelen, végérvényesen meglátta, hogy egyedül van. Egyedül a Getszemáni Kertben.

Mint ahogyan a forró józanság megolvasztja a viaszhitet, úgy remegett végig a testén valami.

Ácsorgott, markolászta a kardot, s újra meg újra körbesétáltatta megpárásodott szemét.

„Mester!” – kiabálni akart, de hallotta, csak suttog.

„Mester, hol vagy, Mester, hová mentél?!” – már hangosabban bukdácsolt ki a száján a kétségbeesés, s ahogy meghallotta torzult, megrokkant hangját, megérezte szája szélén a könny

ízét.

„Mester!” – ordította, és fájdalmában összevissza futkosott. „Mester, ne hagyj itt egyedül! Mester, ne hagyj magamra! Mester, félek!” – már zokogott, a zokogás a nyálba, a könnybe gyúrta a szavakat.

Aztán egyszer csak megállt. Már csak nyüszögött benne a sírás, szemérmesen, öregemberhez illőn. Arra bámult megigézetten, amerre eltűntek a fegyveresek a Mesterrel. Csak bámult, a száját megremegtette néha a szégyellt, visszafogott gyöngeség.

Sokáig ácsorgott így, nagyon sokáig, mert már megvirradt, amikor még mindig a semmit nézte mozdulatlanul.

Talán a madarak riasztották föl az érthetetlenségből.

Megdörzsölte kérgesedő arcát, homlokát, kezét nézte, a kardot, amin barnává alvadt a vér. Nyögve lehajolt, és halott falevelekkel fényesre törülgette a pengét.

Még egyszer körülnézett. „Jakab, András, János” – motyorászta. Sóhajtott, az égre hunyorított. „Pirkad a tengeren” – gondolta, és elindult a város felé.

Nem volt éhes, nem volt fáradt. Csak egyedül volt. Megmásíthatatlanul.

Bandukoltak a lábai. A hatalmas, kék-szürke-zöld-sárga vizet látta, a duruzsoló morgást hallotta s a fecsegést, ahogyan a ladik oldala beszélgetett a vízzel. Nyúlt volna, hogy kiveti a hálót, de nem volt háló, mert ladik sem volt, hát tenger sem lehetett. Csak egy vézna ösvény, amin elészivárgott a napfény.

Már nem tépelődött, már nem volt nyugtalan. Hasztalan, nem értett semmit. Próbált visszaemlékezni, hátha elmondta a Mester ezt az egészet, ezt a megérthetetlent. Igen, mintha mondott volna valamit. Hogy ő most kis időre elmegy, meg hogy rájuk, a tanítványokra hárul a feladat. Feladat?! Milyen feladat?

Meg hogy őt mostantól nem Simonnak, hanem Péternek hívják. Péternek. Mert így kell lenni, mondta a Mester.

Még hogy Péternek?!

Akkor azt gondolta, hogy csak tréfa. Hogy jókedve van a Mesternek. Hát ők is bolondoztak néha, elnevezték egymást összevissza. Leginkább gúnyosan, szórakozásból.

Hogy ő ezentúl nem Simon, hanem Péter?! De hát hogyan lehetne ő Péter, amikor Simon!

Meg hogy rájuk hárul a feladat, ha elmegy a Mester. Mert el kell mennie, és addig, míg vissza nem jön, rájuk hárul a feladat. De hát hová kellett elmennie?! És miért jöttek érte fegyveresek?! Akár egy bűnözőért! Ezt nem mondta soha, hogy megkötözve hurcolják el! Megkötözve, lándzsák között, és ő ezt szó nélkül engedi?!

Ilyesmit nem mondott.

Hasztalan, ha egyszer nem érti.

Egyszer csak ott találta magát a tömegben, a főtanács palotájának udvarán. Maga sem tudta, miért ment oda. Nyilván, mert látta, hogy sok ember van ott, hát biztosan történt, vagy történik valami. Mindig is kíváncsi volt. Odaállt bámészkodni, ha baleset volt valahol, ha temettek valakit, ha vonult a menyegzői menet. Mindig odafúrta magát a bámészkodók közé, mert neki is jólesett bámészkodni kicsit. Volt úgy régen, hogy jó messzire elgyalogolt a tengerpart mentén, ha híre jött, hogy valaki nagy halat fogott. Az igazi nagy hal nem mindennapi esemény volt! És annak is nagyon örült, ha az ő ladikjához jöttek álmélkodni az emberek!

Hát most is behúzta a kíváncsiság a palota udvarára. Szeme fürkészte, mi történik ott elöl. Még kérdezgette is a mellette állókat, hátha azok tudják.

„Valami szélhámost fogtak el!” „Állítólag valami istentelen csalót!” „Egy földönfutó gazembert!” „De most aztán megkapja a magáét!” „Az ilyeneket mind keresztre feszíttetném!” „Azt mondják, tán még a császárt is meg akarta volna gyilkolni, azt' ő akart volna uralkodni!” „De idejében nyakon fogták a gazfickót!”

Hát ő is bólogatott, ahogy mindenki szörnyülködve bólogatott körülötte. „A bűnösöket szigorúan meg kell büntetni!” – mondta, és nem vette észre, hogy erősebben markolja a kardot.

Ujjhegyre állt, hátha úgy lát valamit.

„Kaifást várják! Legelébb Kaifásnak kell rámondani a bűnöst!” – szólt valaki. „De Kaifás még bent tanácskozik az apósával, Annással!” – tette hozzá egy másik ember. „Én ugyan nem tudom, mi a fenét kell ezen annyit tanácskozni?! Ha ilyen hétpróbás bűnöző ez az alak! Tán csak nem a pereputtyuk, aztán menteni akarnák?!” „Dehogyis a pereputtyuk, de az ítéletet csak meg kell beszélni!” „Minek azt csűrni-csavarni, ha ennyire nekiveszekedetten elvetemült ez az alak?! Keresztre vele, azt kész!” „Úgy van, jól beszél!”

Ekkor lökdösni kezdte valaki. Eleinte úgy hitte, hogy valaki előbbre akar furakodni. Még immel-ámmal utat is adott, amennyire tehette, de közben folyvást előrekémlelt. Majd, hogy újra meglökték, most már félreérthetetlenül, hátrafordult mogorván. De szólni már nem tudhatott, mert a szemébe nevetett a cselédlány. „Akkor jól van! Jól láttam, hogy te vagy az, öreg! Te, te, ne bámulj! Te is ennek a bűnözőnek a bandájában voltál!” A váratlanul éles, szemtelen hangtól elpirult, aztán, hogy felfogta, mit is mondott a lány, zavarában ismét előrerejtette tekintetét. Ijedten, félve figyelt előre, s most, éppen most, mintha meglátta volna hátulról azt az embert. Hosszú volt a haja. Hosszú, akár a Mesteré. De attól még, hogy hosszú a haja … a hosszú haj még nem bizonyíték, hogy az az ember … Hiszen mit keresne itt a Mester?!

„Nem hallasz, öreg?! Süket vagy?! Neked mondom!” – a cselédlány újra meglökte, most durván, hogy fájt is. A körülötte állók felénéztek.

„De hát én … nem ismerem ezt az embert…” – ingatta zavartan a fejét. Megint csak a hosszú hajat látta. De másoknak is van ilyen haja! Ugyanilyen! Szinte összetéveszthető! Miért lenne épp a Mesteré?! …

„Még hogy nem ismered?! A cimborái közül való vagy te is! Láttalak vele!” – a lány a többieknek mondta magabiztosan, szemében gúny csillogott.

Most már mindenki őt nézte. Rémületében kiverte a veríték, csak tátogott, újra előrenézett. Szinte megkönnyebbült, hogy nem látta már a hajat, mert eltakarta egy katona sisakja. Hát a kezét is fölemelte bizonyságul, úgy mutatott előre: „Mondom, hogy nem ismerem ezt az embert! Nem láttam soha!” – dadogta sután, könyörögve, és mentegetőző, esetlen mosolygással kérte a kételkedő tekintetek alamizsna-bizalmát.

„Ne hazudozz, öreg! Mondom, hogy láttalak vele!” – a lány megint lökött rajta, és csúfondárosan fölnevetett. „Azt akarja bemesélni a vén trottyos, hogy nem ismeri! De engem nem téveszt meg, az biztos! Ezzel a két szememmel láttam őket! Mindenütt együtt voltak! Engem nem tudsz becsapni, öregapám! Nekem még jók a szemeim! Nagyon is megjegyezték ezt a kopasz, zsivány fejedet!” – kacagott a lány.

Már nem mert előre nézni. Már a többiekre sem mert nézni megalázottságában. Már nem tudta visszafogni szája remegését, nem tudta magába fojtani a hirtelen megeredt szavakat: „Higgyetek nekem, én nem ismerem ezt az embert! Én Simon vagyok, a halász! Betszaidában születtem! Kérdezzétek meg a feleségemet Kafarnaumban! Én halász vagyok, a nevem Simon! Én halász vagyok! Nézzétek meg a kezemet! Munkában megőszült fejemet!” – és már sírt, akár egy gyorsan ijedő, megfenyegetett gyerek, öklével törülte könnyeit.

A többiek nevettek.

„Begazolt az öreg.” „Jól beolvasott neki ez a cserfes lány!” „Lehet, hogy van a dologban valami igazság!”

Rosszul érezte magát. Félt, hogy összeesik. Támolygott, tapogatózott szipogva kifelé az embersűrűből. Már nem figyeltek rá, gyorsan hullámzott hátra a suttogás: „Most jött ki Kaifás!”

Nem látott semmit a könnyektől, csak ment, bukdácsolt kifelé, ügyefogyottan takarva, dörzsölve a szemét. Mintha fájna, mintha belerepült volna valami.

S amikor végre kivánszorgott a kapuhoz, amikor végre egyedül lehetett, nekitámaszkodott a falnak, és végigömlött rajta újra a sírás.

Fájdalmában nem hallhatta, hogy valahol a közelben kukorékol egy kakas.

Ecce Homo

Ült a tömeg hatalmas szája előtt. Nem érzett semmit. Hagyta, tegyenek vele, amit akarnak. Sokára rémlett föl neki, hogy nádpálcát dugtak az ujjai közé, összekötözött kezébe. Már nem szégyellte magát, mert röhögött rajta a nép. Valóban: röhögnivaló lehetett.

Halálosan fáradt volt. Ha most faggatnák, akkor is képtelen lenne válaszolni, ha akarna. Talán bólintani sem tudna már. Mindenbe beleegyezne.

Már rég nem fájt a gúny, már rég nem fájt a fejére célzott, suhogtatott ütés sem. A töméntelen köpedék eltömte arcán az érzékelés pórusait.

Csak annyit észlelt még, hogy nem fog elalélni. Hogy a kimerültség éberen tartja. Néha ugyan elsötétült előtte a világ, de meglehet, hogy a szemébe sújtó ütéstől vagy a lecsukni is fáradt szemébe csapódó köpedéktől.

Mikor újra tisztult a látása: vidám, hahotázó arcokat látott, önfeledten kalimpáló kezeket.

Szeretett volna elmosolyodni. Örülni csöppet a tömeg örömének. De nem mozdult a szája. Bár az is lehet, hogy mozdult, csak már ezt sem érzékelte.

Aztán váratlanul, kívánság nélkül fölidéződött előtte az éjszaka. Ahogy a fegyverzajra szertefutottak az alvásból riadt tanítványok. Ahogy az értetlen, nekibőszült Simont le kellett csillapítania. Ahogy csak János követte őt makacsul, dacosan, míg szájon nem vágta az egyik katona. „Te még gyerek vagy, öcskös, takarodj haza!” – mintha ezt üvöltötte volna az a katona, és János hasztalan próbálta magába fojtani a sírást. Hát nyüszögött, vinnyogott, s végül előbuggyant a mutáló, megalázott, tehetetlen kamaszzokogás.

Valószínű, túl nagy pofont kapott. Nem készült föl rá.

De aztán egyszer csak megint ott volt János. Szemén még parázslottak az erőszakkal kiégetett, utálva szégyellt könnyek, de újra csak ott volt, s a közelébe furakodott vadul, mindenre elszántan. A tekintetében könyörgés volt, kiszolgáltatott ártatlanság, félelem és az arcizmok rácsai közé szorított intésre, kiszabadításra váró gyűlölet, megbocsátani képtelen, szeplőtelen harag. S csak nézte őt János, pillájának jelzését várta, hogy üssön, hogy üvöltsön, hogy szűköljön, vagy legalább megértse ezt az egészet. És Ő már alig állhatta ezt a kristály-tekintetet. Ezt a megcsalatkozott, gyermeki számonkérést. Ezt a dölyfös, Őszinte követelődzést. Szinte megváltás volt számára a megdördülő részeg-hang: „Nem értesz a szép szóból, taknyos?!”, s föllélegzett, amikor látta, hogy ismét lendül a kéz, és a kis János följajdul, hogy „Ne! Ne üssön meg!” Akkor megállították, hogy a többi katona is élvezhesse a jelenetet. Az újabb, legyintve adott ütleget, az ütlegelő elegáns, inkább csak ijesztgető, mint fájdalmas bosszúját. És a kis János mindkét kezével körbeabroncsozta a fejét, és elhajolni, leguggolni próbált. És közben mosolyogtató fejhangon jajgatott, hogy „Ne! Ne üssön meg! Ne!”

Akár forró, fröcskölő olaj lett volna, úgy spriccelt arcába János nyüszítése. A katonák tétován röhögtek.

És az ő arca moccanatlan volt. Nem olvashattak ki belőle semmit. Sem szánalmat, sem megvetést. Semmit. Ráncai, akár kiszáradt, kérges, időtlen árkok a hajnali kábulatban, közömbösen megtörték, törten visszhangozták s elnyelték a hirtelen-vihar hangjait.

És szenvtelenül nézték szemei, hogy egy másik fegyveres megkergette Jánost. És részvéttelenül torpant meg kísérő tekintete a gödörnél, ahol a rohanó, jajgató fiú hasra esett. És hidegen, józanul rögzítette a figyelme, hogy János köpenyének zsinórja elszakadt, s lehullva a zsinór, szétnyílt a köpeny, s a bukdácsoló menekülésben a köpeny a földre rongyolódott, akár a tehetetlen pillangó a jeges záporban. És a kis János csak rohant-rohant mezítelenül, sírásával fuldokolva a megvakult szürkeségben.

Egy kéz valami ágas-bogas koszorút tartott arca elé. Ő lassan, amilyen előzékenyen csak tudhatta, a kézről a tekintetre vánszorogtatta szemét. A tekintet, úgy vette ki, nagyon boldog volt. Szinte mámoros, gyermeki huncutság és felnőttes, harsány önfeledtség csillogott benne.

Aztán mintha tövisek csimpaszkodtak volna homlokára. Akár fejébe akartak volna

gyökeresedni. De a váratlan fájdalom csak pillanatnyi volt. Csak egy pillanatig volt más, új fájdalom, mint a testére, lelkére alvadt korábbi fájások.

Majd újra a tompult szürkeség, melyben fölszínesedett kaján szeszéllyel néha a csiricsárés tömeg, arcok, szájak, szemek széttört csillanású fényfoltjai.

Valószínű a fülébe ordibáltak. Valószínű akartak tőle valamit. Valószínű azt szerette volna a nép, hogy mozduljon meg, hogy szólaljon meg, akár csak a szemével is.

Mozdult is volna, szólalt is volna – ne várjon hiába a nép –, de képtelen volt.

Fölrémlett még, hogy egyedül maradt. Hogy a fegyverek közül csak idegen arcok tapadtak rá. Aztán egyre több ember zajgott körülötte. Ide-oda hurcolták, néha megálltak, valaki előjött az ajtók mögül, s kérdezett tőle valamit.

Valamit kérdeztek tőle, erre biztosan emlékezik még, mert a hirtelen támadt csöndre emlékezik, és a csöndet szúnyogként agyoncsapó üdvrivalgásra. Igen, valamit kérdeztek tőle, de hogy mit, s hogy ő mit válaszolt, vagy válaszolt-e egyáltalán, vagy csak hallgatott, esetleg tétovázott, kereste a megfelelő szavakat.. . Erre most nem emlékezik, mégis, úgy rémlik, inkább hallgatott, mint egy süketnéma, mint egy idegen ajkú.

Persze a hallgatás beleegyezés. A hallgatás beismerés. A hallgatás önmegadás.

A hallgatás leggyakrabban nem tiltakozás, nem büszkeség, hanem gyávaság, összeomlás, vereség.

Valószínű hallgatott.

Mit is mondott volna, s miért? Hiszen nem beszélgetni hozták ide. Beszélgetni nem fegyverek között hurcolnak embereket.

Mit is mondhatott volna, s miért.

De meglehet, hogy tényleg gyáva volt. Félt megszólalni. Félt, hogy törpék és nevetségesek lesznek érvei. Talán félt a fegyverektől. Talán félt a tömegtől.

Vagy mégis inkább szólni kellett volna?! Keményen, gőgösen állni a kevély tekinteteket, és dörgedelmesen, megsemmisítőn megszólalni?! Utoljára, még egyszer, utoljára elmondani, elüvölteni az igazságait?! Nem védekezőn, hanem támadón! Nem is támadón, de magyarázón: meggyőzni akarva!

Vagy vissza kellett volna ütnie a kapott ütéseket! Ölre kellett volna menni valakivel: kihívni bárkit, tessék, mérkőzzünk meg! Lássuk, ki az erősebb! Életre-halálra! A győztesé az igazság!

Hazugság lett volna. Soha nem akart, soha nem szeretett verekedni. Gyűlölte. Emberellenesnek tartotta. Megalázónak győztesre, vesztesre nézve.

Így meg csak hallgatott. Nyilván próbálta rezzenetlenül, férfiasan állni az ütleget, a köpéseket.

Talán még szeretni is próbálta ezeket az állatokat. Próbálta, akarta meglátni szemükben az embert! A kiszolgáltatottat, a csodálatosat, az újrateremthetetlent! A gyereket, az öreget, a nőt, a férfit! A fiúban az anyát, a férfiban gyermekét!

De lehet, hogy ez is csak mentegetőzés. Magyarázat a hallgatásra, a megalkuvásra, a beletörődésre.

Vajon meghallották-e a hallgatását?! Vajon megértették-e a hallgatását?! Vajon meglátták-e véres szemében, hogy ő nem gyűlöl, hogy megbocsát?! Vajon meglátták-e összekötözött kezében az adni akart ölelést, simogatást?! Meglátták-e sebes, lehorzsolódott öklében a szándékot, hogy nem fog visszaütni?!

Még jó, hogy most nem látja az anyja. Jó, hogy most nem látják a tanítványok. Jó, hogy Márta gondja most a ház körüli munka. Jó, hogy a házasságtörő asszony tán épp víztükörben fésülködik.

Szégyellte volna magát.

Mióta ül itt?! Ezen a farönkön?! Mikor nyomták le ide, lökve, akár egy tulkot, hogy elgémberedett teste kis híján a földre rogyott?! Mikor borították rá ezt a bíborköpenyt?! Mikor dugták ujjai közé a nádpálcát?! Mikor kényszerítették fejére ezt a töviskoronát?! Mikor látta

utoljára a tanítványokat?! Mikor tűnt el szeme elől a kis János?!

Elbúcsúzott-e anyjától? Mondta-e, hogy ne várja többé, hogy soha többé nem megy már haza?!

És hol van Júdás?! Vele sem beszélt meg semmit! Hogy találkoznak még, hogy megvitatják: jól csinálták-e mindent?! Hiba nélkül! Az ügyért! Az igazságért! Hát már Júdást sem fogja többé látni?! Már Júdást sem?!

Mért nem tud üvölteni, mint a kölykét vesztett sakál?! Mért nem tud toporzékolni, ordítani, mint a tűzben égő oroszlán?! Mért nem tud legalább csak annyira könnyezni, mint a gazdáját sirató kutya?!

Vajon meddig kell még itt ülnie? Mikor lakik jól a látvánnyal a nép? Mikor unják meg a katonák az ütlegelést? Meddig lesz még összeharákolt nyál a szájakban?

Mondaná, hogy fáradt, hagyják kicsit pihenni. Mondaná, de nem tudja. Bizonyára lázas, kicserepeződött a szája, s megdagadt a nyelve is. Hát hiába akarna szólni.

Talán mégis inkább vissza kellett volna ütni.

Talán mégis inkább beszélni kellett volna.

Talán gyávaságból hallgatott.

Talán gyávaságból beszélt volna.

Talán gyávaságból ütött volna vissza.

Most már mindegy. Halálosan fáradt.

Már nem zavarta a szempilláit csomóba ragasztó, megalvadt vér.

Hiszen nem is érez fájdalmat, miért is sírna …

Az anyja is csak úgy jut eszébe, mint bármilyen szó. Hogy fáradt, hogy mikor, hogy még meddig, hogy örül a nép, hogy éjszaka, hogy reggel, hogy délelőtt.

Jó lenne, nagyon jó, ha az agya is elfáradna, akár a keze. A keze: hogy nem érzi már a hurkot. Akár a bőre, hogy nem érzi már a vesszők vércse-karmolásait. Akár a tömeg, mely mintha unná már valamicskét saját örömujjongását.

Jó lenne, ha elfáradna az agya, s már azt sem venné észre, hogy elfáradt az agya. Hogy nem kérdezné többet: miért? És azt sem kellene válaszolnia: miért ne?

Ha éhes lenne, Mártától finom ebédet kérne. Finomat, sokat. Tíz ujjal enne. És csak nevetne, és enne.

Ha fáradt lenne, a házasságtörő asszony ölébe hajtaná a fejét. Illatos ölébe hajtaná, lecsukná a szemét, s érezné arcán, haján, bőrén az asszony szellő-kezét.

Ha lenne egy szabad perce: anyjára nézne. Szégyenkezve és bátorítón. Bűnbánóan és büszkén. Odalépni akarna, megsimogatni akarná.

Ha reggel lenne: útra kelne a tanítványaival. Mesélne, magyarázna nekik.

Ha dél lenne: beszélne az elesett, szegény embereknek. Megérintené a bénákat, a bélpoklosokat, az állandóan vérző asszonyt, a halottakat.

Ha délután lenne: megfelelne a farizeusoknak, korbáccsal kergetné a kufárokat.

Ha dühös lenne: megátkozná a terméketlen fügefát.

Ha este lenne: hallgatná János rajongását és Simon okoskodását.

Ha éjszaka lenne: Júdással virrasztana.

Valami otromba keresztalkotmányt cipeltek elé. Szinte jajdult a föld, ahogy rádobták.

Judás

A helytartóság előtt egy pillanatra még összenézhetett Jézussal. Nem hunyorítottak, csak az egymásába égették tekintetüket, ahogy a pillanat, az utolsó pillanat fölizzott közöttük. Aztán Jézust arrébb tuszkolták, a kapuhoz, ahonnét Pilátust várták kijönni.

Hát nem láthatta többet. Pedig utánanézett, fürkészve, izgalom-. tói remegve, bicebócán lábujjhegyre állt, hogy láthassa, hogy tudhassa: valóban úgy lesz-e minden, ahogy a Mester

megjövendölte.
– Hé, te meg gyere velem! – lökte vállon egy poroszló.
– Nekem semmi dolgom már veletek! Engedj utamra! – Júdás megriadt. Hisztérikusan, szinte sikítva rántotta el ferde, csúfos vállát a poroszló kezétől, és sarkon fordult.
– Hohó, barátocskám! Ami jár, az jár! A főtanács átküldte a pénzt, hogy adjuk neked oda. Te a kezünkre kerítetted ezt a gazembert, a tiéd a vérdíj! – a poroszló utánalépett.
– Mondtam már, hogy semmi közöm hozzátok és a főtanácshoz sem! Zabáljátok meg' a pénzeteket! – Júdás ijedtében futni kezdett.
A poroszló könnyedén utolérte.
– Nem ez volt az egyezség, cimbora! Mi nem vagyunk becstelenek! Az a pénz a tiéd, téged illet, senki mást!
– Nem érted, hogy nem kell a rohadt pénzetek?! – Júdás suta kezével, megrémülve, hogy ismét vállon ragadja a poroszló, arcába ütött.
– Megbolondultál, te barom?! – a váratlan, szerencsétlen ütéstől a poroszló dühbe gurult, s lefogta, hátracsavarta Júdás kezét, hogy az kínjában, ügyefogyottságában térdre esett. – Hát mi a kórság van veled, ember!? Nem kell a pénz?! Megőrültél, mi?! Vagy sajnálod, hogy egyezséget kötöttél velünk, mi?! Még te is ott végezheted, ahol ez a senkiházi csirkefogó, ha nagyon ugrálsz, barátocskám!
Pilátus megjelent az ajtóban, a tömeg fölmorajlott.
Júdás lehajtotta a fejét, lehunyta a szemét, néhányszor mélyet lélegzett, hogy fékezze magát.
– Na, kell a pénz, vagy nem kell?! Most járjon a szád! – a poroszló megfeszítette Júdás hátracsavart karját.
Nem szólt, csak bólintott. Amint elengedte a poroszló, föltápászkodott, leporolta a ruháját, s elindult az épület felé.
– Csakhogy megjött az eszed!
A tömeg tiltakozva fölzúgott. Júdás hirtelen megszédült.
– Nem arra, te agyalágyult! A pénztárba megyünk! – a poroszló újra megmarkolta Júdás vállát, és durván a melléképület felé vonszolta. – Ilyen marhát, mint te vagy! Hát harminc ezüst, ember! Tudod te, mennyi pénz az ilyen magadfajta koldusnak, mi?! Megdolgoztál érte, mit háborogsz?! Még érteném, ha kevesellened, de hogy visszautasítsd?! Ki hallott már ilyet?!
– Fogd be a pofád! Nem érdekel a véleményed! – ordított Júdás.
– Lejjebb a hanggal, édes barátom, lejjebb, mert megtanítalak hallgatni! – a poroszló megszorította Júdás nyakát, s lefelé nyomta. – Gondoltad volna meg tegnap!
– Az az én dolgom, hogy mit gondoltam tegnap, és mit ma, világos?! – sziszegte Júdás.
– Most már kuss legyen! – a poroszló visszakézből fültövön vágta Júdást. – Velem meg nem szoktak így beszélni, ez is világos?!
– De hozzám meg a dolgaimhoz semmi közöd! – szűkölte Júdás tehetetlenül a gyűlölettől.
– Neked meg az én dolgaimhoz! Az én dolgom az, hogy kifizesselek!
– Az meg az enyém, hogy nem fogadom el!
– Most már elég legyen! – a poroszló fölrántotta Júdás fejét. – Lehányom a kívánságaidat meg az akaratodat! Kifizetlek, és kész! A pénzt átküldték, el kell számolnom vele! Az aztán már nem érdekel, te hibbant, hogy mit csinálsz a pénzeddel! Tőlem bedobhatod akár a Kédronba vagy az árnyékszékbe is! Az már a te dolgod!
– De nem kell, süket vagy?! Nem kell, és kész! – sipította toporzékolva Júdás, és kirántotta magát a poroszló kezéből. Megfordult, hogy elszalad, de a poroszló úgy arcon találta az öklével, hogy fölrepedt a szája, eleredt az orra vére.
– Nem volt még elég a hisztériából, mi?! Kaphatsz még nagyobbat is, csak szólják! Rohadt spiclije!
– Te fogd be azt a mocskos pofádat, mert… – Júdás visított, neki akart ugrani a poroszlónak, de az újra szájon vágta, hogy Júdás elesett.

– Most aztán már elég volt, te szemét! Még neked áll följebb?! Megjátszod az ártatlant, mi?! Széjjelrúglak, te gané! Legalább annyi becsület lenne benned, mint ebben a rohadék gazemberben, akit elárultál, te rongynak való!

– Nekem van becsületem! Igenis van! Amit ígértem, betartottam!

– Hát mi is betartjuk, amit ígértünk, világos?!

– Leszarom az ígéreteteket! Dögzabáló hiénák!

A poroszló leguggolt, és Júdás véres orra alá nyomta csontos öklét.

– Ha még sokáig jártatod azt az okádék pofádat, esküszöm, hogy beverem, de akkor kiköpöd az összes fogad, azt is megígérem!

– Hát tessék: üss meg! – Júdás csúfondárosan elvigyorodott. A kapuban újra fölmorajlott a tömeg. Éljeneztek.

A poroszló kiköpött a földre.

– Tudod mit, te patkány!? Üssön meg téged az, aki szereti szarba mártogatni a kezét! – és hirtelen Júdásba rúgott. – Na!. Kelj föl, mozgás! Nem érek rá takonnyal bíbelődni!

Egy katona futott befelé.

– Pilátus rámondta a bűnöst! – kiáltotta fölizgult arccal a poroszlónak. – Barabás szabad!

– Hallod ezt, te szarházi?! Még büszke is lehetnél magadra! Hogy egy bűnözőt adtál a kezünkre, te hígvelejű! Kitüntetést érdemelnél! – a poroszló megmarkolta Júdás karját, és fölrántotta a földről.

Néhány katona rohant ki a melléképületből. Korbácsokat, kötelet vittek meg egy bíborköpenyt. ,

– Szép kis kivégzést rendezünk, hogy megemlegessék hetedíziglen is! – a poroszló elröhentette magát.

Júdás megigazgatta a ruháját, aztán a porba meredt.

– Na, mit bámulsz?! Híres ember leszel, te jószág!

Júdás ácsorgott, majd megtörülte kézfejével az orrát, száját, és lassan megindult a pénztár felé.

– Na látod, te barom! Végre fölérted ésszel! Megnyugodtál, mi, hogy Pilátus is elítélte! Be voltál rezeivé! Fogadjunk, betojtál az idegességtől, hogy hátha nem bűnös a fickó, hogy ártatlant árultál el?! Igaz?! De most már láthatod: te nemcsak nekünk tettél nagy szolgálatot, de az egész népnek, a főtanácsnak, sőt: magának a császárnak is!

Júdás nem szólt. Bicegett dongalábával, s néha megszívta vértszivárgó orrát.

– Tulajdonképpen nem is spicli vagy te, ha meggondolom, hanem hős! Nélküled nem tudtuk volna megszabadítani a népedet ettől a lázadótól!

Az ajtóban Júdás ment előre.

– Itt várj meg! Hozom a járandóságodat!.– A poroszló benyitott egy szobába, de még visszanézett. – De nehogy meg merészelj lógni, mert elkaplak, és tényleg széttrancsírozom a képed! Megígértem! – és az öklét mutatta.

Júdás nem figyelt rá. A kezét nézte elrévülten. A vértől, portól koszos tenyerét, ujjait.

– Na, mit bámulod a mancsaidat?! Látod: ha nem játszottad volna meg magad, most nem lenne piszkos! Én nem akartalak megütni, elhiheted! Én csak a pénzt akartam odaadni! Na, nesze, te szerencsétlen! Vehetsz rajta egy egész birtokot! Dúsgazdag vagy, te ágrólszakadt! – A poroszló Júdás markába nyomta a pénzt. – Számold meg, nehogy aztán megint jártasd a pofádat, hogy becsaptunk!

Júdás nem mozdult. Még mindig a kezét nézte, tenyerében a pénzeszacskót.

– Ugyan nem érdekel: ha nem számolod, nem számolod. Én odaadtam! Különben, igazad is van. Megbízol bennünk, ahogy mi is megbíztunk benned! Ezt már szeretem! Na, elmehetsz! De le ne idd magad! – a poroszló megemelte Júdás állát, s a fejét csóválva elmosolyodott. – Aztán, ha úgy gondolod, hogy megint a segítségünkre lehetnél valamiben, hát jelentkezz! De józanon, mert mi nem tűrjük a félbolondokat! Na, eridj már!

Júdás még mindig mozdulatlanul állt.

– Mondd: te tényleg meghibbantál?! Elvette az eszed, hogy még sohasem volt ennyi pénzed, mi?! – a poroszló, idegességét leplezőn, erőszakoltan nevetett. S hogy Júdás erre sem mozdult, hirtelen a szemébe üvöltötte: – Eltakarodhatsz!

Júdás szelíden nézte a poroszló megvörösödött arcát. Sokára, míg nyelvét forgatni tudta, rekedten megszólalt:

– Köszönöm.

A poroszló a váratlan fordulattól hahotázni kezdett.

– Nagy kópé vagy te, Júdás! Nagy szélhámos! Ott lenne a helyed a cimborád mellett!

– Úgy gondolod? Komolyan úgy gondolod? – Júdásnak megcsillant a szeme.

– Hát hogy a fenébe ne! Jól átejtettél engemet is! – és a poroszló csak nevetett, hogy könnyek préselődtek a szemébe.

– Akkor megnyugodtam. Még egyszer köszönöm – bólintott Júdás, és lehajtott fejjel indult kifelé.

– Azért rendes ember vagy te, ha egy kicsit bolond is! – kiáltotta utána a poroszló a nevetéstől böfögve a szavakat.

Az udvaron verőfény volt, ember sehol. A kapu előtt ujjongott a tömeg.

Hát egyedül volt. Egyedül újra a helytartóság udvarán. Egyedül az önfeledt napsütésben. Látta, árnyéka milyen otromba.

A kapunál megállt. Oda nézett, ahol Jézus ült. Király a trónján: vállán bíborköpeny, fején vért virágzó korona, arcán sápasztó köpedék, tekintetében bánat. Pedig egész népe szórakoztatta.

Elindult a Templom felé. Mikor odaért, megállt, fölnézett. Aztán fölsántikált a lépcsőn a nyitott ajtóig. Belül homály volt, tömbben álló, nehéz szag. Egy vén jött ki épp, nyájas megvetéssel mosolygott Júdásra.

– Itt a pénzetek, rabbi, nem kell. – Júdás a zacskót nyújtotta. A vén mindkét kezével nemet intett, és irtózva hátrált.

– Mi közünk hozzá, barátom? A te dolgod! – s megfordulva elsietett.

Júdás a zacskóra nézett, majd meglendítette, hogy minél messzebbre tudja bedobni. Már visszafordult, amikor meghallotta a tompa koppanást.

„Zacskóban nem csilingel az ezüst" – mosolyodott el.

Ahogy a Getszemáni Kert felé vette útját, hirtelen elfáradt. Iszonyatos súlyokat érzett magára zuhanni. Nem fájdalom volt, hiszen nem fájt az orra, fölhasadt szája, s nem fájt rossz lába sem a sok gyaloglástól, pedig az szokott. Csak fáradt volt. Akart volna még gondolkozni, emlékezni, de az ellenállhatatlan fény sivataggá szikkasztotta benne a gondolkozás, emlékezés kertjét. Mintha köröskörül is homokot látott volna. Mindenütt csak homokot, pedig tudta még: ez nem igaz, mert nem lehet igaz, hiszen ezen az úton fák vannak, füvek!

És akkor a homlokán hideg verejték csírázott. Aztán érezte: a hátán is, púptól csúfos hátán és a mellén is. Érezte, hogy reszket ettől a hirtelen hűvösségtől, hogy a lábai is remegnek.

Sietni próbált. Lihegett az erőlködéstől. Legalább a major széléig érjen el. Legalább odáig! Ott már vannak olyan fák, melyeknek ágain áthurkolhatja az éjszaka óta rejtegetett kötelet.

Hát sietni próbált, ahogyan csak tudott.

Simon, a tanú

Igen, kérem, itt lakom a városban. Jobban mondva: a külvárosban.

Kérem, mi dolgos emberek vagyunk, nemigen érünk rá ilyesmit bámészkodni. Ugye, nem olyan időket élünk, meg kérem, jobb is, ha az ember a saját háza táját nézi elébb, csak aztán a másét. Mi így vagyunk ezzel az egésszel, kérem.

Mert meg kell ám dolgozni azért a kis rissz-rossz pénzért, ha az ember akar valamire haladni.

Vagyis, ha nem akar máról holnapra élni. Ahhoz meg, ugye, forgatni kell magát az emberfiának, kivált, ha kereskedő. Nem röpül ám a szánkba a falat bámészkodás közepette! De nem ám!

A mi családunk ilyen már régtől fogva. Dolgos, kérem. Én az apám mesterségét viszem, a fivéreim más mesterséget tanultak. Kicsi volt, ugye, az üzlet, nem is lakatott volna jól mindahányunkat. De most már a fivéreim is összeszedték magukat. Mindegyiknek háza van, kicsike kerttel, berendezkedtek, szépen élnek. És család is van mindenütt, kérem. Mert ez is szokás volt nálunk, hogy legyen család, hogy ne velünk száradjanak el az ősök. És én úgy gondolom, ez így is van jól. Mert igaz, csak könnyebben élne az ember, ha nem kellene kezdetben több szájról gondoskodnia, de elébb-utóbb csak visszafizetődik a falat, amit a gyerekeknek adunk, vagy nem?!

Mert én is, amint tudtam, befogtam a gyerekeimet. Nem szégyen ez, meg is mondom. Hát ugye, csak szükség volt rájuk. Hurcolták az árut, néha kisegítettek. Hát mindent csak nem bírtam egyedül, ezt is meg lehet érteni, kérem!

Aztán azért megvolt az eredménye. Ők is megügyesedtek, nem úgy kerültek el a háztól, hogy semmihez sem értenek, meg csak kivakaróztunk kicsit a szegénységből is. Gazdagok soha nem voltunk, most se vagyunk, mert bizony ismerek én nagyon sok vagyonosabb embert errefelé! De azért már ők is visszaköszöngetnek, meg elég sokan előre köszönnek nekünk, ugye, tetszik érteni. Szóval az emberek értékelnek bennünket, én úgy látom ezt. Mert biztosan látják, hogy dolgos emberek vagyunk, hogy nem vagyunk pazarlók, nem hajigáljuk ki a pénzt az ablakon, nem cicomázkodunk fölöslegesen, meg ilyesmi. De azért a házunkat meg lehet nézni, kérem: akárki láthatja, nem holmi koldusnemzetség lakik benne, hanem becsületes, munkás emberek!

Nem, a vásárlóimra nem panaszkodhatom. De kérem, nekem ebben hosszú évek keserves munkája fekszik! Nem lett ez csak úgy magától, egyik napról a másikra?!

De most már, mondom, megvan mindenünk. Ugye, a munkánk gyümölcse, kérem.

Mi, kérem, ki nem állhatjuk azt az embert, aki csak a száját jártatja, de még két szalmaszálat nem tett keresztbe! És hány van ilyen, de hány! Mind jönnek, szinte csúsznak-másznak, úgy koldulnak hitelbe egy kis ezt-azt a szerencsétlenek! Hogy majd megadják az árát! No, azt a pénzt akkor látnánk mi, amikor a hátunk közepét! Se munkájuk, se rendes fizetségük, semmi! Hát dolgozzanak a semmirekellők! De nem szeretnek ám dolgozni, büdös nekik a munka, kérem! De azért van képük kinézni a számból a falatot! Hát értek még ilyet?!

Pedig nem vagyok zsugori, isten látja lelkem. Megesik nekem is a szívem némelyik nyomorulton. Még alamizsnát is szoktam adni!

Hát nem vagyunk mi szívtelenek, kérem! Tudjuk mi is, mi a szegénység, az éhezés! Mert bizony, ha nem éheztünk volna, ha nem kuporgattuk volna eleinte azt a kis jövedelmet, hát most nem mondhatnám, hogy elégedett vagyok, ugye, kérem. Üzletnek, háznak, árunak igen sok gyomorkorgás volt az ára, de úgy bizony! Mert mi akkoriban előre néztünk! Nekünk nem az volt a fontos, hogy lakjunk jól ma, hanem, hogy holnap, kérem!

Én nem mondom azt, hogy nem lehetne kisebb az adó. Mert épp lehetne kisebb. De én nem szidom a császárt, mint annyi rengetegen, mert tönkrementek. Ezek mind azt hangoztatják, hogy az adó juttatta őket csődbe! Hát ez nem igaz, ez hazugság! Mert akkor én is befulladtam volna, nem igaz?! Hanem azért, kérem, én tudom, mert nem szerettek dolgozni ezek az emberek! Vagy mert eltékozolták minden szirre-szarra, már megbocsát, a nyereséget. Úgy bizony! Azon nyomban megették-elitták a keresetet, aztán meg, fedezet nélkül, nézhettek a vakvilágba! így persze hogy tönkrementek, aztán most szidják az adót! Ez a valódi igazság, kérem!

Én úgy látom, a világ olyan, amilyen. Mindig ugyanolyan, kérem. Se jobb, se rosszabb.

Én nem mondom, hogy nem örülnék, ha könnyebb lenne. Ha, ugye, teszem azt, eltörülnék az adót, vagy változnának az árak, vagy olcsóbban szerezhetném be a portékámat, ugye. Mert az is

nagy pénz, az áru! És nagy a rizikó! Különösen nagy tételnél! Mert, köztünk szólva, kis tétellel nem kifizetődő bíbelődni. Azzal csak az idő telik, de az ember fiának a zsebe üresen marad. Szóval nagy a kockázat, mert nem megy ám simán semmi a kereskedelemben! Mikor beüt, mikor nem. De hát, csak azért ember az ember, hogy tudjon vigyázni, előre kalkulálni, hát nem?!

Meg, végül is, a császárnak is meg a hivatalnokoknak is meg kell élni valamiből, ha már vannak. Hát csak kell az adó. Levegőből, kérem, még a madár sem él meg, nemhogy a császár!

Én így látom ezt, kérem.

Még gürcölök kicsikét, aztán alábbhagyok vele. Még a családom miatt hajtok kicsikét. Hogy jól induljanak. Hát már csak úgy szeretném én is, ha már az apjuk vagyok. Ők csak nem idegenek! Meg azért nekem sem mindegy, őszintén megmondva, már csak a büszkeség miatt is …

Aztán, lassacskán, be is fejezem. Öregszem, tetszik tudni. Jólesik már pihengetni.

Aztán meg … a sírba úgyse viszek semmit magammal!

De hát, mit tegyünk, ilyen az emberi élet. Dolgozunk, hogy éljünk, aztán meghalunk. Igazságtalanság ugyan, de mit tehetünk. Semmit. Élni is muszáj, meghalni is.

Én, kérem, a mai napig korán kelek, s már megyek is az üzlet után. Sok fáradság, sok, de hát ez a mesterségem, emiatt én nem is panaszkodom soha. Nem születtem császárnak, ugye, rabbinak meg buta vagyok. De azért senkiházi, kunyeráló, szájtáti meg nem akartam lenni én se! A szüleim se neveltek úgy!

Aztán úgy ügyeskedett az ember, ahogyan tudott. Mert ügyeskedni muszáj! Én úgy gondolom, attól is ember az ember, hogy ügyes. Hogy számol magában! Hogy nem hebehurgya, nem megy fejjel a falnak! Hajaj: hány embert láttam én elzülleni! Pedig az elején még tehetősek voltak! Aztán meg .. . olyanokká lettek végül, mint ez a szerencsétlen is, ni!

De hát mi csak emberek vagyunk! Csak embernek, gondolkodónak teremtett bennünket az Isten, ugye!

Látja, én nem is nagyon szeretek háborogni. Haragudni sem szeretek. Én türelmes vagyok, kérem, a végtelenségig. Mert ha dühös lennék vagy hirtelen természetű, hát a kutya sem venne tőlem semmit. Nézhetnék más megélhetés után!

De én a békességet szeretem. Adni-venni csak békességben lehet. Akkor van haszon. Mert a rablást, azt példának okáért utálom. A rablott arany csak csillog, de nem melegít! De az, amiért megdolgozik az ember, az melegíteni is tudja az ember szívét-lelkét!

Tudom én, hogy vannak, akik irigykednek ránk. Mert jól élünk, jól megy az üzlet, tisztán, szép ruhákban járunk.

Na, de hát mindig is voltak ilyen emberek. Irigykedők, ugye. Én nem is neheztelek rájuk. Hadd irigykedjenek kedvükre! Még örülök is neki! Én, kérem, nem vagyok irigy természetű. Ügy nevelődtem, hát nem vagyok. Világéletemben megdolgoztam minden fillérért.

Hát most már kicsit könnyebb, igaz, de csak látszólag. Mert nagyobb az üzlet, több a gond, nagyobb a rizikó!

Mostanában hamar elfáradok. Szeretek aludni. Ha csak tehetem, ledőlök ebéd után egy félórára. Mert fáradt vagyok, tetszik tudni. De sokáig nem lustálkodhatom. Még elfut az üzlet, aztán bottal üthetem a nyomát!

Nem mondom, ha kicsikével többet pihenhetnék néha …

Hát, így vagyok én, kérem.

Nem. Nemigen tudok semmit erről az emberről. De látom, igen rongyos, ápolatlan. Talán nem is dolgozott sehol. Szakasztott olyan, mint akik kéregetni, hitelt könyörögni járnak hozzám. Talán megunta volna ő is az éhkoppot? Ellopott volna valamit? Nem tudom. De a kinézete alapján nem sok jót árul el magáról, az biztos. Rendes, szolid ember így nem nézhet ki.

Tán meg is ijedtem volna, ha bejön hozzám az üzletbe. Elég rémisztő a tekintete. Olyan mindenre elszánt!

Mondtam, arra nekem nincsen időm, hogy fél délelőttöket ácsorogjak bámulva.

Állítólag szónokolt is ez az alak sokfelé, még tán a Templomban is, meg más zsinagógákban. De hát ne is haragudjon, nem nagyon tudom elképzelni, hogy engedték volna. Ilyen koszos ruházatban!? De ha engedték is, mi jót mondhatott, hogy ide jutott végül?! Szerintem csak lázíthatott, vagy ilyesmi.

A lazítást meg, úgy tapasztaltam, szívesen elhallgatják az emberek, kivált azok, akik nem szeretnek dolgozni, akik éhesek, aztán elégedetlenek !

Én, kérem, nem avatkozom bele semmibe. Én üzletember vagyok. Nekem csinálni kell a munkámat, mert egy nap kihagyás – egy nap? egy óra! –, s már oda a haszon, a pénz! Ugye, a nagy kockáztatás miatt!

Nem, biztosan nem vásárolt még nálam" ez az ember. Hát nem ismerem. így, hasztalan akarnám, nem tudom sajnálni. Mert nem ismerem, na. Lehet, hogy nem rossz ember, de igazán jó sem lehet, ha ide került. Meg az ábrázata is! … Annak csak van valami oka, ha egy fiatalember ennyire sovány! Vagy beteg, vagy nem eszik rendesen! Ha meg nem eszik rendesen, akkor biztosan azért nem, mert nincs miből! Mert nem teremti elő a rávalót! Nem dolgozik, ugye! Munka nélkül, kérem tisztelettel, nem lehet megélni a mi fajtánknak! Arra születni kell!

Aztán meg, tessék … Itt a következménye …

Csak ez lehetett itt is. Hogy nem dolgozott, aztán, mert élni csak kell, ha már vagyunk, elkövetett valamit. Egészen biztosan valami ilyesmi lehetett.

Bár engem, mondom, nem érdekel. Ez a rabbi dolga meg a helytartóé. Nem az enyém. Azért fizetjük nekik az adót, hogy tudják az igazságot. Hát ők csak tudják!

Azt gondoltam, tudja, ha már összecsődült a nép, csak vásárolnak ezt-azt. Ezért húztam ide ezt a láda portékát. Hátha keletje lesz. ·

Csak az a baj, tudja, hogy megelőztek a kollégák, és elfoglalták a jó, árnyékos helyeket. És én, tudja, nem bírom már sokáig az erős napot. Ez a nagyobb baj, hogy már nem bírom .. .

Arcoddal a porban

Itt kellett volna kezdened! Itt lent, legalul: a porban! Nem a Templomból, nem lépcsőkről! A porból!

Milyen távlat ez, észleled?! Milyen nagyok, mennyire különbözőek a porszemek?! Gondoltad volna?!

S érzed-e, a fogaid között?! Csikorognak! Őrölnek! Jártasd velük a pofád: egyszer csak nem lesznek fogaid! Megeszik a porszemcsék, Mester! Ez a lágy, langyos por semmivé emészti a fogazatodat!

Honnét tudhattad volna ezt, honnét?!

Hitted ezt, hogy még most is okulsz?! Hogy ezek az élettelen teremtmények képesek eléd állni?! A porszemek! Képesek elfeledtetni a fájdalmaidat?! Fásult szomorúságodat?! Képesek kinevetni a zokszó nélküli erőfeszítést: hogy hősiesen cipelted a keresztet?! Hogy a nyögést is elnyelni akartad, hogy korcsosult izmaid remegését is eltitkolni próbáltad, hogy lábod rogyadozásának is ellentmondást nem tűrve parancsoltál?!

Érzed-e az illatukat? Teli velük az orrod!

Látod-e a színüket? Teli velük a szemed!

ízleled-e a zamatukat? Habos nyáladban oldódnak táplálékoddá!

Látod, itt kellett volna elkezdened! Itt lent, legalul: a porban!

Mosolyogj, örülj, ha tudsz! Hiszen győztél! Följutottál végül is a porba! Föl, ebbe a mindenhol-szentélybe, templomok vakos mélyéből, hitványságok hörcsög-labirintusából, igazságtalanságok sziklaszakadékából!

Próbálj, akarj örülni! Hiszen rátaláltál a kiindulópontra.

Igen, ezt még el kell mondanod! Ezt még muszáj elmondanod, hogy tudják, hogy ne tévesszék meg önmagukat, hogy ne csapják be egymást! Ezt még el kell mondanod!

„Porszem-testvéreim! Figyeljetek rám, porszem-testvéretek szól hozzátok! Csak azt akarja mondani, hogy megismerte önmagát! Megismerte, mert találkozott veletek, mert megismert, mert megszeretett benneteket! Hát ti is lássátok most már őt, hogy magatokat is láthassátok!"

Ne fulladjon el a hangod, ne zavarjon, hogy a porszemek véresre karistolták a szemed, ne törődj vele, hogy a sár nyelvedre szárad! Mondjad, ordítsad!

„Porszem-testvéreim! Tudnotok kell: belőlünk van a Világ! Belőlünk sarjad az Élet! Bennünk van az Igazság! Porszem-testvéreim! Mi vagyunk az Út! Szeressük egymást, fogjunk össze! Legyünk együtt füvek-fák méhe, éküljünk együtt sziklakőnek!"

Folytasd! A préselődő könny majd kimossa szemedből a porrögöket! Harákolj, és köpd ki a szádba iszaposodó földet! Folytatnod kell! … Föl kell állnod. Rángatnak, karok cibálnak. Tehetetlenül újra lábra rogysz. Már állsz. Elveszítetted hát ismét minden erődet.

Mária

Csak megpihent egy csöppet. Most nem volt súlyos a kereszt, pedig ránehezedett. Vértől, verítéktől égő arcát szinte hűsítette a fölhevült por.

Nem hitte volna, hogy el fog esni. Nem akarta tudni, hogy ennyire gyönge.

S most gémberedetten, menthetetlenül elvágódott. Pedig a száját is harapta, pedig ráfeszítette magát minden lépésre.

Akár hangyák mászták volna a szemét, de nem fájt. Nyugtatóbb volt, mint a sistergő, fehér por, ami a zuhanásba szédítette.

Hát megpihent egy kicsit. Nem figyelte, hát nem érzékelte a rúgásokat sem, hiszen pihent.

A sikoltásra riadt. Az idegtépőre, ami elnémította a morajlást fülében. Lassan oldalt fordította a fejét: port látott, sarus, sarutlan lábakat – s a lábak közt két ellenállhatatlanul furakodó asszonylábat.

Mintha ez a két láb sikoltott volna az imént, s most újra meg újra, egyre siketítőbben.

Arca elé érve hirtelen eltűntek a lábak. Tekintetébe ruha zuhant, fülébe őrjöngő sírás, ami megérthetetlenné tiporta a jajveszékelt szót: – Fiam, fiam, fiam!

Elébb a haján, majd az arcán érezte a kezet. Nem simogatót: kegyetlenül tépőt, markolót. Szerette volna fölemelni a fejét, hogy szóljon a kéznek, a zokogásnak: nyugodj meg, anyám.

Mire sikerült fölemelnie a fejét, a rároskadt testet már megfogták, s akár a rongyot, elölről karolva belé, hátrahurcolták a megrettent asszonyok közé. S látta még, amint a csöpp test a földre hullik, akár a tollától fosztott madárka. S látta, ahogy a madárka megőszült, megtépázott tollakat növesztett hirtelen, s újra elrugaszkodott a porból, de alig emelkedhetett, szárnyra sem kaphatott, mert a széttárt, ölelő szárnyakat a vaskos kezek ismét megmarkolták, és szitkokat köpdösve a riadt, már följajduló asszonyok közé vetették, hogy elestek többen.

Akkor le kellett csuknia a szemét, össze kellett szorítania a fogait, és föl kellett állnia.

Előbb kicsúszott a kereszt alól, s négykézlábról fölegyenesedett. Majd körül sem tekintve, mint aki a munkáját végzi gonddal, elmerülten, lehajolt a fáért, s emelni kezdte. Emelni szakértelemmel: elébb a térdéig, s ott megpihentetvén szusszanásnyit a súlyt, tovább, hogy alátehesse a vállát.

Míg ezt tette, semmit nem hallott, csak vérének, idegeinek tébolyult pokolricsaját.

Hogy újra állt végre, észlelte: amint csitult a belső zúgás, rá-szivárgott kívül az ujjongó lárma, hogy a belső csönd beálltával egész testét elöntse.

– Mozgás! – üvöltötte egy fegyveres, és ő lépni kezdett. Ekkor ismét hallotta a velőt tépő sikoltást, majd, akár villámlás után a dörgés, úgy kavargott föl az ordibálás és a jajgatás.

Gyorsabban próbált lépni. Szeretett volna elmenekülni a kereszttel. El akart bújni az anyja elől! Előrefutni, hogy ne érhesse utol!

De néhány sürgetett, kényszerített lépés után görcs kúszott alattomosan izmaira, muszáj volt megtorpannia.

Hiszen hiába menekülne már.

Nem bánta az újabb korbácsot, a fenyegető üvöltést. Állt bálvány-érzéketlenül, s hátrafordította a fejét. Csak foltokat látott, foltnak az anyját is. A fájdalomtól vakultan, siketen mondta:

– Ne sírj, anyám, miattam ne sírj … Miattam nem szabad sírnod. Én nem hagytalak el, hiszen én nem hagyhatlak el soha … A fiú nem hagyhatja el az anyát…

– Ne pofázz! Gyerünk! – sivított az ütés.

– Ne sírjatok, asszonyok! Ti nem sírhattok! Nincs mit siratnotok! Elég a magatok fájdalma.

Pedig csöndesen kért, szelíden könyörgött kínzatástól fakult hangja, a parázs-sírás mégis láng-zokogásba lobbant hirtelen. Égette szemét-bőrét a látvány, fülének elviselhetetlen volt az őrjöngés, szája megremegett, s akár metsző jégcsepp, iszonyodott végig a könny szemétől álláig, hát most már neki is ordítania kellett:

– Nem halljátok?! Értem ne sírjatok! Értem ne sírjon senki! Megtiltom! Megtiltom, hogy értem bárki sírjon! Ha sírtok, hát magatok miatt sírjatok! Magatokat sirassátok, ne engem! – s előrefordulva dühvel, nekifeszülve húzta-vonszolta a keresztet.

– A fiam! Engedjétek el a fiamat! Az én fiam! Engedjétek! – sikoltott Mária, s már ugrott volna, de két katona megint repülni akaró karjába kapott. Legszívesebben leütötték volna, de asszony! Legalább elájulna, sziszegték, ahogy az elborzasztó, vézna, kapá-lódzó testet félredobták. Legalább elájulna, hogy abbahagyná végre ezt a tébolyító őrjöngést! De tudták tapasztalatból, hogy ezek ilyenkor nem ájulnak el, mert képtelenek rá. Pedig halványak, akár a halódó árnyék, mégis szívósak, mint a folyondár.

A zavarban összevissza kiabált a tömeg. Egy fegyveres ütlegelni kezdte Jézust, lökdöste, haladjon gyorsabban, közben hátrakiáltott:

– Zavarjátok el az asszonyokat! Kergessétek el őket a pokolba!

A katonák közül néhányan az asszonyok felé rohantak, s lándzsájukkal ijesztgetőn döfködtek.

– Takarodás! Tűnés innen! Semmi keresnivalótok itt! Ez férfiak dolga! Majd a temetésre eljöhettek! Akár olajjal is! – néhányan röhögtek kínjukban.

– Az én fiam! Én szültem! Én neveltem föl! Az én tejemet szopta! Az én fiam! Nem vehetitek el tőlem! Vagy akkor vigyetek engemet is! Feszítsetek mellé!

Az egyik katona már nem tudta türtőztetni magát, megmarkolta Mária állát, és beléüvöltött eszelős tekintetébe:

– Elég a rikácsolásból! Kotródj innen!

– Nem süllyedsz el szégyenedben, te állat?! Kívánom: bánjanak így a te anyáddal is, ha ugyan ember az anyád!

– Kuss legyen, mert a képedbe verek, te szuka!

– Hát vágj az arcomba, ha mersz, te vadállat! Üss meg! Üsd meg az anyád! Az anyádat, aki a méhében hordott, aki fájdalommal a világra hozott, aki szoptatott, aki fölnevelt, aki ilyen vadállatot nevelt belőled! Aki nem fojtott meg, mikor még nem volt fegyver a kezedben! Aki nem ölte meg az apádat, mielőtt egy ágyba feküdt vele! Aki nem átkozott meg, amikor elhagytad őt! – Mária nem mondhatta tovább, mert a katona az arcába csapott.

– Az anyámat ne szidd! Ne merd szidni! Az én anyám nem lázadót hozott a világra, mint te! Titeket kellene kiirtani, mind, akik ilyen gazembereknek adtok életet !

Mária szája fölrepedt, a vér szétcsorgott az állán.

Jézus megállt, hátranézett. Látta, a katonák otthagyják az asszonyokat, s vissza-visszafenyegetve közelednek felé. Látta, anyja térden állva vonszolja magát a porban. Látta, néhány asszony fölsegíti. Hallotta a jajongást. Hallotta a katonák üvöltözését. Hallotta saját hangját is, pedig a nyelve nem mozdult: „Jeruzsálem leányai, ne miattam sírjatok, sírjatok

inkább magatok és gyermekeitek miatt!” És összecsuklott. Akár egy letaglózott jószág.

Mária eltorzult arca elé emelte a kezét, s előredőlt a porba. Sírása már csak szűkölés volt.

– Legyenek átkozottak! Az asszonyuk legyen meddő! Ők maguk legyenek magtalanok! Rondítsa el őket a halál! – könnyei apaszthatatlanul folytak, s elárasztották, megfullasztották az átkot. Csöppet ringatta magát a fájdalom bölcsőjében.

Nem tiltakozott, amikor hóna alá nyúlva fölemelték, amikor támogatva léptek vele lassan a porban Jézus felé. Ő már nem látta a fiát, könnyei elvakították.

– Fiam, édes, kicsi fiam… Test a testemből… ne hagyj itt engem … ne hagyd itt az anyádat.. . fiam, kicsi fiam … én-magzatom, én-örömöm, én-szomorúságom, én-mindenségem … Hát miért kell nekem még élnem, miért kell nekem ezt még látnom … hát mért kellett ezt nekem még megérnem? Mondd meg nekem, kicsi fiam … mondd meg az anyádnak … Miért bántasz engem, én-egyszülöttem, miért ríkatod meg az anyádat, csöpp jószágom, fiam, én-egyetlenem? .. .

Nem vitte a lába. Tántorogva állt, az asszonyok tartották. Mellüket, vállukat rángatta a visszafojtott sírás, arcukra tövis-árnyékot virágzott a sírás, hangjukat, a vigasztalót elemésztette a sírás.

– Csak az a boldog, akinek nincs… aki nem vajúdott, nem szült fiat, csak az a boldog, akinek nincs … Mert nincs kit elveszteni, nincs kit virrasztani, nincs kit megsiratni… Csak az a boldog, aki meddő, kiben nem fogan meg élet… Csak az a boldog, aki ezt nem értheti… Ó, jaj, szakadjon rám az Ég, szakadjon rám a Hegy … ó, jaj, takarjon el a Domb! Hogy ne lássam, hogy ne láthassam, hogy ne is tudhassam, hogy ne hihessem el!… Szakadt volna rám az Ég, a Hegy, a Domb, amikor megfogantam! Vitte volna el a vér azt a semmi-magot, amikor neki megörültem! Haltam volna gyermekágyba, amikor őt megszültem! Lett volna koporsó a kicsi jászol, amikor megszoptattam! … Csak az a boldog, jaj, aki meg sem született, mert életet sem adhat… Fiam, kicsi fiam … Zöldellő fám! … Hát mit érek így, nélküled?! Kiszáradt fa vagyok csak nélküled! Te voltál az én gyümölcsöm-virágom! Kicsi fiam … Mért éljek így, kiszáradva …

A fájdalom megalvadt testében. Hervadtszirom-arcán, akár mocskos harmat, száradtak a könnyek. Csak fejét ingatta néha, szipogva dúdolta:

– Soha ne szüljetek, soha .. . Lássatok engemet.. . Elernyedt. Nehézzé vált kezét lassan ölébe emelte. Kicsit összegörnyedt, kicsit apróbbá lett.

Sokára, mintha mélázásból révedt volna, előrenézett. Már messzire» jártak. Hunyorgó, tétova szeme kitapogatta a homályból az imbolygó keresztfát.

– Ott van a kisfiam … – s fölállva arra indult.

Félúton

Nem! Ne! Ezt ne csináljuk tovább! Engedjetek el! Nem bírom! Már nem bírom!

Inkább mindent bevallók! Leleplezem magam! Nem vagyok király! Nem vagyok a Messiás! Én az emberek fia vagyok! Betlehemben születtem, a galileai Názáretből származom. Apám József, ácsmester, anyám Mária, testvérem nincs!

Csak fölfordulást akartam! Lázítottam! Hazudtam! Kihasználtam, hogy hiszékenyek az emberek!

Mert király akartam lenni! Isten akartam lenni! Király és isten akartam lenni én is!

Engedjetek el! Nem bírom! Már nem bírom tovább!

Mindent megteszek, amit csak akartok! Szolgálni foglak benneteket! Bűnhődni fogok! Az egész életemet nektek adom, csak ezt ne tovább!

Bevallók mindent! Hogy összeesküdtem Júdással! Én terveltem ki az egészet! Csak én! Én vagyok az egyetlen bűnös! A többiek mind ártatlanok! Csak annyi a vétkük, hogy naivak, hogy becsaphatók! Mindenért csak engem terhelhet a felelősség! Én vettem rá a tanítványokat, hogy

higgyenek nekem! Szebb életet ígértem nekik, hogy kövessenek! Én bájoltam el a népet: szép szavakkal és szemet kápráztató csodákkal! Az ő bűnük csak annyi, hogy elhitték! Hogy nem kételkedtek benne!

Mindent a pásztoroktól tanultam el a pusztában! A leleményességet és a kézügyességet!

Gazember vagyok! Csak azért cselekedtem jót, hogy megnyerjem a népet magamnak! Azért segítettem rajtuk, hogy áhítattal nézzenek rám! Azért ígértem nekik szebb életet az én országomban, hogy titeket meggyűlöljenek!

Értsetek meg! Nem akartam senki-ember maradni! Nem akartam én is csak ács lenni, fával, szerszámmal bajlódni látástól vakulásig, mint az apám! Nekem kevés volt a mindennapi, megszokott öröm! Nekem már nem fájt a mindennapi, megszokott fájdalom!

Én az igazi örömöt akartam! Az igazi fájdalmat! Mindent és Mindenkit! A Világot, az Életet elégetni minden pillanatomban!

Ezért találtam ki mindent! Hogy Isten fia vagyok, a Megváltó! Hogy Király! S hogy az én országom nem ebből a korcs, gyógyíthatatlan fájdalmakkal fertőzött és mindig torzán megélhető örömökkel terhes világból való! Hogy az én országomban ilyen nincs! Az én országom nem a fájdalom-árnyékú örömök országa! Hogy az én országom örökkön lobog a fényben!

Ezt találtam ki, mert gyűlöltem, utáltam az élettelen, hamis törvényű rendet! Mert gyűlöltem benne, hogy rossz! Hogy nem az igazi! Mert arra kényszeríti az embereket, hogy ne lehessenek egyenlőek! Hogy kérdezetlenül, cáfolhatatlanul megosztja őket: kicsikre és nagyokra. Szegényekre és gazdagokra! Okosakra és butákra! Egészségesekre és nyomorékokra! Elégedett hülyékre és elégedetlen hülyékre! Hogy arra kényszeríti az embereket, hogy ne lehessenek Emberek! Csak elporladó valakik!

És irtóztam a gondolattól: én is csak por leszek végül! Az életem, az örömeim, az igaz fájdalmaim, a sutaságaim, a vágyaim, minden de minden csak por lesz végül! Feledésre ítélt!

Hát megvetettem a hatalmasokat, mert ellenemre hatalmasok! Megvetettem a parányokat, mert ellenemre parányok! Gyűlöltem a császárt, mert tudtam, hogy császár! És gyűlöltem a népet, mert elhitte, hogy a császár nem ember!

Igen! Király akartam lenni, korona nélkül! Császár akartam lenni, birodalom és alattvalók nélkül!

Azt hirdettem: gyűlölje meg mindenki ezt a világot! Gyűlölje meg mindenki az élettelen életet! Gyűlölje meg mindenki ezt a rendtelen rendet!

Azt hirdettem: ha rám hallgatnak, övék lesz az igazi birodalom! Övék lesz az igazi hatalom! Az örömmel teli!

És amikor azt kérdezték együgyűen: „Hol van az? „ – azt válaszoltam: „Ne kérdezzetek, csak kövessetek, és fogadjátok meg a szavam!”

Nem mondhattam nekik mást?! Nem leplezhettem le magam?! Nem hazudhattam: hogy itt vagy ott található! Hogy holnap vagy holnapután odaérkezünk?!

Csak azt mondhattam, hogy kövessenek! És én mentem elöl! És egyszer csak már én is elhittem! Elhittem, hogy egyszer megérkezünk! Hogy egyszer csak otthon leszünk az igazi Világban! Hogy otthon lesz bennünk az igazi Élet! És akkor már abban sem kételkedtem, hogy ebben az országban én leszek a király ! Ebben a csak-öröm országban! Hogy ebben a fájdalom, gyűlölség, megvetés és ravaszság nélküli országban én leszek a király !

Arra vettem rá az embereket, hogy legyenek alázatosak! Arra uszítottam őket, hogy tűrjenek! Arra kényszerítettem őket, hogy szeressenek!

Mert rájöttem, hogy a türelem, a bizalom és a szeretet hatásosabb fegyver a kardnál, a lándzsánál! Hiszen nem csak a testet, de a szellemet és a lelket is képes legyőzni! Képes legyőzni azt, aki harcol vele!

Elhitettem az engem-követőkkel, hogy a fájdalom is öröm! Mert csak az igazi fájdalomból sarjad az igazi öröm!

Elhitettem velük, hogy a türelem a legigazabb türelmetlenség! Mert nem izgága, de könyörtelen!

Elhitettem velük, hogy az alázat a legtisztább önzés!

Igen! Önző voltam én is! Önzőn szerettem magamat! önzőn szerettem magamban az életet!

Látjátok, mindent bevallottam! Nem titkoltam el semmit! Most büntessetek meg, most! Zárjatok vissza Betlehembe, kényszerítsetek vissza a szekerce mellé, Názáretbe, parancsoljatok engem hithű zsidónak!

Ítéljetek vissza az életre! ítéljetek el erre a meddő, fájdalmaktól örökkön vemhes életre! ítéljetek el az örömgyümölcsöt magtalanul virágzó életre! ítéljetek el erre a rendtelen rendre! Kényszerítsetek: legyek én is csak egy! Egy megszületett halandó! Egy homokszemcse ebben a semmi-sivatagban !

Legyek én is kínhalálra érdemtelen!

Hát nékem nem lehet jutalmam ennyi kínzás?! Hiszen láthattátok: én a korbácsnak is örülni tudtam! Nekem jóleső önigazolás volt a köpés és a szidalom! Számomra elégtétel volt a halálos ítélet!

Nem akarok győzni! Ne engedjétek, hogy én győzzek! Én azt szerettem volna, ha ti győztök önmagatokon! Hiszen rajtam ti nem győzhettek soha!

Hagyjuk abba! Itt hagyjuk abba! Okultam! Okuljatok ti is! Halállal nem lehet életet nyerni! Szenvedéssel nem lehet fájdalom nélküli örömöt nemzeni!

A fájdalom belénk kövesedik elfeledhetetlenül!

ítéljetek életre! Könyörgök!

Követelem! A királyotok vagyok, látnotok kell! Már megfogantam bennetek, nem irthattok ki magatokból soha! Ti is megfogantatok bennem, hát a birodalmam vagytok!

Követnetek kell engem! Már nem tudtok nem követni! Viszlek, hurcollak magammal mindannyiotokat, hiába tiltakoztok, hiába csapjátok be magatokat azzal, hogy űztök, kergettek?!

Gondoljátok meg! Utoljára még!

Feledjetek el engem – magatokra emlékezzetek!

Ne engem nézzetek – magatokat lássátok!

Ne bennem gyönyörködjetek – magatok gyönyörét kínáljátok!

Ne az én szenvedésemet, a magatokét érezzétek!

Ne az én halálomat várjátok, a magatokét féljétek!

Hallgatni inkább, ahogy a gyerek. Nézni inkább, ahogy a gyerek. Várni inkább, ahogy a gyerek. Félni inkább, ahogy a gyerek. Sírást eltitkolni inkább, ahogy a gyerek.

Most úgy nézed magad, mint nézed az embert. Már senki nem idegen. Már mindenki te vagy. Tested sebtelen, mégis vérzik. Lelkedre hegek nőttek, múltjukat már nem kutatod. Úgy gyűlölsz, hogy szeretsz. Úgy szeretsz, hogy gyűlölsz. Úgy vagy mindenki, hogy magadban állsz.

A felén tán túl vagyunk. A nehezén. A nehezek kezdetén. Tisztelt követőim: föl fogok állni szégyenemből. Csak egy pillanat még, s újra járok. Bizalmatokat meghatottan köszönöm Ujjongást, tapsot nem igénylek. A játék folytatódik. Szín: úton, fölfelé. Néma harsonák. A főhős talpra áll, hogy élete beteljesüléséhez eljusson.

Látszik arcán, hogy kimerítette az iménti, fölösleges szándékokkal teli monológ. De nem szomorú a hiába-erőfeszítés miatt. Tekintetében nincs gyűlölet. Tartása, meglehetős roggyantsága ellenére is, fenséget, magabiztosságot áraszt. Fogja keresztjét, és határozott lépésekkel indul előre. A többiek ösztönösen követik.

Cirenei Simon

– Hé, te! – kiáltott a fegyveres.

Simon szemrehányóan nézett fiaira. „Mondtam, hogy ne álljunk meg bámészkodni! Mondtam, hogy siessünk, ne keveredjünk bele semmibe!” De a két fiú, Sándor és Rufusz szinte könyörgött neki: „Csak egy kicsit hadd nézzük, csak egy kicsit! Ennyit igazán megérdemlünk!” Nem is arról volt szó, hogy nem érdemlik meg a fiúk a bámészkodást, mert igazán keményen dolgoztak a földön a kánikulában, hát megérdemelték. De Simon tudta tapasztalatból, hogy az ilyen bámulásnak nincs sok értelme. Bámulni más baját! Bámulni, irigyelni más örömét! Meg sose tudhatja az ember. Még rákennek valami tisztességtelen dolgot, aztán hogyan mossa tisztára magát a szegény ember fia?! „Anyátok már vár az ebéddel! Még idegeskedne, ha kihűlne! Aztán délután meg ott a kert, a jószágok! Tudhatnátok, mennyi a dolog így, közvetlen ünnep előtt!” De hasztalan östörgött, a két fiú már előreszaladt a kanyarba, a dombra, hogy jobban lásson, hát ő is, füstölögve ugyan, kénytelen volt odaállni a fiúk mellé, és hunyorogva, szégyenkezve a kíváncsiság meg az erélytelenség miatt, a jelenetet figyelte.

– Süket vagy?! Neked szóltam, vén szaros! – kiáltott újra a fegyveres.

Hát még egyszer körülnézett, de most már félve. Megrettenve az imént is érzett s immár leplezhetetlen .igazságtól, hogy neki szóltak. Hogy kétségkívül neki kiáltott az a fegyveres. És nem csak a fegyverest, a kiáltás bizonyosságát kellett beismernie, de látnia kellett hirtelen megriadt fiai belécsimpaszkodó tekintetét. És ez a két, ártatlanul kiszolgáltatott tekintet fölbátorította.

Ökölbe szorította a kezét.

Még hogy vén szaros?! Hát kicsoda ez a senkiházi, ez a betolakodott római, ez az idegen?! Hogy mer így beszélni vele?! Ennyi népek előtt?! A fiai előtt?! Vele, a becsületes földmívessel, a hithű zsidóval?! Hát hogy merészel ordítani vele ez a taknyos?! Ez az idegen! A fia lehetne! Azért, mert neki fegyver van a kezében, azért?! Hát nála is van fegyver: a kapa meg a két keze!

Arcába szaladt a vér, de zavarában szólni sem, lépni sem tudott.

– Mit bámulsz, mint borjú az új kapura?! Tán tele van a gatyád, öregapám?! Gyere ide !

Megszédült Egy pillanatra elhomályosult előtte a világ. Egy pillanatra forró iszonyat inogtatta meg a testét Gyomron vágta a csőcselék röheje. öklében föloldódott a görcs, a kapa a földre kalimpált.

Néhányan feléugrottak. Ütni szeretett volna, rúgni akart, de elkapták, szorították karjait, s odahurcolták a fegyveres elé.

Mintha Rufusz pityergett volna: „Édesapám… hová viszik …”

A fegyveres előtt elengedték. Az egészen közel lépett hozzá, s a korbács nyelével fölpeckelte az állát.

– Nagyot hallasz, jóember?!

A váratlan üvöltéstől összerezzent.

– Nem vagyok süket… csak azt hittem, nem nekem szóltok … hogy nem nekem.. . Épp hazafelé mentünk a mezőről, otthon vár az asszony az ebéddel… hajnaltól a mezőn dolgoztunk … csak épp egy pillanatra álltunk meg… a fiaim kedvéért …

Hahotáztak körülötte. A fegyveres is hahotázott, nevettében saját térdét csapdosta a korbáccsal.

– Pedig én már azt gondoltam, hogy siket vagy! Hogy siket vagy, mint az istenetek! Vagy elleneszegülsz a parancsomnak! Már arra is gondoltam éppen, hogy talán te is ennek a gazembernek a bandájában voltál! – és a földön ziháló test felé köpött.

Simon csak most nézte meg azt az embert. Szája motyogta: „Nem, én nem ismerem ezt az embert, és én nem vagyok semmilyen bandában, nem is voltam soha … én csak egy földmíves vagyok .. . szegény ember, aki a földet míveli, ahogy tudja … Ezt az embert én még nem láttam soha …” S közben csak nézte hitetlenül azt az embert. „Borzasztó bűne lehet szegénynek, ha ennyire megkínozzák…” – gondolta, s már iszonyodott ránézni, de a megtiport test mégis fogva tartotta a tekintetét. Csak a test: a port tehetetlenül faló száj, a mocskosra száradt szem, a vértől hervadt kéz, mely mozdulatlanságában is ölelve ragaszkodott az irdatlan fához. „Irtózatos bűne

lehet ennek a szerencsétlennek, ha ilyen embertelenül meghurcolják miatta…” – s durvaságokhoz szokott szeme akaratlanul, tétován végigsimogatta az alig élő testet. „Hát mit tettél, te szegény ember? … Talán loptál vagy gyilkoltál… Vagy megátkoztad a Templom előtt a császárt, vagy magát az Istent … Hát mért tetted, te szegény ember, hiszen tudhattad volna, hát tudhatnád … Hát nem tanított meg az élet, nem volt épp elég más bajod? … nem volt elegendő, hogy egyszer több eső esik a vetésre, mint kellene, hogy másszor többet süt a nap növényeidre? … hogy a túl sok eső megposhasztja, a túl sok nap kiszikkasztja az életet? … Hát neked ez nem volt elég bajnak, te szegény ember, mért ártottad magad mások dolgába, nem volt elég a tied: hogy szántsál, vessél, arassál, hogy kenyeret verítékezz a megélhetéshez, hogy kenyeret verítékezz az adóhoz, s hogy reméld még ezenfölül a kegyetlen isten irgalmát? … Ez nem volt neked elegendő: ennyi emberi élet, te szerencsétlen …”

– Tán megszántad ezt a lázadót?! – bordái közé nyomta a korbácsot a fegyveres.

Simon értetlenül nézett a szőrös arcba.

– Nem, én nem sajnáltam meg, csak.. . elnéztem szegényt, hogy mennyire tehetetlen, akár egy beteg, döglődő állat… hogy a port harapja .. .

– Akkor mégiscsak megsajnáltad! A szemeden látom! Az arcodon látom, hogy megkegyelmeznél neki! Hogy elengednéd! Hogy futni hagynád, tán még ápolnád is!

– Én nem! – a belé maró gúnytól sután tiltakozott Simon. – Ha bűnös, mint ahogyan biztosan bűnös, hiszen bűntelent nem ítélnek el, nem hagynám futni! A bűnösön nem szabad megkönyörülni! Ez törvény!

– Halljátok, mit óbégat a sunyi parasztja?! Hogy a bűnösön nem szabad megkönyörülni! – A fegyveres kikiáltó szavára ricsajos helyeslés volt a válasz. – Ezek szerint te is elhiszed, barátocskám, hogy ez a pondró rászolgált a halálra?! – A fegyveres Simon rémült szemébe nevetett, aztán elfordítva tekintetét, lassan, megcélozva az ájult fejre köpött.

Simon kényszeredetten követte tekintetével a köpést. Látta, már nyugszik a test zihálása, már fekete nyál csurog a nyitott szájból, már újra fekete bíborba alvadnak a fölszakított sebek, már nem gyöngyözik a veríték sem, fölszáradt, és szürke foltokat hagyott maga után a bőrön. De a szeme, akárhogy kutatott, nem talált árulkodó nyomot, hogy biztosan tudhatná: ez az ember tényleg megérdemli a halált.

Hiszen sovány volt a teste, esendőén vézna, akár az övé, akár testvéreié. És honnét tudhatná kételkedés nélkül, hogy valóban bűnös: hiszen nem ismeri, nem hallott róla semmi rosszat. Csak azt tudja, hogy őt, Simont, a Cirenéből való parasztot nem bántotta. Hogy nem okozott neki bajt, vetésének kárt, asszonyát nem csábította el, fiait nem rontotta meg, a házát nem rabolta ki, testvéreit, rokonait nem csapta be. Csak ezt tudta. Csak ennyit tudhatott.

– Na, mit hallgatsz, te bugris?! Elbizonytalanodtál, mi?! Már kételkedsz a bíróság ítéletében, mi?! Talán bennünket tartasz gazembernek, nem ezt a férget, mi?! – minden szónál följebb peckelte a korbács nyelével Simon állát.

– Fogadjunk, hogy ez is cinkosa, fogadjunk! – kiáltotta valaki a csőcselékből.

– Én nem vagyok cinkosa! Én senkinek nem voltam cinkosa soha! Én csak egy paraszt vagyok! A földet művelem! – Simon bizonyságul a tenyerét mutatta.

Ekkorra odacibálták fiait is. Rufusz, a kisebb, bőgött, Sándor lenyelni próbálta könnyeit.

– Na, ti parasztfiókák: áruljátok csak el szépen, cinkos-e ez a beszari, sunyító apátok?! – a fegyveres játékosan elsuhintott a fiúk arca előtt.

– Ne bántsátok őket! Őket ne bántsátok! Ők ártatlanok! – könyörgött Simon, és a félelemtől ő is sírni kezdett.

– Na, mi lesz már!? Cinkos az apátok vagy nem, azt kérdeztem, fattyak!

– Ez az ember bűnös! Ez az ember megérdemli a halált! Ez az ember megszegte a császár parancsait ! Ez az ember nem tartotta be isten törvényeit! Ez az ember nem érdemes az életre! Mert ő maga a megtestesült bűn! Ez az ember maga a sátán! – Simon arcán ömlöttek a könnyek, fekete, vaskos kezével elmaszatolni próbálta.

A fegyveres intett, elengedték a fiúkat. Azok tétován, szipogva hátráltak, majd hogy újra rájuk ijesztettek, futni kezdtek.

– Csakhogy ezt is megértük, kedvesem – mosolygott a fegyveres. – Látod: ezt már szeretjük. Hogy te is úgy gondolkodsz, ahogy mi. Hogy te is közénk tartozol.. .

Simon, akár a siketnéma, aprókat bólogatott idétlenül. Körülpislogott, indult volna a fiai után. Azt gondolta, hogy csak ennyit akartak. Szórakozni egy kicsit az úton. És kellett egy ember, akit beugrathatnak. Egy hiszékeny hülye, egy földhözragadt eszű. De hát ezen nem is kellene csodálkoznia, ő mindig ilyen volt. Bárki a bolondját járathatta vele. Mert ő soha nem gondolt rosszra. Ezért hát mit tehetett volna mást: megsemmisülten bólogatott. Hogy egyetért. Tegyenek, ahogy jónak látják. Amit akarnak, amit elhatároztak. Ő nincs semmi ellen, láthatják, láthatja mindenki. Ő ártatlan, ő tiszta ember. Most is a munkából jött, és otthon is még munka várja. Mondta volna, hogy indulna, menne már a fiai után, nehogy megriasszák az anyjukat, hogy elébb érkeznek haza, mint ő. És kisírt szemekkel. Meg biztosan vár már az asszony is az ebéddel, tán ideges is már, ki-kiszalad a kapuba. Mert ő úgy ígérte pirkadatkor, hogy ebédre hazaérnek, addigra végeznek. így beszélték meg, hogy ma otthon ebédelnek, nem a földben, mert ünnep van, ugye, s ilyenkor a ház körül is összetorlódik a sok tennivaló, takarítás, miegyéb. S az ember, a magafajta szegény ember mégiscsak úgy szeretné, hogy megtisztelhesse az ünnepet tehetsége szerint a legjobban … Hát mindent rendbe kell még hozni… Mondta volna, szája remegve kereste a szavakhoz a formát, a keze szerencsétlenül imbolyogva segítette volna a szavak útját.

– Nos, drága barátom, azt gondolom, te is azon a véleményen vagy, hogy mihamarabb függjön ez a szélhámos, ugyebár?! Mihamarabb, ugye, két szempontból is. Az egyik szempont, nemde-bár, hogy bűnös, hogy bűnös életével megfertőzi a bűntelen emberek életét. Ezért aztán mindannyiunk számára hasznos lenne mielébb eltenni őt láb alól, igaz?! A másik szempont, hogy ünnep van! Jó lenne már túllenni ezen a mocskon! Hogy az emlékének az árnyéka se zavarhassa az ünnepet, nem igaz?! De látod, drága felebarátom és szövetségesem, milyen vézna, milyen gyönge a szerencsétlenje! Nem bírja a keresztfát! Minduntalan összeesik alatta, az idő meg múlik! Mi, katonák, mi mégsem segíthetünk neki, ezt nyilván te is így gondolod helyesnek!? És természetesen azzal is egyetértesz, hogy nem kérhetünk meg bárkit: vigye a gazember helyett a fát?! Bárki nem járulhat hozzá az ítélet végrehajtásához?! Ez magasztos ügy, ez megbecsülés! Hogy ne mondjam: kitüntetés! Ezért aztán úgy döntöttem hosszú fontolgatás után, hogy te, kedvesem, csakis te érdemelnéd meg ezt a bizalmat! Mert rászolgáltál! Mert éppúgy gyűlölöd a bűnöst, ahogyan mi! Arról fölösleges beszélnem, hogy úgy látom: jó erőben vagy, s neked meg sem kottyan vinni ezt a semmi-kis keresztfát. De ne ijedj .meg, természetesen csak addig, amíg lelket verünk ebbe a patkányba! Tehát légy olyan jó és szolgálatkész, fogd meg, és hozd a keresztet! – A fegyveres nyájasan átölelte Simont.

A tömeg tapsolva ujjongott a váratlan fordulat láttán.

Simon nem akart hinni a fülének.

Hát nem volt még elég, nem volt még elég ennek a… ennek a gyalázatosnak, ennek a kurvafajzatnak?! Nem lakott még jól a csúfolódással, a tömeg röhögésével, nem oltotta még gödény-szomját a megalázás sikerével?! Hát ez mind még nem volt elég?!

Ahogy elöntötte a forróság a fejét, ököllel a fegyveresnek esett. De a fegyveres megelőzte. Állon találta kegyetlenül, hogy saját lendületétől segítve fölbukott.

– Na, mi lesz már, a szentségit?! Csavargója! Még kezet merészelsz emelni a hatalomra?! Visszautasítod a kitüntetést?! Te ganétúró! Ha mukkanni próbálsz, téged is felszögelünk a kereszt másik oldalára, te szarnak való! Mozgás!

Fölemelték, s odalökték a kereszthez. Rázuhant arra a szerencsétlenre. Mintha hallani vélte volna, hogy a váratlan fájdalomtól felnyögött. Hát szólni akart: „Ne haragudj, testvér …”, de akkorra fölráncigálták, s rádöntötték a fát. A súlytól majdnem elzuhant ismét, de látta, még ott fekszik az a másik. Hát minden erejével megfeszítette magát, s megállt az iszonyatos teher alatt.

A tömeg éljenzett.

Azt a másikat is fölrángatták, de nem bírták el a lábai. Belerúgtak, ütötték-verték, s hogy nem moccant, megmarkolták két oldalról, és vonszolták.

Hát elindult ő is utánuk.

Akár a szántáskor forgó föld megszédítő egyhangúságát látta volna. Ahogy a szürke, gazos fölszín a hasított, fekete mélybe bomlik.

Szinte hallotta: sír és sóhajt a föld.

Szinte látta: akár tükör, meg-megcsillan az elvágott rög.

Harmadszor

Már nem volt a szemében gondolat. Már nem látszott az arcán érzés. Kezének, lábának izmait már elhagyta az indulat. Már nem volt a testében semmi más, csak élet.

Élet még: akár a hajgyökerekben, akár a hámsejtekben. Csak annyi és olyan volt benne az élet, mint a növényben, mint a tengerek alján a kagylókban. Csak annyi, mint a megfogant magban.

Már nem volt Jézus. Már nem volt Betlehemben született, már nem volt Názáretből való. Már nem volt József, az ács fia. Nem volt a szeplőtelen Mária magzata. Már nem az volt, akit Simeon szemei még láttak. Már nem az volt, akit János megkeresztelt a Jordánban. Már nem az volt, aki intett Simonnak, Andrásnak, Jakabnak, Jánosnak. Nem az, aki igaz életet hirdetett a népnek, aki szertejárt falvakban, városokban, akinek a keze érintette a halálból éledő Jairus lányát, akinek a ruháját vágyták megérinteni hivő vérzők, betegek, bénák, süketek, némák, vakok, leprások! Már nem az volt, aki Kánában kenyeret és bort szaporított, aki korbáccsal kergette ki a kufárokat a zsinagógából, aki félelem nélkül vízen járt, aki negyven napig böjtölt a pusztában, aki szamárra ült, hogy Jeruzsálembe érkezzen! Már nem volt az, aki a Getszemáni Kertben vért verítékezett, akivel Kaifás gyűlölködve szemközt nézett, akinek tiszta tekintetétől Poncius Pilátus zavartan elfordult.

Már csak élet volt. Arc nélküli létezés. Idő nélküli létezés. A megfoghatatlant fogva tartó hús-vér foglalat. Már csak a kiirthatatlan, a szüntethetetlen létezés volt. Lehámlott róla a való élet, fölismerne tétlenné, fölidézhetetlenné lett testében a megélt élet.

Olyanná lett, akár a levegő. A semminek tetsző nélkülözhetetlenség. A létnek ez a szükségszerű föltétele.

Mozdulatlannak tetszett, akár a Föld.

Mozdíthatatlannak tűnt, akár a Föld.

Néhányan már szánni kezdték. Néhány fegyveres már szégyenkezve undorodott. Néhányan elsápadtak, néhányan hányingerrel küszködtek. Néhányan már nem bírtak ránézni. Néhányan már gyors, megváltó halált kívántak neki. Néhányan már nemigen emlékeztek a bűnére. Zavaros álomnak tűnt minden. A katonák már legszívesebben eléhozták volna a Koponyák Hegyének csúcsát. Hogy ne kelljen újra föltápászkodnia.

Ujjai, akár gyökerek, beleszívódtak a fába. Fölemelt arcára kába szeretet árnyéka virágzott. A parancsnokra nézett, szája mozdult. Elébb élettelen hangfoszlány szakadt ki belőle, majd nemsokára két érthető szó:

– Indulok, barátom.

A parancsnok elfordult.

S a többiek lélegzetvisszafojtva figyelték, ahogyan hang nélkül fölállt, s akár súlya sem lenne, átveszi a keresztet a megfáradt földművestől.

Arcát a dédelgető fény megmosta, a táncoló szellő megtörülte.

Könnyedén lépett.

Veronika

Pedig csak véletlen volt, hogy éppen arra sétált. Ebéd után, szokása szerint, míg szülei és a ház népe hűs szobákba bújt, hogy álomba dédelgesse a jóllakottságot, ő fogta apró, szőtt táskáját – benne mindig gyolcsfehér kendője –, és elindult. Mikor merre vitte a kedve. Kószált az árnyékos zugokban, és elgondolkodott. Mindenféléről. Hogy fiatal teste férfira vágyna, hogy keze-arca-emlője csöppséget vigyázna, hogy teher már apja, ránőtt nyűg az anyja, és elviselhetetlen az ebéd utáni böfögő csönd.

Járt-kelt, s gondolatainak hímzett virágait bámészolta önfeledten. Néha figyelte, számolta lépéseit, megleste árnyékát, mit ferdén és torzul túlozva elé vagy mögé vetett az önző napfény. Néha megállt, s vékony, hosszú ujjait nézgelte: a fehér bőrt s a körmök holdjait. Néha az égre, néha a földre, néha házakra, fákra, füvekre szaladt tekintete. Sétált, ahogyan a fény sétál délelőtt, s ahogy az árnyék délután.

Mintha ez lenne a dolga, az élete. Ez az órahosszás, párázó séta az ájult levegőben, a kókadt árnyak alatt, az izzadságszagos, sószínű égbolt alatt.

Hiszen ez volt az élete. Ez a nekitermő, meddő kánikula. Ez a kihalt város, ezek a haldokló fák-füvek.

S a vele sétáló hiába-gondolatok.

Hiszen valóban ez volt az élete. S ha rossz volt, sem fájt nagyon, s ha jó volt, sem örült neki.

Mert végül is szerette szüleit. Szerette már a megszokott csöndet, szerette virágtalan vágyait, és szerette a hazatérést. Szerették lábai a megfáradás után a szoba, a zsámoly békéjét, szerette hőségtől cserepes bőre a lugas halvány hűvösét

Most is már épp hazafelé fordult. Már hiányzott a nehezen tűrt otthon, hiányzott anyja súlyosan kedves tekintete, hiányzott apja tétova, együgyű féltése.

Már épp hazafelé indult. Intett a bágyadt tájnak: „Holnapig ég veled, te fiú, akit szeretnék, s aki szeretnél, ég veled, gyermek, ki méhem gyümölcse lennél, holnapig ég veled, kábult csönd, horkoló utca, lankadt virág! Holnapig ég veled arcomra verítékező égbolt!” Intett s visszafordult

Ekkor hallotta meg a tömeg morajlását

Néhányan előrefutottak, kiáltoztak, nevettek, sírtak.

Hát megriadt, s megállt.

Aztán ömleni kezdtek az emberek. Ellenállhatatlanul, dacolva a kínzó hőséggel, az arcokon érthetetlenül vad mámorral vonultak. A fölvert porban görgött a hahota, az égbe fulladt a káromkodás, s a talpak eltiporták a fölindázó jajveszékelést.

Félreállt, mozdulni sem mert. Félt, hátha észreveszik, hátha nekirontanak, hátha letépik ruháját a fénybe sárguló fogak, koszos, szőrös karok. Megijedt, hogy a földre teperik a markok, hogy a porba szorítják a fejét és a kezét, hogy szétfeszítik a combjait!

De rá sem hederítettek. Felé sem néztek, csak hátra, a tömeg legsűrejébe.

Ahogy rémülten követte a tekintetek labirintusát, észrevette az ormótlan keresztfát Olyan volt, akár darázstetem a hangyák közt, akár rozsdás kés a porban.

Nem értette, mit lát.

Már sokan masíroztak el előtte. Gyerekek hurrá-ordítozással trappoltak: a kanyargó úton föl, a Koponyák Hegyére.

Nem értette, mit lát.

S akkor, hogy sisteregve föllobbant az üvöltözés, hogy a jajongás átsikoltott az üvöltésen is, akkor érezte meg, hogy nézi valaki. Hogy az ő szemét keresi, az ő arcát várja feléfordulni.

Milyen sovány volt, uramisten! Milyen esetlen, sápadt! Milyen csúnya volt, mennyire ijesztő!

Kidülledt, véreres szeme, vértől-verítéktől csatakos haja, szakálla, fehér péppel kínlódó szája!

Ekkor még arra gondolt: ez nyilván csak játék! Csak bolondozás! Durva móka! Hogy csak szórakoznak ezzel a szerencsétlen bolonddal!

De az a tekintet csírába fojtotta kényszeredett képzelődését. Az a kiszolgáltatott, alázatos tekintet. Az arcon az ártatlan, megkövesült mosoly, azok a vézna, csak simogatásra erős karok, mik belévájódtak szinte az iszonyatos faalkotmányba! S az a beszédes némaság, az az égboltnyi, napfényes csönd, ami egész lényéből sugárzott! Valami mocskolhatatlan tisztaság áradt a véres, fölrepedezett szájból, a leköpdösötten, koszosan, vérlucskosan is gyolcsszínű arcból, a törékeny, mégis világnyit megadóan hordozó karokból!

És ő tehetetlenül, megigézetten nézte ezt a valakit. Már nem látta a csőcseléket, már nem hallotta a morajlást, már nem tudott semmi mást, csak azt: hogy őt nézi egy ember, s ő nézi ezt az embert!

És akkor hirtelen, megmagyarázhatatlanul, félelem nélkül elindultak a lábai. Elébb csak lassan, végül már szaladtak. S a keze öntudatlanul, küldetlenül nyúlt a kis, szőtt táskába elővenni a fehér kendőt.

S már nem törődött semmivel, rémületét elfeledte, s futott ahhoz az emberhez! Átfúrta magát a tövises testeken, a siketítő zajsövényen, küszködte magát előre, ahhoz a gyermeknyi vigasztalansághoz!

Nem tudta, miért, de oda kellett mennie, oda kellett nyújtania a gyolcskendőt, a mindig fehéret, a mindig illatosat! Oda kellett tartania, féltve, óvatosan rá kellett simítania erre az arcra, erre a szótlan szóló tekintetre!

Pedig ráordítottak! Szitkozódva arrébb lökték, beletéptek vigyázva fésült hajába, belehasítottak gondosan varrott ruhájába!

S mindez csak épp egy pillanat volt.

Még láthatta, ahogy észrevétlenül lecsukja a szemét az az ember, s elmosolyodik.

De az is meglehet, hogy ezt már csak elképzelte. Hiszen ellökték ' mellőle, a földre taszították, a csorda-lábak alá, s arra az emberre is ráhúztak a korbácsokkal, és gorombán taszigálták, hogy botladozni kezdett, hogy elvesztette az egyensúlyát, és elzuhant!

Jaj! Az a zuhanás! Ahogy a porba törött az a hajszolt zerge-test! Ahogy rászakadt a keresztfa!

Talán fölsikoltott. Talán, hogy ne láthassa, a véres, verítékes kendőbe rejtette az arcát. Talán.

Arra még emlékezik, ahogyan eltűntek az utolsó emberek is. Ahogyan a semmibe kúszott a morajlás.

Arra is biztosan, tisztán emlékezik, hogy sírva fakadt. Hogy vigasztalhatatlanul zokogott, s tehetetlenségében a kendőt, a már kesernyés, sós, édeskés szagú kendőt harapdálta kínjában.

Azóta nem mozdul ki a házból. Csak ül, s maga elé mered. Szülei nem szólnak, elhazudni próbálják szomorúságukat. A háznépe mindennel a kedvét keresné. Ó megértőn mosolyog rájuk.

Sok mindent meséltek neki azóta.

Hogy az az ember bűnös volt. Hogy az az ember ártatlan volt. Hogy az az ember bolond volt, mert Isten fiának hirdette magát.

Ő csak a fejét ingatja. Hiszen minden meglehet, mindenkinek igaza lehet: hogy bűnösnek, ártatlannak, bolondnak mondják. Ő nem tudja, ő ezt nem tudhatja. Hát a fejét ingatja, és nem mozdul ki a házból.

A kendőt úgy vigyázza, mint legféltettebb kincsét. Pedig elbarnult már rajta a vérfolt, már elszürkült a veríték, már megsápadt a kosz is. A szaga pedig már nem kesernyés, nem savanykás, s nem is édeskés. Már elszikkadt az illata is.

Kimosni mégsem akarja. Olyanná lett neki, akár a tükör. Pedig tudja, hogy csak kendő. Az Ő mindig illatos, gyolcsfehér kendője – vérrel, verítékkel, kosszal átitatottan. Akár a szennyes fehérnemű.

Tudja, sokan azt tartják róla, hogy meghibbant. Azt suttogják szánakozón, hogy vénlány

marad most már. Hiszen félkegyelmű lett, pedig szép volt valaha, okos, asszonynak, anyának való.

Mások boldognak mondják. Akik elhiszik, hogy a Megváltó volt az az ember, mert úgy híresztelik: harmadnapra föltámadott a halálból!

Ő nem mondja, hogy nem boldog mégsem.

De gyakran, amikor ölébe teríti a kendőt, úgy érzi: az az ember hajtotta fejét az ölébe. Hogy csöppet pihenjen.

Néha úgy érzi: akár gyermeke lenne az az ember az ölén. Ő meg vigyázná az álmát dúdolva, cirógatva.

Pedig mindezt csak elképzeli, tudja.

A kendő mégis olyan nehéz kezeiben, akár egy alvó gyermek volna, akár egy álomba fáradt férfi gondoktól ráncos feje.

S ahogyan visszaemlékezik, tudja, csak véletlen volt, hogy aznap éppen arra sétált.

Csak véletlen.

Mégis.

A köntös

Sírva fakadtál. Érezted, hogy szivárog szemedből a könny. Pedig egy teljes napja már, hogy a szemed kiszikkadt, hogy a vérerek is bevarasodott karistolások voltak csupán, hogy a szemed gödre tátongó látóűrré lett, érzéketlen, berozsdásodott tölcsérré, min folyadék már nem, de a fény még kény-kedv szerint átömlik.

Most mégis megszivárgott valahonnét a sós víz. Valahonnét a hitetlenség mélyéből, a lehetetlenség titkos vakságából, még nem halott agyad kérge mögül. Olyan észrevehetetlenül, amilyen láthatatlan a porba szenderült falevél fájdalmas összepödrődése.

Valahonnét megszivárgott mégis: mert érezni vélted a könnyet, a könnyezést, a sírást. ízlelni vélte nyelved a könnyízt, hallani vélte rég-siket füled a visszafojtott, férfias-gyermeki nyüszögést

Már nem tudtál gondolkodni, bár elméd még nyilván lélegzett.

De lehetetlen volt nem sírnod, lehetetlen volt sírássá nem lenned.

Hiszen egyszer csak ott álltál mezítelenül.

Pedig tudhattad volna – s ha gondolkodhattál volna még, tudtad volna! –, hogy köntösben nem feszítenek keresztre senkit! Mert körülményes lenne és nevetséges is! És te minden akartál lenni, de nevetség nem!

Ha tudtál volna még érzékelni, hát érezted volna, hogy nem a mezítelenség fáj. Nem szégyelleni való lábszárad, bordáid ketrecére feszülő mellkasod, nem csúfondáros ágyékod! Nem az fájt, hogy örökké eltakart tested a csőcselék keselyűszemének martaléka!

Hogy az asszonyok, kik szerettek, zokogva fordulnak el tehetetlen szeméremből! Hogy a barátaid most nem a szemed fényét látják, hanem ijesztő csontjaidat, pergamen bőrödet és a csenevész szőrzetet!

Hiszen mindezt tudhatták, láthatták. Nem tagadtál el előlük semmit soha.

Az érthetetlenség vinnyogott föl benned. A megérthetetlenség, hogy a köntös is elhagyott! A köntös! A te köntösöd!

Az ezerszer átizzadt, az ezerszer összekoszolódott! Ami már úgy volt te, akár a kezed, amivel izgága hévvel mutogattál magyarázás közben, akár a lábad, ami kérdezés, unszolás, panasz nélkül vitt, ahová vinnie kellett, vagy akár a szemed: mi örökkön a kezekbe lopható fényt kutatta, akár a szád, mi kéretlen is emberi szavakat kínált ingyen portékaként bárkinek!

Hogy a köntös! A köntösöd is! Hogy elárult téged!

Fogták, s csak csöppet jajdult, amint lerántották rólad, újra fölszakítva váladékba száradt sebeidet.

Hogy nem ragadt hozzád?! Hogy nem ragaszkodott hozzád legalább a köntös?! Ez a semmi-anyag! Ez a durva vászon! Hogy nem csimpaszkodott beléd verítékeddel!? Nem nőtt rád, nem gyökerezett beléd izzadságszagoddal?! Hogy nem itatódtál elválaszthatatlanul belé az évek, napok, reggelek és éjszakák, az utak és termek emlékével!?

Hiszen már te voltál a köntös! Már nem volt csak vászon, már nem volt csak anyag! összenőttetek! Megszoktad a súlyát, megszoktad kényelmetlenségeit, megszoktad foltjait! Ahogyan à köntös is megszokott téged! Tested melegét, tartásod esetlenségét!

S most ő is elhagyott. Ő is, aki már te volt

Csak csöppet jajdult. Épp akkorkát, félszegen, rekedten, ügyetlenül, mint a szád, szisszenhetett még száraz, dagadt nyelveddel, amikor a holtnak hitt sebek egy pillanatra ismét fájdalmat pezsegtek.

És üres tekinteted bámulta a kezeket, amint gusztálják a köntöst. Amint méricskélik, fogdossák, csavarják. Amint szét akarják szakítani, de nem tudják.

Vissza szeretted volna könyörögni, de már a szemed sem szólhatott.

S amikor kést kerítettek, s arasszal mérve négyrét hasították a köntöst, sírva fakadtál. Érezted, hogy könny szivárog a szemedből.

Az utolsó fájdalmad is megölték. Már megöltek téged is. A köntös szótalan halt meg a kezek között. Nem nyöszörgött föl többé belőle verítéked, az együtt járt utak pora, az együtt élt napok emléke. Meghaltál az anyagban. Ekkor haltál meg te is csupán testnek, csak anyagnak, elporlandónak.

Akár a köntös a kezekből a földre, úgy hullottál te is a kezekből a fára.

Szemgödröd színültig folyt fénnyel.

Pilátus

Te miként döntöttél volna a helyemben, tisztelt barátom? Mit mondtál volna, s azt hogyan?

Persze, persze, te nem dönthetsz, hiszen nem te vagy itt a helytartó. S a szokás igazsága, hogy a helytartó döntsön. Hát, látod, megbecsült barátom, én helytartó vagyok. Mégsem döntöttem.

Most nagy vagyok és üres, akár ez a palota. És mégis kicsiny vagyok, kételyekkel teli, akár ez az öt betű: miért?

Jól élek, nem panaszkodhatom. A birodalomban jól élnek a helytartók. Mivel a császár képmásai. S a tükörképnek addig nem lehet semmi baja, amíg a tükörbe néző elégedett.

Hát nem panaszkodom. A szokatlan hőség sem kínoz, mert árnyékos, hűvös a palota s a kert.

A munkám csak az, hogy vagyok. Ez minden gondom hát: lennem kell.

Az étel-ital bőséges és válogatott, szájam íze szerint készítik.

Néha unatkozom. Arra gondolok, hogy itt, Jeruzsálemben áll az idő, míg Rómában rohan. Kocsiversenyek emléke cukrosodik mélázásaimra, dévaj lakomáké, aztán meglegyintek: nyilván öregszem, s most Rómában talán ugyanígy ücsörögnék, s bámulnék magam elé, elvágyódva tán épp ide, Jeruzsálem izzasztó hőségébe. Furcsa ez, kedvesem.

Úgy mondják embereim, hogy tisztel és szeret a nép, én ezt úgy jelentem Rómába, hogy tiszteli és szereti a császárt a zsidó nép. Ilyenkor sohasem érzem, hogy hazudok.

Mert végül is meglehet, hogy valóban tisztel és szeret a nép. Nem adtam rá okot, hogy ne szeressen, ők alkalmazkodtak hozzám, hát én is alkalmazkodtam hozzájuk, ők a föld, a víz – engem táplálnak, a pálmát, hát én meg viszonzásul árnyékot, néha gyümölcsöt adok nekik.

Úgy veszem ki, ennek örülnek, s úgy fogadják, akár ajándék, kegy lenne, s nem létföltétel, ahogyan ők nekem.

Ezért is gondolom, hogy nincs velem baja a népnek. Mert különben embereim szavára nem sokat adok, miért is adnék. A dolgukat végzik, s a dolguk az, hogy hetente jelentsék: tiszteli és szereti a nép a császár helytartóját. Én ezt mindig tudomásul veszem, de nem törődöm vele

túlságosan.

Tudod, amice, ha éhes vagyok, enni kérek, ha szomjas vagyok, italt hozatok, ha szórakozni vágyom, parancsomat teljesítik, ha aludni akarok, álmomat nem háborgatják. Képzeld, még a mélázásaimat sem zavarják meg, s ha jobb híján eszembe jut, s kedvem van rá: vannak, akik örömest együtt méláznak velem.

Hát azért is gondolom, hogy valóban tisztel és szeret a nép. Mert nem látok arcukon haragot, gyűlöletet, mert nem látok gesztusaikban indulatot ellenem, s mert parancsaimat halk szavú kérésekbe csomagolom, ők azokat – megfigyeltem – nem szolgai mosollyal teljesítik.

Én úgy látom, jó nép ez. Dolgos, életrevaló.

Hogy hóbortjai vannak?! Hát istenem, kinek nincsenek hóbortjai?! Nekem is vannak, kedvesem. Én például ki nem állhatom a fügét, pedig ehetném kosárszámra. Ez az én hóbortom. Meg – neked elárulom – kételkedem az istenekben, de ezt mindig bölcsen eltitkolom. Mert elhallgatni is muszáj néha. Kifejezetten üdvös. Szükséges rossz, ami mégis jó. így a császár azt hiszi: hivő embere vagyok, pedig csak tisztességes hivatalnoka. S látod: kiderült, neki valójában tisztességes hivatalnokok kellenek, nem pedig hivők! Ha valóban hivő lennék, tán nem ragaszkodna ennyire hozzám, tán félne, tartana tőlem. Látod, barátom: gyakran lényeg másnak az, ami tőlünk csupán látszat, s fordítva. És hidd el, ez nem csalás, nem becsapás vagy hazugság. Hiszen gyakorta a másiknak csak a látszat lényegére van szüksége, a valódi lényegre már nem kíváncsi, sőt, a valódi lényeg talán rossz lenne neki.

És én megelégszem azzal, hogy nem osztom meg igaz gondjaimat mással. Nem kényszerítem őket, hogy fogadják el s tegyék magukévá az elveimet, a rögeszméimet, ha nem látom irántuk az egyértelmű igényt.

Te más vagy, veled őszintén beszélgetek. Előtted fölösleges lenne bármelyik álarcom. Mert úgy látom, téged is az igazi lényeg izgat. A megfoghatatlannak tűnő, mégis megfoghatónak gondolt igazság. Hogy mi az élet, s benne-általa az ember?!

Hát ez is, úgy látszik, közös hóbortunk. Hogy szeretünk töprengeni. Hogy néha úgy véljük: töprengenünk muszáj.

Látod: más meg nem szeret elgondolkozni. Más meg csömörig zabálja a fügét.

Istenem, nem lehetünk egyformák.

Érdekes ez is, nem találod úgy: hogy abban vagyunk mindannyian egyenlőek végső soron, hogy nem lehetünk egyformák?!

Látod, kedves barátom, én ezért is legyintek a hóbortokra, a különcségekre, a szokásokra.

Mert a hóbortoknak, legyenek bármilyen riasztóak is, nincs jelentőségük, ha lehetnek. De mihelyt megtiltjuk gyakorlásukat, lett-' légyenek a leggyermekibbek is, már baj származhat belőlük.

Ezért aztán én még tisztelem is a hóbortokat.

Aki aludni szeret, aludjon. Aki játszani, az játsszon. Aki szónokolni, szónokoljon. Aki hallgatni szereti a szónoklatot, hallgassa.

Aki nem szereti, hát ne hallgassa. Én így vagyok ezzel. S úgy vettem észre, a te nézeted is hasonló lehet.

Szeretem a békességet, szeretem a nyugalmat. De nem irigylem azokat, akik a nyugtalanságot kedvelik inkább. Hát nem is gyűlölöm őket.

A gyűlöletet, bevallom, nem szeretem. Kifejezetten bosszant. De a gyűlölködőket már igyekszem megérteni. Igyekszem megfejteni gyűlölségük okát, hogy erőmtől telően a mérgezést csillapíthassam.

Nem tudom, szeretett barátom, te miként vélekedsz erről a kérdésről?

Hát tapasztalhatod, a magam módján én szeretem ezt a népet. Hiszen emberek ők is. Anyától születtek, s majd meghalnak. Hogy zsidók? Hát én meg római vagyok. S ez az árnyalatnyi különbözőség csak annyiban fontos nekem, hogy dolgozzanak becsületesen, s az előírt adót időre szolgáltassák be. Most ez a világ rendje. Ha Róma lenne Jeruzsálem, s Jeruzsálem lenne

Róma, bizonyára fordítva lenne. S következésképp nem lennék helytartó. Talán kereskedő lennék, talán halász. Nem tudom.

Nem szeretek kiabálni. Úgy gondolom, nem is állna jól nekem. Sajnos eléggé vékony a hangom, s rikácsolnék. Minden bizonnyal nevetségessé válnék. Azt meg nem szeretném. Nincs méltatlanabb, embertelenebb, fájdalmasabb a nevetségességnél. Mert a nevetségesség maga a bizonytalanság. A bizonytalanság pedig már az életteleség, a letaglózott s föltámaszthatatlan élet, az ismeretlenségében is galádul csúfondáros halál bélyege.

Halkan szoktam beszélni, magabiztosságot mímelve, hogy kételyeimet ne is sejthessék.

És fölöslegesen sietni sem szeretek. Nem mielőbb megérkezni, hanem haladni akarok. Hiszen a végső célhoz megérkezni embernek – lehetetlenség. Ezért nem szeretek fölöslegesen, csak virtusból sietni. Sietni akkor kell, ha muszáj. Háborúban például.

De most béke van. A békében meg élni kell, nem túlélni! A békével házasságban kell élni, nem szerelemben. A szerelem lángol: forróvá s végül üszőkké tesz. A házasság ellenben lángot rejtegető s üszköt bujtató parázs, mely melegít! Most béke van, barátom, házasság. S a házassághoz alkalmazkodni tudó érzelem és mindenekelőtt ész, emberi szellem kívántatik. A házasságban elébb megfontolni kell, s csak aztán cselekedni. A szerelemben, ugye, a megfontolásnak már csak utólag, s akkor is csak narrátor-szerep juthat.

Nem, nem tartom magamról, hogy bölcs vagyok, s azt sem, hogy tapasztalt. Mert sokat nem tudok még, s tapasztalat dolgában, bizony, mindig is ügyefogyott voltam. Mindig csak annyival éltem a világból, amennyi az utamba akadt. Még többet nem kerestem. Képes voltam az egész világot látni s megérteni az élőmbe került vadvirágban. Képes voltam őszintén betelni az élménnyel, s nem irigyeltem azokat, akiknek egész kazal virág lankadt az ölén.

Nem tartom magam mégsem bölcsnek, bár hozzáteszem, butának sem gondolom magam.

Néha, megérted, ugye, barátom, ha belefájdul a fejem az elmélkedésbe, szánakozom magamon. Hogy nem tudom: szeretem-e igazán az életet. Hogy szerelemmel szeretem-e az életemet. Ilyenkor fájni szokott, hogy nincs igazi szenvedélyem az elmélkedésen kívül. Ilyenkor döbbenek rá, hogy egyetlen szenvedélyem meddő, tulajdonképpen öröm és haszon nélküli. Hogy egyetlen szenvedélyem csak nekem jó – s lám, kiderül, hogy nekem sem mindig, nekem sem igazán, nekem sem hiánytalanul. Ilyenkor elbizonytalanodom, és szomorú vagyok.

Ilyenkor gyorsan, szinte reszketve a leleplezettségtől, különböző szenvedélyek között válogatok nagy komolyan, elhitt elhatározással.

Az jut eszembe, hogy a legvérmesebb szenvedélyem az lenne, ha mindenáron császár akarnék lenni! Mert tulajdonképpen császár is lehetnék! Jó császár! Akit igazán szeret és tisztel a nép! Hiszen miért ne lehetnék én is császár?!

Hamar lelohadok, mert tudom, nem vagyok császárnak való. Ismerem a képességeimet túlságosan is. Én helytartónak való vagyok. És mert megelégszem a vágyaim elképzelésével, ezért maradok helytartó.

Aztán felötlik bennem az is, mi lenne, ha szívvel-lélekkel szeretném a tudományt! Ha nagy filozófus akarnék lenni! Igazságok fölfedezője, kimondója!

Ez a gondolat sokáig hízeleg is, duruzsol a fülembe, de tudom magamról: nem vagyok kitartó. Hogy csapongani szeret a fantáziám, nem koncentrálni.

Hiszen ezt te is észrevehetted, kedves barátom.

Nőkre is gondolok, italra is, néha még csinos fiúkra is, de mindig legyintek.

Nem akarom a magamra kényszerített s igazán nem kívánt élvezetekkel becsapni magam. Fölösleges lenne, mert hazugság lenne.

Még enni sem szeretek szenvedélyesen, bár szeretem az ízéért megkívánt főztöket. De gyorsan jóllakom, s olyankor már a szemem sem kívánja az ínyenc falatokat. A pávatollat pedig undorítónak érzem.

Látod, barátom, csak egy a baj, hogy nem tudom a magam magyarázataitól, az agyam kételyeitől nem tudom: szeretem-e igazán az életet?! Hogy képes lennék-e érte meghalni?!

Hogy képes volnék-e föláldozni az én egyetlen életemet az életért?!
Mert nem félek meghalni, hiszen tudom: elkerülhetetlen.
Természetes. S nem fájhat, miként nem fájt a születés előtti nemlét sem!
De mégsem tudom biztosan, hogy ezt a semmit, az én majdani semmimet oda merném-e adni ezért a megfoghatatlan valamiért?!
Figyelsz rám, megértesz, ugye, megérted, amit mondok?! Talán te, barátom, te választ adhatnál! Te segíthetnél rajtam! Teneked meg kell értened, amit mondok! Hiszen te magadban is számot vetettél ezekkel a kérdésekkel! Az én kérdéseimmel is! S ha tudtál rájuk egyértelműen válaszolni, megalkuvás és gőg nélkül, őszinte hittel: akkor nekem is válaszolhatsz! Akkor segítened kell nekem, hogy én is válaszolhassak magamnak! Valami cáfolhatatlant, valami kételhetetlent!
Ugye, barátom-társam, neked is el kellett döntened, tudnod kellett, hogy igazán szereted-e az életed!?
Ugye, muszáj volt eldöntened, hogy tovább élhess, hogy a döntésedet élhessed! Hogy az életed, ez az egyetlen, maga legyen a döntés! Akkor is, ha látszólag ez a döntés a halál! De te is tudtad, ugye, hogy másoknak erre a látszatra van most szükségük, mert nekik ez a látszat a lényeg! Csak ezáltal érthetik meg a te látszatod lényegét is: az egyszeri, csakazértis-öröm életet! Hogy csak ezáltal érthetik meg önnön látszatuk lényegét is!
Nos, barátom, ugye, valahogy így?! … Ugye, nem gondolom rosszul, nem tévedek?!
Azt hiszem, én nem vagyok bátor .. .
Eh, semmiség! Csöppet megfáradtam.
Beszéljünk másról!
Hát… látod, jól élek, nem panaszkodhatom.
Most délután van, mindjárt három óra. Nemsokára kérek limonádét, mert kezdek megszomjazni. Ilyenkor, ebéd után, hogy félrevonulok töprengeni, ki szokott száradni a szám. Nem mindig, de most is kiszáradt. Még nem kellemetlen, de egy fél óra múlva jól fog esni a limonádé. Behűtve, lassan kortyolgatva.
Ma már nemigen van dolgom, csak a szokásos ceremóniák. Érdekes, megfigyeltem, annyira rendszeresen élek, hogy a szükségemet is mindig reggel, ébredés után végzem el. Mindig.
A mai nap kivétel volt. Délelőtt futó hasmenés kínzott. De már elmúlt.
Arra gyanakszom, hogy a reggeli váratlan hercehurca miatt. Úgy is mondhatnám, hogy miattad. Hogy ideállított veled ez a csőcselék, minden előzetes bejelentés nélkül. Hogy döntsek fölötted. Mondjak ítéletet. Pontosabban, hogy én mondjam ki az ítéletet. Mert tudod, már említettem, itt az én szám szentesíti az ítélkezést. Sokszor nem tudom mit és miért kell kimondanom. Az embereim néhány perccel a kihirdetés előtt bejönnek hozzám, s alázatosan megkérnek, hogy ezt vagy azt mondjam. Ha érdekel az ügy, utánanézek, rákérdezek. De nem szeretek bizalmatlan lenni az embereimmel. Hát bólintok, átfutom a mondandót, kilépek a közönség és az elítélendő elé, s kimondom hangosan, érthetően, amit hallani akarnak. Ekkor mindenki megnyugszik, hogy szentesíttetett az ítélet. Néha még én is megnyugszom. De én inkább attól, hogy nem kell többet szerepelnem. Rossz színész vagyok, egy idő után zavarba hozna a közönség …
De, mondom, megbízom az embereimben. Hogy ők is becsületesen és megfontoltan végzik a dolgukat. S arra gondolok, nyilván rosszul esne nekik a bizalmatlanság. S az már nekem is rossz lenne, mert ők sem bíznának meg bennem. A kölcsönös bizalmatlanság mindig rossz vért szül.
Nem, nem kételkedésről, a bizalmatlanságról beszélek.
Szóval azt gyanítom, hogy a reggeli hercehurca miatt lehetett a hasmenésem. Hogy nem voltam fölkészülve rá. Hogy nem jöttek be elébb az embereim. Hogy végig színen kellett lennem, hogy a csőcselék közbeordítozására kellett figyelnem. Hiszen ők kiabáltak, hogy mit is akarnak veled! Ők üvöltözték, hogy mi a vétked!

És nekem figyelembe kellett vennem mindent, ha már így alakult! Nekem hitelt kellett adnom a vádaknak, hogy jogosan mérlegelhessek! S ha az emberek véleményét jogellenesnek és megalapozatlannak, csak puszta ricsajozásnak ítéltem volna is, a főpap tanúságában már nehezen kételkedhettem! Karfás mégiscsak főpap! Felelős ember! És ő a szövetségesünk is bizonyos szempontból!

És te nem védekeztél! Te nem hoztál tanúkat magad mellett, míg a nép Kaifást hozta, és Kaifás koronatanú!

Te csak álltál rendíthetetlenül, majdnem büszkén, szinte elégedetten!

Hát nekem ebből kellett ítélnem! Ebből volt muszáj!

S te csak hallgattál! Semmit sem cáfoltál! Beismerted a vádat, hogy király vagy!

Hát most már tudod, barátom, tőlem lehetsz király, mit bánom én, ha mindemellett szereted és szolgálod a császárt! Nekem ez mindegy lett volna, értsd meg, de nem volt mindegy a népnek! Nem kellettél a népnek mint király! És Kaifásnak sem kellettél! Sőt azt állították, hogy a ti törvényeitek szerint te nem is lehetsz a királyuk! S ha mégis csökönyösen a nép királyának mondod magad, akkor csaló vagy, lázító! Hát neked ezt tudnod kell, hogy a ti törvényeitek szerint ezért bűnhődnöd kell! Neked ezt tudnod kellett volna! Neked legalább! Te közülük való vagy, neked be kell tartanod a törvényeket! Nekem elegendő csak tudomásul vennem őket, elegendő csupán ismernem őket, esetleg figyelembe vennem, hogy jogosan és igazságosan gyakorolhassam a hatalom adta jogaimat!

Látod: én alkalmazkodtam a népedhez, de te nem alkalmazkodtál hozzá!

Hát mondtam: tőlem lehetnél király! Én tisztelem a hóbortokat, a szenvedélyeket!

Eleinte, hidd el, még furcsállottam is az egészet. Még magamban mosolyogtam is, hogy ugyanilyen alapon, ahogy téged bíráid elé állítottak, engem is odaállíthattak volna! Hiszen én nem vagyok a császár, mégis a képmása vagyok! És itt nálatok, ez a képmás, vagyis én vagyok a császár!

De ez az eszükbe sem jutott. Ezt elfogadták!

Furcsa dolgok ezek, nem gondolod?!

De azért tényleg sajnáltalak. Mert éreztem, hogy igazságtalanság! A szemedben láttam, hogy eltúlozzák az egészet! Hogy nem értettek meg téged, a te királyságodat! Láttam a szemedben, hogy félreértenek, hogy másnak ismernek, mint aki vagy!

De Kaifás hogyan érthetett félre?!

És hidd el, higgy nekem, én nem tudtam, hogy keresztre akarnak feszíteni! Én csak azt gondoltam, hogy elpáholnak! Hiszen ismersz, mért sejtettem volna, hogy ezért a semmiségért meg akarnak feszíteni?!

Biztosan hibás vagyok én is. Rájöhettem volna, amikor annak a rablónak a szabadonbocsátását kérték inkább. Ez föltűnhetett volna! Rá kellett volna jönnöm! Hogy súlyosabb a helyzet, mint véltem!

De tudod, a tömeg! És már mióta álltam én is előtte! Már engem is megzavartak! Zavarba hoztak! Már nem tudtam rendesen gondolkodni! Képtelen voltam végiggondolni logikusan, lelkiismeretesen a dolgokat!

És zúgott, sürgetett a nép! És én nem tudom túlkiabálni a zŰzavart!

Kár volt megmosni a kezem. Gyávaság volt.

Azt hiszem, mindig is gyáva voltam.

Persze ha meggondolom, bátor is voltam! Hogy én nem találtalak bűnösnek! Mert azt mondtam, mindenki hallhatta, hogy ez az ember ártatlan! Pedig üvöltözték, hogy bűnös vagy, lázadó! Én mégis mondtam a meggyőződésemet, hogy ártatlan vagy! És hogy ne csak szóval szóljak, megmostam a kezem!

Igen, lehet, hogy bátorság volt mégis! Tulajdonképpen! Legalábbis bátorságnak is fölfogható! Mert a meggyőződésemet vállaltam!

De akkor miért volt hasmenésem?! És ebédkor miért nem volt étvágyam?!

És mért töprengek ezen, amikor az ítéletek után soha nem szoktam kételkedni a döntés helyességében?! És miért magyarázkodom, hiszen soha nem szoktam magyarázkodni?! És miért vagy még mindig itt?! Miért ülsz itt szelíd arccal?! És miért hallgatsz most is?! Hallgatod, ahogy mentegetőzöm?!

De hát mért kell nekem mentegetőznöm?! Én nem cselekedtem rosszul! Én nem döntöttem elhamarkodottan! Engem nem befolyásolt a fölhevült indulat!

Rajtam nem múlott semmi! Hiszen rajtam nem múlik soha semmi! Én csak egy helytartó vagyok! Eszköz! Képmás! Semmi több! Nekem nem lehet akaratom, hiszen a hatalom sem az enyém!

Érted, testvér, én nem akartam rosszat! Én jót akartam! Békességet, nyugalmat!

Arról én nem tehetek, hogy a te halálod a békessége a népednek! És ha én tisztelem a te hóbortodat, testvér, akkor kötelességem tiszteim a népét is! És ne feledd: a nép mindig fontosabb, mint egy ember! Ezt muszáj megértened!

A nép dolgozik, a népnek nyugalom kell, béke! Különben mit jelentenék a császárnak?! Gondold meg: ha zavargásokat jelentenék, engem elzavarna, mert nem tudok rendet tartani! De szétkergetné a népet is! A te népedet! Megharagudna rá, mert engedetlen, és visszakergetné légióival a pusztába, hogy éhen dögöljön! Hogy írmagja se maradjon!

Hidd el, én nem a magam kényelme miatt döntöttem így! Én a nép, a te néped békessége miatt szolgáltattalak ki neki! Nekem, hiszen tudhatod, nincsen vesztenivalóm, testvér, nekem nem sokat ér az életem, tudom! De a népedet rendes, dolgos, jóravaló népnek ismertem meg, és most én vagyok érte a felelős! A nyugalmáért, a békességért! Az életéért! Hát érts meg, nem cselekedhettem másként! Kötelességem volt melléjük állnom! Ha nem volt igazuk, akkor is!

Különben hogyan adnék számot a császárnak?!

Ezt meg kell értened!

Na, mért hallgatsz?! Beszélj : te nem ugyanígy döntöttél volna?! Vagy mit mondtál volna, s azt hogyan, az én helyemben?! Azt állítottad, te is király vagy, te is helytartó vagy! Akkor neked is kell döntened! Na! Beszélj már! Ne bámulj rám értetlenül!

Vagy gyáva vagy megszólalni is?! Gyáva vagy te is?! Vagy élni is gyáva voltál?!

Na, mi lesz már?!

Én legalább megmostam a kezem! Bennem legalább annyi mersz volt! Annyi tisztesség!

Legalább bólints! Legalább jelezz a szemeddel!

Csak annyit legalább, hogy még élsz! Hogy nem haltál még meg! Hogy nem beszéltem hiába?!

Ne nézz így rám! Ne nézz rám! Fordulj el! …

Limonádét! Szomjas vagyok! Hideg limonádét azonnal!

Epilógus feszülettel

Mindössze egy függőleges és egy vízszintes gerenda. Kétharmad, egyharmad arányban. Az összeillesztés csapolás által. Cifrázat, különleges faragás nélkül. Elkészítése nem igényel fortélyos szaktudást.

Talán a legegyszerűbb emberi alkotás. Szinte primitív. Érdekessége mégis, hogy látvány már önmagában is. Mert tere, levegője van. Hangulata. Semmi máshoz nem hasonlatos izgalma. Gondolatébresztő. Egyidejűleg tesz kíváncsivá és viszolygóvá. Egyidejűleg félünk tőle és csodáljuk.

Pedig hihetetlenül egyszerű. Hatméteres gerendából a legcélszerűbb az előállítása. Lehetőleg keményfából, de a puhafa is megteszi. A keményfa előnye a tartósság, a szívósság a viszontagságokkal szemben. A puhafa ellenben könnyen ácsolható. A lényeg, hogy rendeltetésszerű használatakor erősen, tántoríthatatlanul álljon.

Keményfa alapanyag és megbízható megmunkálás esetén szinte időtlen időkig

hasznosítható. Csak arra kell ügyelni, hogy alkalmazáson kívül ne rongálódjon, ne korhadjon a fa. Ezt megelőzendő, ajánlatos – funkciója beteljesültével – fedél alá, raktárba vinni. Megéri gyakorta ellenőrizni: szú vagy más fát faló féreg beléfészkelte-e magát. Ha igen, a kártevőket a hagyományos módszerekkel mielőbb ki kell irtani, s a rongálást, a kereszt további megbízhatósága érdekében, a lehető leghamarabb helyre kell hozni.

A szögtartozékok, sajnos, romlandóbbak. A vértől és a vizenyős hústól keletkező rozsdát minden alkalmazás után ajánlatos ledörzsölni, s olajjal vagy zsírral kenni be a megtisztított szögfelületet. A szögek károsodásaként kell megemlíteni a rozsdásodáson túl a gyakori kalapálástól szinte elkerülhetetlen görbülést.

A kereszt magaslaton fölállítva impozáns látvány. Általában megrendítő hatású.

A kereszt utolérhetetlen előnye, hogy az elítélt tökéletesen bűnhődik rajta. Bűnös teste a lehető legteljesebben kitáródik rajta, elrettentő példaként a világ előtt. Az elítélt nem takarhatja el az arcát, a szemét, mely gonoszságának tükre. Nem rejtheti el a kezét, amivel lopott, rabolt, gyilkolt, hiszen a kéz is kimerevíttetik a szögek által. Az elítélt ruhátlanul, vétkei mezítelenségében, aljas szándékai leplezhetetlenségében kénytelen állni a bűntelen tekintetek vádjai előtt. Bűnhődése hiánytalan, miként hiánytalan a közösség okulása is. Hiszen a kereszttel való ítéletvégrehajtás kettős célú, mert büntető és ugyanakkor nevelő jellegű. Az elítéltet megérdemelt könyörtelenséggel bünteti, s a közösségnek példát statuál.

Mindenképpen említésre méltó, hogy ez az ítéletvégrehajtás nem brutális, hiszen – tulajdonképpen – nem a közreműködő emberek ölik meg az elítéltet, hanem az elítélt végzi ki önmagát a kereszten, paradox módon bekövetkező természetes halálával.

Enyhítő körülmények figyelembevételével (beismerés, őszinte megbánás, stb.) a halál beállta szívendöféssel – lándzsa által – meggyorsítható.

Súlyosbított büntetésként a meglévő fájdalmak fokozhatok: a lábszár és a kar csontjainak megtöretésével.

Szokás és helyeselhető is a teljes tájékoztatás végett az elítélt nevét és bűnét feje fölé szögezni. Természetesen csak tömören s messziről is olvasható nagybetűkkel írva.

„Minden sikerült. Amit csak akartál, amit csak akarhattál, minden. Küldetésed beteljesült. Megsemmisülsz. Ereklyévé lesznek a ruháid. Ereklyévé a por, melyen lépkedtél. Ereklyévé a város, a világ. Beléoltódtál a Mindenségbe.

Téged bámulnak. Hozzád fohászkodnak. Akik elfordulnak, azok is rólad beszélnek. Hát minden sikerült. Már nem feledhetnek. Már, ha akarva akarnál, sem szűnhetnél lenni. Már nem teheted. Már nem vagy a magadé. Már megsemmisültél magadnak. Az emberek széthordták magukban.

Örülnöd illenék. Szerencsétlen.

Lásd: anyád arcán büszkeséggé békül a fájdalom.

Lásd: barátaid sírását éledő elszántság fojtja ökölbe.

Lásd: ellenségeid szemében értetlenséggé, titokká érik a gyűlölet.

Lásd: a senki-fia eltátja a száját, és miattad, érted szánja semmiéletét.

Lásd: fizetve, fizetetlenül arcodat mintázzák.

Lásd : szavaidat cirádás arany mögé rejtik.

Hát mit akarsz még? Mit akarhatnál még?!

Tiéd lett a szenvedés, csak a tiéd. Eleget játszhattál vele kedvedre. Tiéd lett hát az öröm is mint hiány. Igazán nem panaszkodhatsz. Elértél mindent. Mindent, mit ember magáénak tudhat.

A tested már nem test: ige. Vézna, szőrös lábad, bordáidtól ijesztő mellkasod, fonnyadt ágyékod, sárga bőrű koponyád, lucskos hajad, inaktól csomós karod, mind-mind: már nem láb, mellkas, ágyék, koponya, haj és kar – de Ige! Öröktől fogva létező, történő és cselekvő. Örökétiglen cselekvő, történő és létező.

Istenfia, Emberfia, Szolgakirály, Szeretetkufár.

Már szégyenükben rád nézni sem mernek. Már megbántak mindent, már levennének a keresztről. A bűnük béklyózza őket. Hörgő szavaid megfojtják bennük a lelkifurdalást:

– Nem haragszom rátok, megbocsátom, mit ellenem tesztek, mert nem tudjátok, mit cselekszetek.

Megszomjúhoztatnak a kiküszködött hangok. Inni kérsz. Őszinte fintort csempész a szád köré az ecet íze. Sohasem gondoltad volna, hogy szomjat ecet is olthat.

Hamar megnyugszol. Anyádra nézel, majd Jánosra fordítod tekinteted, amennyire erődből még telik. Végső testamentum. Puffadt nyelved már alig mozdul, a szemeddel mondod inkább anyádnak:

– Asszony, rád hagyom őt, nézd: ő a te fiad – s János felé lecsukod pihentetőn a szemed. Nem mozdulsz, míg újra mondod: – Rád hagyom őt, nézd: ő a te anyád! – s anyádra nyitod ködben fuldokló szemed.

Megkötött szádban a pépes, ecetízű nyál.

Már a jövendölt sötétséget látod. Pedig lobogsz a délutáni fény-zuhogásban.

Akár a fa, tested is szikkad, reccsen némán.

Most már egyedül vagy. Végérvényesen. Utolsó számvetés. Igen: mindent elvesztettél. Mindened az embereké. Hát győztél. Hiánytalanul, jó gazdakereskedő módjára eladtad harminchárom év portékádat. Elkeltél.

Csupán ezekkel az utolsó pillanatokkal nem tudod, mit tégy. Hiszen már egyedül vagy. Már nincs több vevő. Ezeket az utolsó pillanatokat még el kellene adnod. Nem akarod megtartani magadnak. Te már nem tudsz velük mit kezdeni. El kell adnod. Rá kell sóznod valakire! Áron alul, ingyen, mindegy, csak vigyék! Vigyék már!

– Hé! Valaki! Eladó még néhány utolsó pillanat! Néhány utolsó pillanatnyi élet! Hasznos lehet ez is! Bárminek: dísznek, megnyugtató reménynek! Illúziónak! Aminek akarjátok! Tessék! Semmit nem kérek cserébe, csak vigyétek! Vigyétek már! Emberek! Emberek, hé! Hová lettetek?! Ne hagyjátok itt, ne feledjétek itt ezeket a pillanatokat! Ezek még hozzátartoznak a többihez! Nélkülözhetetlenek a többihez! Csak így teljes, ezekkel együtt, a nálatok levő életem! Hé! Valaki! Valaki! Ne hagyjatok el…”

Az elítélt testi erőnlététől függően, ami – természetszerűen – ezekben az órákban inkább lelkierejének függvénye, kezdi el haldoklását, hogy végül megszabaduljon az élettől. Tapasztalat szerint ez átlagosan három-négy órát vesz igénybe, nem véve figyelembe a siettető vagy lassító körülményeket, mint például az időjárás vagy az ítéletvégrehajtást megelőző fizikai tortúra. Hozzáteendő, hogy a gyakorlat – a jelenet rútsága miatt – az agóniát az esetek nagy többségében, mintegy kegyelmet gyakorolva, megrövidíti a már említett szívendöfés közbeiktatásával.

A halál hitelességét minden alkalomkor szakemberrel kell ellenőriztetni, elkerülendő a bonyodalmakat. Ugyanis megtörténhet, hogy a szakszerűen nem ellenőrzött tetem – különösen, ha az természetes, azaz nem szívendöfés által előidézett halállal szenvedett ki – még nem valódi holttest, csupán a látszathalál állapotában létező, tehát még élő tetem. S ilyen esetben előfordulhatna, hogy miután a kirendelt végrehajtó csapat eltávozik a színhelyről, és az általánosan megengedett szokás szerint a tetemet bizonyos idő elteltével – könyörületességi szándékból – odaadják a hozzátartozóknak, ha azok igényt tartanak rá eltemetés végett, szóval ilyen esetben előfordulhatna, hogy a még élő elítéltet emelik le a keresztről, megcsúfolva ezzel bűnt és büntetést. így aztán könnyen előállhatna az a furcsa helyzet is, hogy a halott – mert a végrehajtók által halottnak vélt – viszonylag rövid időn belül fölépülve törés és zúzódás jellegű sérüléseiből, újra élne, a törvény szavával szólva: ismételten bűnözésre lenne alkalmassá.

Ezt a kínos helyzetet megelőzendő szükséges a szakemberi vizsgálat a halál föltételezett beállta után.

Néhol szokás a hullát keresztjén függve hagyni néhány napig, hatékony nevelés céljából. De a tetemet megrondító madarak miatt másutt, a közösség jó hangulatának megőrzése érdekében,

az elhalálozás után a tetem, egészségügyi okokból is, mielébb elföldeltetik.

Mindezek után a kereszt könnyedén kiemelhető helyéről, s a szállítására készült kocsialkalmatosságon tárolási helyére – esetleges helyrehozatala, megtisztítása, ápolása végett is – visszaszállítandó, újabb fölhasználásáig.